Dr. V. JELIČIĆ

JEDNO MODERNO PITANJE SAVJESTI

(PERIODIČKO UZDRŽAVANJE I KRŠĆANSKA ŽENITBA)

S A R A J E V O 1 9 4 3
TRGOVAČKA TISKARA M. RAMLJAK

JEDNO MODERNO PITANJE SAVJESTI
PERIODIČKO UZDRŽAVANJE I KRŠĆANSKA ŽENITBA

DR. V. JELIČIĆ

JEDNO MODERNO PITANJE SAVJESTI

(PERIODIČKO UZDRŽAVANJE I KRŠĆANSKA ŽENITBA)

SARAJEVO, 1943.
TRGOVAČKA TISKARA — M. RAMLJAK

U ovoj knjizi pisac obrađuje veoma delikatnu temu tz. periodičkog uzdržavanja u braku iznoseći prvi puta katoličkim bračnim drugovima u Hrvatskoj rezultate suvremene znanosti o plodnom i neplodnom razdoblju žene, napose rezultate do kojih su skoro istovremeno i neovisno jedan od drugoga došli japanski ginekolog Ogino i Njemac Knaus, po kojima je određivanje i proračunavanje tih plodnih odn. neplodnih dana i nazvano Ogino-Knaus metodom.

Učeni pisac želi ovim djelom olakšati jednu golemu težkoću moderne savjesti: pružiti dobronamjernim katoličkim supruzima upute kako će b e z g r i e h a moći ograničiti porod. Knjiga je dakle namienjena izključivo bračnim drugovima, a upotreba izložene metode preporučuje se i dopušta samo u slučajevima, kada za to postoje krupni i s ćudorednog gledišta opravdani razlozi, koje pisac navodi precizno i skoro taksativno, tako da je izključena svaka mogućnost nesporazuma. Ako bi netko mislio da se izloženom metodom može služiti izvan braka ili pak u braku gdje ne postoje navedeni razlozi, on bi radio protiv namjere pisca i Crkve, koja je djelo odobrila, jer bi time bila izigrana svrha njegova, a ta je pokazati jedan od načina kako se b e z p o v r e d e b o ž a n s k i h z a k o n a može izbjeći prirodnim posljedicama vršenja bračne dužnosti, ako za takav postupak imade moralni oslonac i opravdanje.

Za umirenje savjesti osjetljivim i bogobojaznim dušama onih kojima je djelo namienjeno, valja napomenuti da je pisac prvorazredni bogoslovac, vrstan moralista i stručnjak s područja ženitbenog katoličkog prava svjetskog glasa; da je predmet o kojem razpravlja temeljito proučen, osvietljen sa svih gledišta, podkriepljen sudovima najviših crkvenih oblasti i najmjerodavnijih katoličkih moralista; da su, napokon, medicinsko fiziložki podatci, na kojima se osnivaju zaključci o upotrebi spomenute metode, crpljeni iz prvih, sasvim pouzdanih vrela. K tomu je izlaganje pisca uviek dostojanstveno, otmjeno i diskretno kako se dolikuje ovako osjetljivom predmetu.

Uvjeren sam da će se izdanjem ovog djela izići ususret jednoj priekoj potrebi katoličkih bračnih drugova kod nas, kako je to davno učinjeno kod drugih naroda, budući da će se pravilnom primjenom ove metode izbjeći mnogi griesi i olakšati mnoge savjesti; jednako će to u duhu najnovijih nastojanja naših državnih vlasti za stvaranjem zdravog narodnog naraštaja imati samo najpovoljnije posljedice. Zato kao cenzor odlučno zastupam mišljenje da knjizi treba izdati crkvenu dozvolu za tiskanje.

Neka bude na spasenje duša i korist hrvatskog naroda!

S a r a j e v o, 25. ožujka 1943.

Dr. fra Stanko Vujica
profesor i cenzor

FRANJEVAČKI PROVINCIJALAT
BOSNE SREBRENE
SARAJEVO

Broj 580/43.

IMPRIMATUR

Sarajevo, dne 30. ožujka 1943.

M. P.

Fr. Krunoslav Misilo
provincial.

NADBISKUPSKI ORDINARIJAT
VRHBOSANSKI

Broj 921/43.

IMPRIMATUR

Sarajevo, dne 9. travnja 1943.

M. P.

† Ivan,
nadbiskup.

Tiskanje i razpačavanje ove knjige dozvoljeno je odlukom Ministarstva narodne prosvjete, Glavnog ravnateljstva za promičbu u Zagrebu od 12. svibnja 1943., br. 3200/43.

PREDGOVOR

Današnje težke životne prilike, nezaposlenost, oskudica i druge nevolje današnjeg vremena ne odrazuju se ni na kojem području tako jako kao na obiteljskom životu. Potreba reguliranja porođaja u siromašnim obiteljima, kod supruga obterećenih i zaraženih težkim bolestima, izazvala je produkciju čitavog niza antikoncepcionalnih sredstava, koja se toliko šire i upotrebljavaju — na štetu ne samo obitelji nego i čitave narodne zajednice — da su u većim mjestima i gradovima postala svagdanja stvar, a odatle su počela prelaziti i zarazivati i sela. Kako uporaba ovakovih sredstava duboko zadire u pitanje morala i savjesti pojedinaca, nije čudo, da ona najviše brige zadaje svećenicima i dušobrižnicima. Borba protiv tih sredstava je težka i izgledala je posve bezuspješna, dok se nije našlo protusredstvo, kojemu se s moralnog stanovišta ne može prigovoriti.

Kad su pred desetak godina bili objavljeni rezultati znanstvenih liečničkih izpitivanja O g i n o - K n a u s, odnosno metoda periodičkog uzdržavanja Dra Smuldersa, konstruirana na temelju tih rezultata, bili su baš dušobrižnici prvi, koji su je oduševljeno pozdravili kao veliko olakšanje u duhovnoj pastvi. Ma da je ta metoda u početku izazvala odpor ne samo liečnika, sociologa i političara, nego i nekih moralista, ipak se ona održala proti svim prigovorima, i jedva će se danas naći i jedan moralista, koji bi mogao nešto ozbiljno prigovoriti toj metodi sa stanovišta morala. Tako se dakle našlo sredstvo, s moralne strane dopušteno i bez prigovora, koje je u stanju potisnuti neomaltuzianizam, upotrebu svih onih antikoncepcionalnih

sredstava u ženitbi, koje kršćanski moral najodlučnije osuđuje kao protuprirodna i zato nedopuštena.

Kod nas je ova metoda malo poznata. Svećenici i dušobrižnici, kojima je poznata, nisu je mogli preporučiti ili razborito insinuirati ni onim osobama, za koje su sigurno smatrali, da imaju ozbiljnih i opravdanih razloga za njenu upotrebu, jer ih nisu mogli uputiti u sve pojedinosti te metode. Zato su me mnogi molili, da na hrvatskom jeziku napišem jednu uputu u obliku brošure o toj metodi, a da se u njoj osvrnem i na njezinu moralnu stranu: dopuštenost, odnosno nedopuštenost, sa stanovišta morala. Odazivajući se tim molbama napisao sam ovu knjižicu.

Da se izbjegne svaki prigovor o prikladnosti publikacije ovakove vrste kod nas i da se onemogući njena uporaba tamo, gdje nema opravdanja, knjižicu upućujem samo izpovjednicima, dušobrižnicima i drugim svećenicima, da je oni po svojoj pastoralnoj razboritosti preporuče, gdje smatraju da je potrebno i koristno. Drugim osobama, pa ni ženitbenim drugovima, je ne dajem, ako nemaju preporuke od koga svećenika.

Svećenici će moći na nju upozoriti, odnosno prema slučaju i razborito preporučiti onim ženitbenim drugovima, koji se na drugi način ne mogu odvratiti od upotrebe nedozvoljenih antikoncepcionalnih sredstava. Mnogi moralisti s pravom opominju, da se svećenici i dušobrižnici klone toga da prave propagandu ovoj metodi; pa i ako je nekome iz opravdanih razloga preporuče, treba da to uviek bude oprezno i razborito, što je posve razumljivo. U redovnom slučaju će ovo biti samo izlaz iz težke situacije. Koliko god se ovoj metodi priznaje objektivna izpravnost, treba da se svećenik čuva da za nju zalaže svoj auktoritet; on treba da uviek ostane uglavnom duhovni sudac, a ne liečnik. Može da se dogodi iznenađenje kod uporabe ove metode radi neizpunjavanja svih uvjeta, koje praktična primjena traži, pa se onda krivnja svaljuje uviek na drugog, pa tako u prvom redu na svećenika, ako je tu metodu preporučio.

Ima ih, koji misle, da bi i za one, koji upotrebljavaju nedopuštena antikoncepcionalna sredstva, ma da nemaju nikakova razloga za izbjegavanje poroda, bila uporaba ove metode donekle povratak prirodi i njezinim zakonima, pa da im radi toga ne bi trebalo uzkratiti njeno poznavanje. Tako bi ih se odvratilo od protuprirodnih i pod težki grieh zabranjenih sredstava, a uputilo na prirodnu uporabu ženitbe. — Svakako, i ako se ovdje radi o sredstvu, koje u sebi nije griešno, ipak ako se radi o svećeniku, on treba da je u tome donekle rezerviran, i da se u pitanju te metode vodi pastoralnom razboritošću. Ne kaže se tim, da mora biti tjesnogrudan i prestrog, ako se radi o prosuđivanju moralne strane te metode. Načelno joj se sa stanovišta morala ne može ništa prigovoriti, a upravo radi toga ne treba biti prestrog i uzkogrudan u prosuđivanju pojedinačnih slučajeva. I ako dopuštenost u pojedinačnom slučaju ovisi od moralnosti svrhe, svrha će ipak riedko kada biti težko griešna.

S ovim napomenama dajem ovu knjižicu u ruke svećenicima, koji će jedini moći najbolje prosuditi, kada i u kojim slučajevima će se ona moći koristno upotriebiti. Njezina glavna svrha je olakšanje savjesti onim ženitbenim drugovima, koji ne mogu da pomire u sebi zahtjeve prirodnog zakona ženitbe sa svojim težkim životnim prilikama. Ujedno s tim ova knjižica hoće da uputi na one elemente, koji uvjetuju rađanje i množenje zdravog potomstva, o kojem ovisi sreća i budućnost naroda.

PISAC

1. NARAV I UZVIŠENOST ŽENITBENE VEZE

Temelj svakoj ljudskoj zajednici je ženitbena ili bračna zajednica. Ona je najtjesnija i najintimnija zajednica dviju osoba, mužke i ženske, kojom se jedna drugoj podpuno, s dušom i tielom, predaje. O sreći bračne zajednice ovisi sreća obitelji, a dosljedno i sreća i budućnost cielog naroda i čitavog ljudskog družtva. Po ženitbenoj zajednici omogućen je obstanak narodne i svake družtvene zajednice, a tako i obstanak ljudskog roda uobće.

Temelj je ženitbene zajednice sama ljudska narav sa svojim sklonostima i nagnućima, napose pak svojim spolnim nagonom. Njega je u ljudsku narav usadio sam Stvoritelj naravi, pa je već na taj način on početnik i osnivač ženitbene zajednice, osnivač ženitbene ustanove. Spolni nagon je od svih drugih nagona u čovjeku najjači, on je ujedno pokretač mnogih drugih ljudskih snaga i sila. On obuhvata cielog čovjeka, ne samo njegove tjelesne nego i duševne sile. Kako se čovjek sastoji od dva bitna elementa, tiela i duše, tako se i njegov spolni nagon očituje u obadva ova elementa. Prema tjelesnom elementu nagon se manifestira kao senzitivno-vitalna sklonost prema osobi drugog spola, za kojom ljudske tjelesne sile teže kao za nečim, što ih upodpunjuje i u čemu nalazi svoje smirenje.

Ali to nije dosta; čovjek se bitno razlikuje od životinja, pa se prema tome i njegov spolni nagon bitno razlikuje od spolnog nagona nerazumnih životinja. Čovjek je biće obdareno razumom i slobodnom voljom, što očituje duševni elemenat u čovjeku. Prema ovom elementu i u spolnom nagonu čovjeka odgovara duševni elemenat — spolna ljubav. Ona se manifestira kao težnja za osobom drugog spola, u kojoj vidi svoje upodpunjenje, upodpunjenje svoga cielog bića, čovjek hoće da se posve preda toj osobi i da sam tu osobu posve posjeduje, da sačinjava s njom jedno trajno i izključivo jedinstvo. Ljubav između mužkarca i žene nije nikakova iluzija spolova, nego

odraz njihovog naravnog razpoloženja, odraz težnje za vlastitim usavršenjem. Mužka i ženska osoba su dva različita bića ne samo po tjelesnim nego i po duševnim osebinama, koje se međusobno upodpunjuju u ljubavnoj zajednici.

Tjelesnim ujedinjenjem muž i žena proizvode novo biće, novog čovjeka. Ovo također odgovara obćenitoj ljudskoj težnji, sadržanoj u samoj spolnoj ljubavi; ne samo da živi sam u potomstvu, nego da se potomstvom posveti međusobna spolna ljubav i spolno predanje. Mogućnošću rađanja djece i potomstva čovjek na neki način sudjeluje u stvaralačkoj moći Božjoj. On sudjeluje u nastajanju novih ljudi, novih razumnih bića, koji će raditi za dobro svoje, za dobro ljudske zajednice, a sudjeluje također u nastajanju novih stanovnika neba, koji će ovdje na zemlji Boga slaviti i priznavati, a za koje je Bog odredio svrhunaravnu sreću.

U tome se može vidjeti razlog, da su svi narodi, počam od najstarijih, pa i oni najprimitivniji, ženitbenoj zajednici pridavali nešto svetoga. Kod naprimitivnijih starih naroda, a da i ne govorimo o kasnijim, ženitba se uviek sklapala uz neke vjerske obrede. Svakako u ženitbenoj zajednici ima nešto svetoga. Zato je i Krist htio da upravo ženitbenu zajednicu uzvisi na čast sakramenta. Sklapanjem ženitbenog ugovora podjeljuje se svrhunaravna milost. A k tome upravo ženitbena zajednica predstavlja najuzvišeniju zajednicu, nerazdjeljivu vezu između Krista i Njegove Crkve, te isto tako vezu između Krista i njegovih vjernika, po milosti kojom stanuje u njihovim dušama.

Suvišno je spominjati, kad već to svagdanje izkustvo u obilnoj mjeri dokazuje, da o sretnoj ženitbi ovisi sreća i uredan život pojedinaca. Spolna ljubav zajedno s tjelesnim predanjem (spolnim saobraćajem) predstavlja velik događaj u životu pojedinca, koji izpunjava cielo njegovo biće. Spolnim saobraćajem čovjek predaje ljubljenoj osobi svega sebe, cielu svoju osobnost, a traži ujedno posjed i podpuno predanje osobe, s kojom ga veže ljubav. Takovo ujedinjenje predstavlja podpuno predanje i podpuno posjedovanje. Dapače čovjek teži da to predanje bude izključivo i doživotno. Njegova ljubav i njegov nagon ne bi bili podpuno zadovoljeni, ako bi postojala sumnja, da ta osoba još nekom na isti način pripada ili bi mogla pripadati, a isto tako, ako bi postojala pogibelj, da taj njihov odnos, njihova međusobna pripadnost i predanost, neće trajati doklegod su živi.

Ženitbenim ugovorom se dvie osobe upravo tako jedna drugoj predaju. Jedna drugoj predaje pravo na tielo, doživotno i izključivo, u svrhu spolnog saobraćaja. Samim ženitbenim ugovorom se vežu dvie duše, a spolnim saobraćajem se te iste osobe vežu još i tielom. Liepo o tom govori Pijo XI. u svojoj okružnici o kršćanskoj ženitbi, od 31. prosinca 1930., kad piše: »Ženitbom se dakle duše spajaju i ujedinjuju, i to one prije i tješnije nego tjelesa; niti to biva po prolaznom čuvstvovanju ćutila ili srdaca, nego promišljenom i čvrstom odlukom volje. Iz toga priljubljivanja dušâ, jer je takova odredba Božja, nastaje sveta i nepovrjediva veza. — Ova vlastita i posebna narav ženitbenog ugovora čini, da se on, koliko je od neba do zemlje, razlikuje od spajanja, na koje samo sliepi prirodni nagon navodi životinje, i u čemu nema nikakve razumnosti niti promišljene volje.«

Ova tiesna, duševna i tjelesna, ljubavna veza pobuđuje u čovjeku njegove najplemenitije snage. Čovjek se osjeća upodpunjen u vezi s osobom drugog spola, nalazi u njoj predmet, kojem se može sav posvetiti i žrtvovati sve svoje sile i svoj rad. On se više ne osjeća sam u podnašanju tereta, boli i težkoća, koje ljudski život na zemlji nuždno sa sobom donosi. Velika je to utjeha, kad čovjek zna, da ni u najvećoj nevolji ovog života ne će biti sam, i da će uza se uviek imati druga, s kojim će moći dieliti svaku radost i žalost, koje im život donese. Njihovi životni putevi zajednički su; njih veže, kako se kaže, ista sudbina.

Iz ovoga značaja spolnog nagona, naročito njegove duhovne strane — ljubavi, razabire se, da sama narav traži trajnu i nerazdruživu ženitbenu vezu. Spolna ljubav izključuje treću osobu, ona je upravljena samo na jednu osobu drugog spola, ona teži za izključivim posjedom samo te jedne osobe i za predanjem sebe samo toj jednoj osobi. Jedinstvo dakle i nerazrješivost ženitbe osnovana je u samoj naravi čovjeka; samo takovu, jedinstvenu i nerazrješivu ženitbu, hoće prirodni zakoni. Tko poznaje bit prirodnog nagona u čovjeku, lako će priznati, da jedinstvo i nerazrješivost ženitbe odgovara prirodnom zakonu. Samo takova ženitba može donieti mir i sreću pojedincima, a da ujedno bude izvor sreće naroda i ljudskog družtva.

Ali da to ženitba uistinu i bude, mora svaki pojedinac, koji stupa u bračnu zajednicu, da ozbiljno shvaća tu zajednicu, da je smatra nečim uzvišenim, kao što to ona uistinu i jest. Mora

točno da upozna svrhu te zajednice i da pomno pazi, koja i kakova osoba drugog spola odgovara pojedincu, njegovu karakteru tako, da se uistinu mognu popunjavati, jedno s drugim uskladiti i priljubiti. Za svaki uzvišeni posao, napose pak za stupanje u jedan stalež, stupanje u jednu životnu zajednicu, treba da se čovjek svojski pripravi.

Od važnih načina priprave za ženitbeni stalež je čist spolni život prije braka. Osobe treba da stupaju u ženitbu kao životnu zajednicu, u kojoj se jedna drugoj posve predaje i to izključivo i doživotno. Za njih to mora da bude nešto novoga, nešto neproživljenog, mora da predstavlja nešto važno u njihovom životu. Oni pak, koji su tjelesno uživali s nekom drugom osobom prije sklapanja ženitbe i na taj način se donekle već nekom predavali, zapravo su zlorabili, i to težko zlorabili sile, koje im je priroda dala, zato ne mogu ni imati pravog i uzvišenog pojma o toj životnoj zajednici. Oni u tom mogu gledati samo sjetilno uživanje, izživljavanje, bez podpunog predanja, kako ga narav sama traži. Oni se zato ne sljubljuju podpuno sa svojim ženitbenim drugom, duševno i tjelesno. Radi toga se upravo i događa da kod izbora svog budućeg ženitbenog druga obraćaju uglavnom pažnju na njegove vanjske tjelesne osebine, ili družtveni položaj, imovinsko stanje itd., na sve drugo više nego na srodnost duša i karaktera. Za čovjeka, koji se već »izživio« nema ni jedna osoba drugog spola one privlačive snage, kako je to slučaj kod onoga koji je čist život provodio. On se polovično predavao raznim osobama, pa se tako polovično predaje i svom ženidbenom drugu, pa ženitbu ne shvaća kao životnu zajednicu.

Svaki koji hoće da stupi u ženitbu mora da zna, da je ženitba životna zajednica dviju osoba, stanje i zvanje za izpunjavanje važnih dužnosti. Ne tjelesno uživanje, nego duševno i tjelesno predanje. K tome treba ženitbu shvatiti kao jednu od najvažnijih druživenih ustanova. Ženitba je temelj obitelji. Diete je naravni plod ženitbene zajednice. U tome je smisao ženitbe, koji joj od prirode pripada. Bez obzira da li ženitbeni drugovi u svom predanju sviestno idu za tim, da njihovo predanje proizvede taj plod, priroda je sama udesila spolni saobraćaj tako, da on redovito taj plod donosi. I ako to nije jedina svrha ženitbene zajednice, i ako spolni saobraćaj nema to jedino za svrhu, ipak diete pripada bitno ženitbenoj zajednici, ono je plod ljubavi

ženitbenih drugova, plod njihovog međusobnog predanja. Ljubav, koja međusobno veže ženitbene drugove, prenosi se na diete.

Uostalom normalna je pojava da ženitbeni drugovi i onako teže da imaju porod i da u njemu dalje živu. Oni se rado po prirodnom nagonu žrtvuju, da svoj porod odgoje i da mu omoguće udoban i pristojan život u ljudskoj zajednici. Zato se upravo i događa, da ženitbeni drugovi težko podnose, ako nemaju djece, da to osjećaju kao veliki manjak, osjećaju neku prazninu, i njihova međusobna ljubav postaje im bez sadržaja. Osobito to osjeća žena, tim više što po prirodi mora da ostaje u kući, dok muž ide van kuće za zaradom i svagdanjim kruhom. Najprirodnija zabava, a onda i pomoć žene u kući bilo bi diete.

Zajednička ljubav roditelja prema djetetu učvršćuje njihovu ženitbenu vezu. I u slučajevima, gdje među bračnim drugovima nema suglasnosti ni sličnosti karaktera, ljubav prema djetetu otupljuje oštrice neskladnosti, ona ih međusobno povezuje u zajedničkom radu i zajedničkim žrtvama za diete. Oni zajednički rado sve podnose radi djeteta, oni izbjegavaju razmirice, da mogu zajednički diete odgojiti.

2. SVRHA ŽENITBENE ZAJEDNICE

Čovjek kao razumno biće lako upoznaje svrhu i cilj nagona, kojega po prirodi u sebi nosi, spolnog nagona, upoznaje također i učinke koje proizvodi zadovoljavanje tim nagonom u bračnoj zajednici. Radi toga upravo zadovoljavanje tim nagonom mora da se vodi razumom. Čovjek se bitno razlikuje od svih životinja, pa se obzirom i na nagon od njih razlikuje. Kod životinja se spolni nagon pojavljuje u stalno vrieme, i prestaje kad mu se zadovolji. Kod čovjeka je on više manje stalan. Zato čovjek mora razumom rasuđivati, kada i na koji način se njim može zadovoljavati; čovjek je kao razumno biće odgovoran za svoje čine.

I ako spolni nagon izravno ne vuče za rađanjem novog bića, nego samo za ujedinjenjem s osobom drugoga spola, kojim se ujedinjenjem zadovoljava nagonu, normalno ipak ujedinjenje samo po sebi djeluje tako, da u stalnom vremenu, po prirodi udešenom, proizvodi začeće novog čovjeka. U tome upoznajemo, da je cilj spolnog nagona, cilj ženitbene zajednice r a đ a n j e d j e c e. To je prvotna svrha ženitbe, za to ju je Bog ustanovio, zato je usadio u narav ljudsku spolni nagon. »O tome je«, veli

Pijo XI. u gore spomenutoj okružnici o kršćanskoj ženitbi, »ljudski rod poučio sam njegov Stvoritelj, koji je u svojoj dobrostivosti htio poslužiti se ljudima kao svojim pomoćnicima u razplodivanju života. Stoga je u raju, osnivajući ženitbu, rekao praroditeljima, a preko njih svim budućim supruzima: »Rastite i množite se i napunite zemlju«. To isto sv. Augustin prekrasno izvodi iz rieči sv. Pavla Timoteju: »Da se, veli, ženitbe sklapaju radi rađanja, svjedoči nam Apostol, kad kaže: hoću da se mlade udaju. I kao da mu se dobacuje: Zašto to? odmah pridomeće: da rađaju djecu, da budu majke obitelji«. Kolika je to blagodat Božja i koliko dobro za ženitbeni život, očituje se iz dostojanstva čovjeka i njegove uzvišene svrhe. Jer čovjek već odličnošću same svoje razumne naravi nadmašuje sve druge vidljive stvorove. K tome pridolazi, što Bog hoće, da se ljudi rađaju ne stoga, da ih samo bude i da napune zemlju nego, mnogo više, da budu štovatelji Božji i da konačno zauviek uživaju u nebesima. Ova svrha time, što je Bog čovjeka divnim načinom podigao u vrhunaravni red, nadilazi sve, što je oko vidjelo, i uho čulo, i srdce čovječje moglo zamisliti. Iz ovoga se lako razabire, koliki je to dar božanske dobrote, i kako odličan plod ženitbe, što se uz sudjelovanje roditelja iz nje, po svemogućoj Božjoj snazi, rađa potomstvo«. Tako liepo govori o svrsi ženitbe Papa Pijo XI.

Sa svrhom rađanja nerazdruživo je vezana svrha o d g a j a n j a d j e c e. Uzalud bi se djeca rađala; ljudski rod ne bi mogao obstajati, kad se djeca ne bi i odgajala, ako se ne bi uzdržala na životu, ako se ne bi odgajala za podpune ljude. Da opet čujemo Pija XI.: »Ali blagodat rođenja još dakako ne sadržava u sebi čitavo dobro potomstva. Treba da pridođe drugo, to jest dužno uzgajanje potomstva. Jer bi se premudri Bog odista slabo poskrbio za rođeno potomstvo, a time i za čitav ljudski rod, da nije povjerio prava i dužnosti uzgajanja onim istima, kojima je udielio moć i pravo rađanja. Svakome je naime očito, da rođena djeca sebi nijesu dosta i ne mogu se brinuti za se niti u onom, što spada na naravni život, a kud i kamo manje za život vrhunaravni, — nego kroz mnogo godina trebaju od drugih pomoći, pouke, uzgoja. Očevidno je pak, da i narava i Božja zapovied određuju pravo i dužnost uzgajanja poroda u prvom redu onima, koji su djelo naravi rađanjem započeli. Ovima je stoga bezuvjetno zabranjeno to započeto djelo

nedovršenim ostaviti, jer bi ga time izložili sigurnoj propasti. A upravo ovo tako potrebito uzgajanje djece na najbolji i najuspješniji način osigurano je u ženitbi, u kojoj su roditelji spojeni međusobnim nerazrješivim vezom, te je tako njihov trud i međusobna pomoć uviek pri ruci.«

To obadvoje, rađanje i odgoj djece, je prvotna svrha ženitbe. Ali nije jedina. Ženitba ima i drugotnih svrha, koje su opet bitno podređene prvotnoj. Dvie su drugotne svrhe ženitbe: m e đ u s o b n a p o d p o r a ž e n i t b e n i h d r u g o v a i l i e k p r o t i v t j e l e s n e p o h o t e.

Ženitbeni drugovi ženitbom stupaju u trajnu i nerazdruživu životnu zajednicu, a tim ujedno primaju stanovite i težke dužnosti i terete, koji su im zajednički. Primajući zajedničke dužnosti, nuždno je da ih zajednički moraju i nositi. Njihova ženitbena, životna zajednica vezana ljubavlju pomaže im i daje im snage da ih strpljivo nose.

U zadovoljavanju spolnim nagonom čovjek se mora voditi razumom. Razum, koji upoznaje svrhu spolnog nagona, upoznaje ujedno, da mu nema mjesta osim jedino u zakonitoj ženitbenoj zajednici. Svaki drugi spolni saobraćaj izvan ženitbene zajednice protivi se prirodi spolnog nagona, protivi se prirodnim zakonima, pa je spolni saobraćaj izvan ženitbe težka povreda prirodnog zakona, težki grieh. Zato je drugotna svrha ženitbe liek protiv pohote. Stvoritelj je baš ženitbu ustanovio, da se u njoj može zadovoljiti spolna pohota, ali je to zadovoljavanje podredio prvotnoj svrsi braka: rađanju i odgoju djece.

Baš u tom vidimo, kako je Stvoritelj radi dobra potomstva čovjeku usadio spolni nagon bitno drugčije, nego je to kod životinja. Kod životinja spolni nagon nema ničega trajnog, ničega duhovnog. Nema spolne ljubavi, nego samo sjetilno nagnuće, i to ne prema jednoj određenoj životinji, nego prema bilo kojoj drugog spola. A i to nagnuće se pojavljuje samo u stanovitom vremenu (vrieme parenja), i kad mu se zadovolji opet prestaje, dok ne dođe opet dotično stanovito vrieme. Kod čovjeka je spolni nagon trajan, on je upućen redovito na jednu osobu, s kojom ga veže ljubav. A upravo to traži zajednički život i podpuno predanje. Sve je to potrebno za dugotrajni odgoj djeteta. Diete dugo vremena treba pomoći roditelja, da se mogne održati na životu; opet posve drugčije nego kod životinja. Sve

to nam pokazuje, da je Stvoritelj htio ženitbu kao trajnu zajednicu muža i žene, jedinstvenu i nerazrješivu.

Kad ženitba ima tako velike ciljeve određene joj od Stvoritelja, jasno je, da je spolni saobraćaj u ženitbi moralno dobro, da je on u ženitbi dopušten, dapače moralno bolje nego uzdržavanje. Jedino ako se ženitbeni drugovi sporazume, da će se od ženitbenog spolnog saobraćaja uzdržavati iz viših, svrhunaravnih razloga, iz ljubavi prema Bogu, onda je uzdržavanje bolje djelo nego spolno obćenje.

Ne samo da je spolni saobraćaj u ženitbi moralno dobro, nego ono može da bude i stroga dužnost. Ženitbeni drugovi predaju ženitbenim ugovorom jedno drugom pravo na tielo u svrhu spolnog saobraćaja, kako veli sv. Pavao: »Žena nije gospodar svoga tiela, nego muž; tako i muž nije gospodar svoga tiela nego žena«. »Muž neka uzvraća ženi ženitbeni dug, a isto tako i žena mužu (I Kor. 7, 3). Po naravi dakle ženitbenog ugovora, po nauci sv. Pisma i katoličkom moralu ženitbeni drugovi su pod težkom obvezom, pod težkim griehom dužni jedno drugom uzvraćati ženitbeni dug, dužni na spolni saobraćaj, kad god to drugi ženitbeni drug razložno i ozbiljno zatraži. To je obveza naravnog zakona, pa veže sve ženitbene drugove, bili oni koje vjere, bili oni kršteni ili nekršteni.

3. NARAVNI I PROTUNARAVNI NAČIN SPOLNOG SAOBRAĆAJA

Iz gore rečenog jasno je, da je spolni saobraćaj u ženitbi dopušten, dapače da je to moralno dobro. Jasno je već iz samog toga, da je u zakonitoj ženitbi dopušteno i sve ono što dovodi do spolnog saobraćaja, svaki naime čin, koji se može smatrati kao priprava za spolni saobraćaj, kao na pr. poljubci, doticaj, zagrljaj itd. Ovi čini u zakonitom braku dozvoljeni su i onda, ako se nema nakana obaviti spolni saobraćaj, ali samo uz uvjet da ne postoji pogibelj samotnog tjelesnog zadovoljenja izvan spolnog saobraćaja. Nije naime dozvoljeno samotno tjelesno zadovoljenje (kod muža prosipanjem sjemena, kod žene zadovoljenjem uz izlučivanje rodničke sluzi, humor vaginalis). Razlog tome ćemo odmah dolje vidjeti.

Spolni pak saobraćaj može se na razne načine obaviti. Moderna vremena doniela su u tome mnoge novotarije, dovela

su do podpune rafiniranosti u načinu spolnog saobraćaja. Ali nije svaki spolni saobraćaj po prirodnom zakonu dopušten i dobar. Samo onakav spolni čin je u ženitbi dobar i dopušten, koji se obavlja načinom, kojega sama priroda toga čina iziskuje. Priroda pak čina iziskuje, da se obavi tako, da ni na koji način ne izključuje primarne svrhe ženitbe tj. začeća. Spolni saobraćaj, koji podpuno izključuje mogućnost začeća, je protivan prirodnom zakonu, i prema tome nedopušten. Sama narav spolnog čina je po sebi takova, da iz njega, redovnim putem može da usliedi začeće i tako postigne primarna svrha ženitbe. Ako se on namjerice obavlja tako, da se začeće sprječava, da se ono namjerice onemogućuje, onda je takav čin protivan prirodnom zakonu, i prema tome težko griešan. Za naravnost spolnog saobraćaja nije nikako potrebno, da se začeće postigne ili da se ono želi, nego samo to, da se on obavlja tako, da se namjerice začeće ne sprječava, da se obavi tako, kako ga priroda traži. A kad se on obavi tako, kako ga priroda traži, onda je uistinu takav, da iz njega može po sebi da nastane začeće.

U pojedinostima traži prirodni zakon u spolnom saobraćaju, da muški spolni organ penetrira u rodnicu ženskog spolnog organa (vagina) i u samoj rodnici izpušta mužko sjeme. To je naravni spolni saobraćaj, koji čovječji spolni nagon podpuno zadovoljava i za takav čin je priroda obdarila muža i ženu, i za takav čin je udesila ljudske spolne organe. Svaki drugi način obavljanja spolnog saobraćaja protivi se prirodnim zakonima. Ako se spolni saobraćaj obavlja na spomenuti način, onda iz njega može da sliedi začeće, to jest, nema u njemu ništa, što bi začeće sprječavalo. Ne mora da začeće uistinu usliedi, ali u samom činu nema ništa što bi začeće priečilo. Da li će pak začeće uistinu usliediti iz takovog čina, to nije ovisno dalje o ljudskoj volji. Po naravi samog čina to može biti, ali ne mora, jer za začeće nije dosta samo spolni saobraćaj. Samo po spolnom saobraćaju obavljenom na gore spomenuti način, ženitbeni drugovi postaju »jedno tielo«, podpuno se i naravno ujedinjuju, postižu vrhunac svoje težnje, zadovoljenje svoga spolnog nagona, predaju se posve jedno drugom, izvršuju čin međusobne ljubavi u podpunoj mjeri, postizavaju intimnost, koja je uobće moguća među dva ljudska bića. Njihova međusobna duhovna srodnost se ovakovim spolnim činom utvrđuje i međusobna ljubav se pojačava. Zato upravo ovakav spolni čin spada bitno spolnoj lju-

bavi, on je najdublji izraz međusobnog ljubavnog predanja. Jer samo takav čin podpuno zadovoljava spolni nagon, on čuva ženitbene drugove da ne traže spolnog uživanja izvan svoje ženitbene zajednice, čuva dakle čvrstoću ženitbene veze, vjernost ženitbenih drugova. Ovo je potrebno naglasiti naročito u današnje vrieme, gdje uporaba antikoncepcionalnih sredstava postaje sve obćenitija, ali se jednako s tim i množe bračne razmirice. Ove redovito imaju svoj prvi izvor u načinu obavljanja spolnog saobraćaja. Dok prirodno obavljanje spolnog saobraćaja ženitbene drugove sve jače veže, svako protuprirodno obavljanje ih sve više razdvaja. Jaram ženitbenog staleža postaje im sve više nepodnosiv, osobito ženi.

Različiti su načini protuprirodnog spolnog saobraćaja. To su svi oni, kako smo već rekli, kojima se namjerno hoće zapriečiti začeće. Kod primitivnog svieta, koji ne poznaje posebnih sredstava za to, je najredovitiji slučaj obavljanje protuprirodnog spolnog saobraćaja na taj način, da se muž, iza naravno započetog spolnog saobraćaja, povuče i mužko sjeme izlije izvan rodnice (vagina). Spolni saobraćaj se na taj način prekida prije nego što ženitbeni drugovi postignu podpuno zadovoljenje spolnim nagonom. Naravno je da u ovakovom načinu obavljanja spolnog saobraćaja nema podpunog predanja, koje bračni čin po svojoj naravi traži.

Za spriečavanje začeća su redovito umjetna sredstva, koje današnja industrija proizvodi u velikoj mjeri. Najčešća su mehanička sredstva, kojima se zapriečuje, da ne bi mužko sjeme došlo uától maternicu. Sredstvo koje muž upotrebljava u tu svrhu je tzv. kondom, sredstvo od gume, koje skuplja mužko sjeme i prieči mu, da ne dođe u rodnicu odnosno matericu. Žena opet upotrebljava sredstvo, koje stavi na kraj rodnice pred matericu, koje prieči da sjeme ne može proći svoj naravni put (sterilet). Nerietko se susreće drugo sredstvo, kojim se imitira rodnica, i koje se stavlja u rodnicu da se u njeg izlije mužko sjeme, koje se poslije tako obavljenog spolnog saobraćaja zajedno sa sjemenom izvadi van. K tome postoje i kemička sredstva, tekućine odnosno kiseline, koje se stave u rodnicu i koje ubijaju sjeme tako, da začeće postaje nemoguće. Napokon u svrhu sprečavanja začeća upotrebljavaju se rodnička pranja, gdje naime žena iza spolnog saobraćaja izpire unutarnje dielove spolnog organa, da tako sjeme izpere i zaprieči začeće.

Sva ova sredstva, kao i prekidanje prirodnog spolnog saobraćaja, je težak prekršaj prirodnih zakona, pa radi toga težki grieh. Stoga, ne može ništa opravdati ovakove čine, pa ni sama smrtna pogibelj žene, ako bi začela, jer su svi ti čini u sebi i po svojoj prirodi zli. Još manje to može opravdati bieda ženitbenih drugova, radi koje sprečavaju začeće i porod. Sredstva u sebi zla ne mogu ni pod kojim uvjetima biti dozvoljena, niti radi ne znam kakove dobre svrhe, jer nikakva dobra svrha ne može posvetiti zlih sredstava.

Što se pak posebno tiče prekidanja spolnog saobraćaja, treba naglasiti, da on težko šteti zdravlje kako muža tako i žene. Takav čin iziskuje veliku napetost kod muža i naprezanje njegovih sila, radi čega kod čestog takovog prekidanja spolnog čina dolazi težko poremećenje u živčanom sistemu muža. Žena pak kod takovog spolnog saobraćaja ne dolazi gotovo nikad do podpunog spolnog zadovoljenja, i ako se jako svaki put uzbuduje. Radi toga i kod nje redovito nastaju uslied toga težki živčani poremećaji. K tome lako kod žene nastaju često poremećaji u čitavom organizmu, a nije nikako riedka spolna hladnoća, usljed koje žena postaje podpuno neosjetljiva za svako spolno uživanje. Narav, koja zabranjuje ovakove prekršaje, brine se sama da takove prekršaje i naravnmi putem kazni. Radi posljedicâ, koje sliede iz prekidanog spolnog saobraćaja, naročito radi toga, što se takovim saobraćajem ženitbeni drugovi ne mogu podpuno spolno zadovoljiti, postaje takav spolni saobraćaj težak i za same bračne drugove, radi čega onda traže umjetna sredstva za sprečavanje začeća.

No i kod uporabe umjetnih sredstava djeluju ona kao smetnja za naravni spolni saobraćaj i podpuno spolno zadovoljenje. A djeluju jednako ubitačno na zdravlje ženitbenih drugova, osobito žene. Stavljanje tih sredstava u spolne organe uzrokuje podražaje i onako osjetljivih dielova tih organa, što često dovodi do upale i drugih poremećaja u organima. Kemička sredstva sama po sebi djeluju štetno na organizam, ubijaju njegovu životnu snagu, otupljuju njihov osjećaj pa tako dovode do zamrlosti organa.

Treba ovdje naročito iztaknuti zle posljedice, koje proizlaze obćenito iz svakog neprirodnog spolnog saobraćaja. Svako neprirodno odnosno protuprirodno spolno obćenje ima za svrhu, da se zaprieči zadržavanje ljudskog sjemena u ženskom orga-

nizmu, i tako zaprieči začeće. Priroda je pak ženu udesila tako, da one substancije, koje mužko sjeme u sebi sadržaje, naročito povoljno djeluju na ženski organizam uobće, a isto tako na duševno razpoloženje žene. To se pokazalo primjerice kod žena, koje su imale poremećaje u menstruaciji, sklonost melankoliji, nervozna razpoloženja itd. Ti poremećaji dolaze upravo radi protuprirodnog spolnog saobraćaja, a prirodnim spolnim saobraćajem se te potežkoće uklanjaju. Opaža se to često puta kod žena iza sklapanja ženitbe. Žene, koje su boležljive, slabe, nervozne itd., nakon sklapanja ženitbe najedanput razcvjetaju, postaju raspoložene, vedre, vesele, zdrave. Sve je to dokazano i znanstvenim iztraživanjima. Bolesnim ženama davali su ekstrakti mužkog sjemena, što je znatno poboljšavalo njihovo zdravstveno stanje. Isto tako normalna uporaba ženitbenog čina. Znanost je dokazala, da svako protuprirodno obavljanje ženitbenog spolnog čina dovodi do poremećaja u živcima i tjelesnom ustrojstvu ženitbenih drugova, pa se tako sama priroda brine, da se spolni čin obavlja onako kako je od prirode predviđen i udešen. Svaki prekršaj prirodnog zakona sama priroda kazni; a da i ne govorimo o težkim moralnim posljedicama takovih prekršaja, o otuđivanju bračnih drugova, o nezadovoljstvu, koje im stvaraju ovakovi prirodni prekršaji. Ne možemo dovoljno radi svega toga naglasiti ženitbenim drugovima, da se ne daju zavesti nikakvim reklamama antikoncepcionalnih sredstava, dapače nikakovim preporukama neozbiljnih liečnika, koji preporučuju bilo kakova tehnička ili kemička sredstva protiv začeća. Sve te reklame ne vode računa o nedopuštenosti takovih čina, ne vode računa o sretnoj ženitbenoj zajednici, ne vode računa ni o zdravlju ženitbenih drugova, nego imaju jedan interes, da se što više proda i raširi takovih industrijskih proizvoda, da se na taj način proizvađači obogate. To je jedini i pravi cilj svima tim reklamama. Zato se služe lažima tvrdeći, da su ta sredstva neškodljiva zdravlju, da su znanstveno izpitana kao najpouzdanija itd. Sve su to laži za novac. A k tome ni jedno od ovih svih sredstava, za onaj cilj, radi kojega se upotrebljavaju, nije absolutno pouzdano i sigurno.

4. DANAŠNJI TEŽKI OBITELJSKI I DRUŽTVENI PROBLEMI

U interesu je svakog naroda, njegove eksistencije i budućnosti, da stalno dobiva neki primjereni prirast svojih članova, svoga pučanstva. Naglo pomnažanje barem u redovitim slučajevima ne ide u korist samog naroda, jer tim nastaju novi životni problemi za narod, koji se u kratkom vremenu ne mogu lako riešiti. Ali primjeren i stalni prirast je koristan i potreban, ako se uobće narodu hoće da osigura budućnost. Priroda sama tome pogoduje na taj način, što roditelji mogu bez ikakove štete za svoje zdravlje da rode i odgoje jedan primjeren broj djece, kojima se postizava normalan prirast pučanstva. S druge strane priroda se i u tom pobrinula, da stalno može prehranjivati sve veći broj pučanstva. Iskorišćavanje zemaljskih dobara postaje sve veće. Napredkom kulture otvaraju se sve više nova zvanja i zanimanja, koja donose sa sobom i mogućnost prehrane. Zamislimo na pr. vrieme dok nije bilo željeznica, brzojava i pošte te toliko drugih ljudskih ustanova novijih vremena, koje su zaposlile tolike milione ljudi, kako je mnogo manje zvanja bilo. A svaki dan se osnivaju nove ustanove, koje uviek sve više i više ljudi zaposluju. Ako i danas još ima nezaposlenosti, ne dolazi to od prenapučenosti, nego dielom od postojećeg gospodarskog sistema, dielom od političkih napetosti i strujanja. Gospodarski sistemi omogućuju obogaćivanje pojedinaca na štetu tisuća drugih, srednjih slojeva. Iz istoga razloga se dogodilo, da napredak tehnike nije poboljšao ljudskog života nego upravo stvorio milijune nezaposlenih, a obogaćivanje pojedinaca u malom broju. Tako se imetak gomilao u rukama malog broja pojedinaca, a široke mase radnog naroda su osiromašivale. Kapitalizam je strojem zamienio ljudsku radnu snagu i omogućio veliku produkciju robe, dok za nju nije nestalo konsumenata. Tako je i sam kapitalizam došao najedanput u ćor-sokak.

Žalostna je činjenica naših vremena, da je u zadnjim decenijima počeo opadati natalitet (procenat rođenih) u svima skoro dielovima Evrope. Osobito to vriedi za veće gradove, koji prirast pučanstva ne dobivaju nikako iz nataliteta nego iz priliva sa sela. Nazadak nataliteta još više upada u oči, ako se uzme u obzir, da mortalitet (procenat mrtvih) sve više opada radi sve većeg napredka liečničkih znanosti, većeg broja liečnika i liečničkih ustanova, čuvanja čistoće i higiene itd. Koji je razlog tome opadanju pučanstva?

Ima tome mnogo razloga. Sigurno je u prvom redu to, da ima mnogo ženitbenih drugova, koji neće da imaju djece iz ličnih i posve sebičnih razloga. Takovih je, rekli bi, najviše. Ovi upotrebljavaju sva moguća sredstva samo da zaprieče porođaje i začeća. Ako imaju djece, to je istom nakon mnogo godina iza vjenčanja, pa i onda jedno ili najviše dvoje. Žena neće da ima djece da može slobodnije živjeti, da si, kako mnoge krivo misle, dulje sačuvaju mladenačku svježinu. Drugi opet izbjegavaju porod radi imetka, da ne moraju trošiti velike svote na odgoj i školovanje djece, ili da im imetak ostane razdieljen među malenim brojem nasljednika. Kod našega naroda je u mnogo slučajeva baš ovo razlog opadanju poroda. Sjetimo se, da u našim najbogatijim krajevima: Slavoniji, Sriemu, Bačkoj najviše opada porod, da t. zv. biela kuga smanjuje pučanstvo u tolikoj mjeri, da se čovjek zaprepasti, kad vidi statistike nataliteta tih krajeva. — Roditelji koji iz ovakovih i ovih motiva izbjegavaju porod grieše i protiv samih sebe i protiv svoga naroda, kojemu pripadaju. Oni se ni na koji način ne mogu izpričati za takova nepoštena djela. Još je najgore to, što se u nekim krajevima uvodi mišljenje, koje postaje obćenito, da je sramota u prvim godinama ženitbe, ili ikako, imati djece, ili imati mnogo djece. Žalostno je kad prolazite nekim selima naše bogate Slavonije ili Bačke, pa ne možete susresti nigdje djece. Nema tu života, nema veselja, te susrećete same starce. Čitava jedna pustoš! Mladi ljudi, koji su se oženili istom prije koju godinu, a naročito žene, koje se protuprirodnim načinom služe ženitbom, postaju u mladim godinama starci. Sama priroda kazni protunaravnu uporabu ženitbe. Zašto je natalitet u našim najsiromašnijim krajevima, Hercegovini, Bosni, nekim dielovima Dalmacije, Lici najveći? Zato jer je tu moral na visini, zato jer ljudi drže zapoviedi Božje i zapoviedi naravnog zakona, a nisu se odali uživanju.

Drugi opet izbjegavaju djecu iz straha da im se djeca ne rode s težkim nasljednim bolestima i manama. Kod mnogih roditelja postoje klice bolesti, koje se lako prenose u još većoj mjeri na potomstvo. Roditelji onda, ne bez razloga, izbjegavaju da rađaju bolestnu djecu, koja će biti na teret i sebi i roditeljima i ljudskom družtvu. Da li pak u pojedinim slučajevima postoji takova opasnost za djecu, ne treba da roditelji sami odluču;u, nego neka se obrate za savjet

izkusnom liečniku, koji jedino može sa sigurnošću ustanoviti, da li ta pogibelj postoji. Ali trebamo odmah naglasiti, da ni onda, ako takova pogibelj, pa i sigurnost postoji, roditeljima nije dopušteno obavljati ženitbene čine na način, koji se protivi prirodnom zakonu, kao što smo gore izložili. Ni onda se ne smije ženitbeni čin prekidati, ako se prirodno počne, ne smiju se ni onda upotrebljavati antikoncepcionalna sredstva. Novija znanstvena iztraživanja su nam za ovakove slučajeve našla drugo sredstvo, koje se ne protivi prirodnim zakonima i kršćanskom moralu. To je t. zv. periodično uzdržavanje od spolnog čina, kako ćemo to obširnije izložiti u sliedećem poglavlju.

Neriedko je razlog izbjegavanju začeća pogibelj bolesti ili smrti žene, ako bi začela ili rađala. Ima žena, koje su od rođenja tako slabo razvijene, da nisu u stanju rađati djecu bez pogibelji života. Neke su takove od nadošle neke bolesti. Samo izkusan i savjestan liečnik može u pojedinačnom slučaju ustanoviti, da li je začeće i rađanje za ženu uistinu pogibeljno za njezin život. To može naročito da bude kod bolesti lupanja srdca (vitium cordis), plućnih bolesti, bolesti bubrega, unutarnjih upaljenja spolnih organa itd. U pojedinim slučajevima nuždno je obratiti se liečniku, ali izkusnom i savjestnom liečniku. Glede načina uporabe ženidbe odnosno obavljanja ženitbenih čina vriedi i ovdje ono, što smo malo prije rekli za roditelje, kod kojih postoji pogibelj da rode težko bolestnu djecu. Uporaba ženitbe protiv prirodnih zakona nije nikad dozvoljena, ni iz ne znam kako dobre svrhe, jer je takav čin u sebi zao, pa ga ne posvećuje nikakva dobra svrha. Ali se može da služi ženitbom uz periodično uzdržavanje, kako smo malo prije spomenuli, i o čemu ćemo dolje obširnije govoriti.

Ne mali broj ženitbenih drugova izbjegava začeće i porođaj na neki način prisiljen težkim imovinskim prilikama, u kojima se nalaze.

Gospodarski poredak u svietu stvorio je milione nezaposlenih. Mladi ljudi ne mogu naći namještenja i zarade, a stariji već oženjeni ostaju bez posla i zanimanja. U vrieme gospodarske krize, koja je prije rata dostigla vrhunac, sve se više industrijskih poduzeća zatvaralo radi prenagomilanosti robe, za koju su nedostajali konsumenti. Bez posla je ostalo na milione radnika i radnica. Podpora, što su je nezaposleni radnici dobivali, tako je slaba i malena, da ne dostaje ni za najbitnije potrebe života,

a kamo li da bi se mogla obskrbiti veća obitelj. Još gore je stanje, ako se ne dobiva nikakva podpora, kao što se to u većini slučajeva dogadalo. Pa i oni, koji su ostajali zaposleni, lebdili su u stalnoj pogibelji, da bi mogli izgubiti zaposlenje.

Gospodarska kriza druge vrste zahvatila je i sela. S povećanjem broja seljačkih porodica ne ide stopu u stopu povećanje seljačkih imanja. Opseg obradive zemlje se malo povećava, a seljačko pučanstvo se dosad najviše množilo. Jedan dio od toga odlazio je na škole, od njih su postajali činovnici, ili su zauzimali druga slobodna zvanja. Drugi dio je odlazio medu profesionalne radnike. Sve to nije bilo dosta da bi moglo seljačke obitelji toliko razteretiti, da bi onima, koji su ostajali, bilo moguće pristojno živjeti od zemlje. To je imalo za posljedicu sve veće osiromašenje seljačkih porodica. Zemlja se sve više dieli na manje dielove, medu sve veći broj nasljednika. Posjed, koji je pred 50 godina uzdržavao jednu obitelj, mora da danas uzdržava 10 i više obitelji. Iz toga razloga i seljaci traže načina da izbjegnu nove porodaje. Oni takoder upotrebljavaju sredstva, kojima bi zapriečili začeće. Ili ako ne to, onda se nalaze u stisci pitajući se, kako da zaprieče porod. Ako su opet na dovoljnoj moralnoj visini i znaju da se protuprirodnom uporabom ženitbe težko ogrješuju o savjest, traže upute, kako bi si pomogli u toj nevolji. I ne riedko podliežu griehu, ma da ih to mnogo stoji duševne borbe.

Gospodarska kriza je razlogom, da ni srednji staleži nemaju dovoljno sredstava za prehranu veće obitelji. Plaće činovnika, podvornika, namještenika u poduzećima i t. d. su tako malene, da jedva prehranjuju sami sebe i bez obitelji. Sve više je takovih mjesta, koja zaposluju samo neoženjene. Oženjeni se moraju boriti da prehrane sebe i ženu, pa ne mogu ni misliti da imadnu djecu. Stanovi za obitelji postaju sve rjedi i sve skuplji. Kod iznajmljivanja stanova prednost imaju uviek neoženjeni, ili obitelj bez djece. Radi slabih plaća prisiljene su i mlade djevojke da stupaju u posao, da privrjeduju za obitelj. Radi obće krize prisiljene su da ostaju dugo vremena neudate, što takoder nije normalna pojava. Najplodnije godine za radanje i odgajanje djece prolaze djevojci u radu. Pa i kad se već uda, mora da još nastavi rad van kuće, da smanji dugove, koje je napravila zajedno s mužem, da si mognu urediti zajednički dom. Kroz to vrieme

mora da se uzdržava od radanja, jer bi je samo to smetalo u poslu. A ne riedko upravo radi toga gubi zaposlenje.

Ovakovo stanje nikako ne pogoduje natalitetu. Ne može se tražiti od roditelja, da radaju djecu, ako ih nikako ne mogu ni prehraniti, a kamo li, da im osiguraju pristojnu naobrazbu i kasniji pristojan život. Kako će ženitbeni par, koji jedva prehranjuje sebe, ili još najviše jedno diete, radati novu djecu i tako stvarati nove siromahe?

Mi smo više puta naglasili, da se bračni čin ne smije izvršivati na protuprirodni način bez ikakvog obzira na razlog, radi kojeg se to čini. Takav čin je u sebi zao, protunaravan, pa ga nikakva dobra svrha ne može učiniti dobrim i dopuštenim. To vriedi i za sve one roditelje, kojima bieda, siromaštvo ili bilo koji drugi razlozi prieče da radaju djecu. Kako da se njima pomogne? Da li je zbilja za njih jedini izlaz, da se posve uzdržavaju od bračnog čina? I može li se to od njih tražiti i je li to uobće praktično provedivo? Zar to ne bi bila zaista velika žrtva? O tome nema nikakve sumnje, da bi to bila velika žrtva, koju bi ženidbeni drugovi sve više osjećali, što bi dulje zajedno živili. Oni bi još k tome osjećali, da njihov zajednički život uobće nema smisla, ako bi se stalno morali uzdržavati od spolnog čina. Tim više što bi tim bili pogodeni upravo oni, koji inače u životu najviše trpe, koji su najsiromašniji. Ne može se to nikako uzporedivati sa podpunim uzdržavanjem, kako ga provode svećenici i redovnici, jer su u obadva slučaja posve druge prilike. Svećenici se za to odgajaju, oni ne žive u takovoj stalnoj prigodi kao ženidbeni drugovi, koji žive u zajedničkom životu. Podpuno uzdržavanje u ženidbi znači u velikoj mjeri medusobno otudivanje bračnih drugova, pa napokon i razstavu sa svim njezinim posljedicama. Nećemo pak reći da je podpuno uzdržavanje nemoguće. Ali je vrlo težko, i riedki su koji to mogu podnieti. Treba za to mnogo duševne snage, mnogo vjere, mnogo pouzdanja u Božju providnost. A koliko je koji to imaju? Mnogo lakše će većina doći i do otudenja od vjere i njezinih zapoviedi, ohladit će upravo radi toga što tolike žrtve traži od njih. I onda će početi da obavljaju bračni čin na protuprirodan način.

Ima ipak sredstvo, ima izlaz iz težke situacije za one, koji se nalaze u biedi i ne mogu djecu odgajati i prehraniti, a to je tako zvano periodično uzdržavanje, koje smo već gore spomenuli, a koje ćemo u sliedećim poglavljima obširnije opisati.

5. IZLAZ IZ TEŽKE SITUACIJE

Za ženitbene drugove, koji radi bilo kakvih opravdanih razloga ne mogu radati i odgajati djecu, obavljanje bračnih čina je u prvom redu pitanje savjesti. S jedne strane naravni i Božji zakoni zabranjuju im obavljati bračne čine na protuprirodan način, kojim se pozitivno spriečava začeće, a s druge strane moraju radi težkih socialnih prilika ili radi smrtne pogibelji žene ili kojih bilo razloga, o kojima smo gore već govorili, na svaki način izbjegavati začeće. Radi toga se tražio put i način, kako bi se ženitbeni drugovi mogli prirodnim načinom služiti ženitbom, a da ipak ne dođe do začeća. Iztraživalo se, da li postoji vrieme, kada žena ne može začeti i ako prirodnim putem obavlja bračni čin. Znanost je to vrieme uistinu iznašla i točno ustanovila.

Od starine je bilo poznato, da žena nije uviek jednako sposobna za začeće, i da ima dana u mjesečnom ciklusu, koji ne pogoduju začeću. Do novijeg pak vremena nije se moglo točno ustanoviti, koji su to dani. Dosada je bilo obćenito mišljenje, da je žena najsposobnija za začeće nekoliko dana pred menstruaciju i nekoliko dana iza menstruacije. Ovo mišljenje se izkazalo kao podpuno neizpravno. Njemački liečnik Dr. Capellmann je u prošlom stoljeću (1883.) nastojao ustanoviti točno plodne i neplodne dane u mjesečnom ciklusu žene, pa je na temelju raznih opažanja došao do zaključka, da je začeće najvjerojatnije, ako se spolni čin obavi prvih dana i z a menstruacije, i tri četiri dana pred menstruaciju. Što dalje od menstruacije, vjerojatnost začeća postaje sve manja. Za one koji neće da imaju djece on je savjetovao uzdržanje od bračnog čina prvih 14 dana iza početka menstruacije i tri četiri dana pred menstruaciju. Protivno Capellmannu naučavao je učenjak Antonelli. On misli da ne postoji ni jedno vrieme u ženskom ciklusu, kada žena ne bi mogla začeti. Ali je t a k o đ e r mišljenja, da je začeće vjerojatnije, ako se bračni čin obavi 15 zadnjih dana p r e d menstruaciju, a vrlo težko ako se obavi i z a menstruacije. Do ovoga je mišljenja došao na temelju toga, što ovulum treba dvie do tri sedmice da siđe iz ovaria u matericu, i da se na tom putu kroz cielo to vrieme može oploditi, ako u to vrieme dođe mužko sjeme.

I jedan i drugi učenjak su se prevarili u svojim izpitivanjima. Njihova mišljenja su pobijena protivnim praktičnim slučajevima. Nije ovdje mjesto, da izpitujemo i razlažemo u pojedinostima njihove teorije; dosta je da spomenemo, da je praksa sama dokazala protivno.

U novije vrieme, iza kako su točnije izpitani unutarnji procesi u ženskoj ovulaciji, trajanje života mužkog sjemena i ženskog ovula, došlo se do novih, sigurnih rezultata. To je zasluga japanskog liečnika Dr. Kyusaku Ogino i gradačkog liečnika Dr. Hermanna Knausa.

Ogino je točnim promatranjem određenih žena najprije ustanovio, da gotovo sve žene nemaju jednakog mjesečnog ciklusa, t. j. da vrieme od jedne menstruacije do druge nije skoro nikad jednako, nego da je nekad duže nekad kraće za određeni broj dana. K tome kod tih istih žena uslijed raznih prilika može se i to vrieme izmieniti tako da žene, koje su nekada imale menstruaciju po prilici svake četvrte nedjelje, da je imaju po prilici svake treće nedjelje. Ogino je zatim izpitivao, da li ovulacija biva u isto vrieme kod žena sa dugim i kratkim mjesečnim ciklusom. Kod toga je došao do iznenađujućih rezultata. Opazio je naime da kod **svih žena ovulacija biva 12 do 16 dana prije sliedeće menstruacije,** bez obzira na duljinu odnosno kratkoću ciklusa. Iz toga je lako opaziti, da ovulacija kod žena sa vrlo kratkim mjesečnim ciklusom može da nastupi 5 dana iza zadnje menstruacije, a kod žena s dugim mjesečnim ciklusom da ovulacija biva 10 pa i do 20 dana iza zadnje menstruacije. S tim se došlo do sigurnog zaključka, naime da za određivanje vremena ovulacije treba računati od sliedeće menstruacije, a ne od predidnće, jer uistinu prediduća menstruaciju biološki nema nikakve veze s ovulacijom, koja sliedi iza te menstruacije. Tim odkrićem riešen je temeljni problem u određivanju vremena plodnosti i neplodnosti kod žene. Ogino je svoja iztraživanja objavio u japanskim časopisima još godine 1923., a u Evropi su ona postala poznata objavom u njemačkim časopisima istom godine 1930.

U isto skoro vrieme i posve neovisno od Ogina došao je do bitno istih rezultata gradački profesor i liečnik Dr. Knaus. On je naime svoja iztraživanja ograničio na žene, koje su imale mjesečni ciklus od oko 28 dana (vrieme od jedne menstruacije do druge). Kod žena, koje su imale mjesečni ciklus između 26 i 28 dana opazio je da biva ovulacija između 9. i 15. dana iza menstruacije; kod žena koje su imale mjesečni ciklus između 28 i 30 dana, ovulacija je bivala između 11. i 17. dana. Iz toga je on izračunao, da žene koje imaju mjesečni ciklus između 26

i 30 dana mogu začeti između 9. i 17. dana iza početka menstruacije. Za ciklus od 26 dana, krajni datumi padaju na 11. i 12 dan; za ciklus od 30 dana, padaju datumi na 15. i 16. dan. Za žene koje nemaju određenog ciklusa, koje dakle ne mogu ustanoviti redovito vrieme menstruacije, ne može se ustanoviti točno vrieme ovulacije.

Kako vidimo, rezultati Ogina i Knausa se bitno slažu, i ako je jedan neovisno od drugog provodio svoja iztraživanja. Knaus je k tome iztraživao vrieme koliko može da žive životne stanice ljudskog sjemena i koliko vremena prema tome, nakon što izidu iz mužkog organa mogu da oplode žensku spolnu stanicu, a tako isto koliko je ženski ovulum sposoban za oplodnju, ako se sastane sa mužkim sjemenom. Ta iztraživanja su od presudne važnosti, ako se hoće ustanoviti vrieme, kada je moguće začeće, a kada je ono posve nemoguće i izključeno.

U tome su Ogino i Knaus došli do sigurnih rezultata, koji su inače potvrđeni od mnogih, naročito američkih učenjaka, naime: da ovulum (jajce) žensko, iza kako je izbačeno iz ovarija (jajinjak) zadržaje sposobnost oplodnje vrlo kratko vrieme, najviše nekoliko sati. Mužko pak sjeme, odn. njegove životne stanice kad dođu u ženski organizam imaju sposobnost oplodnje najviše dva dana, oko 48 sati.

Kad se došlo do ovih sigurnih rezultata, onda je lako bilo odrediti vrieme, u kojem žena može začeti, i vrieme u kojem ne može začeti, iako obavi bračni čin. Na temelju ovih rezultata je holandežki liečnik, inače katolik, Dr. J. N. J. Smulders izradio metodu, to jest praktični način, prema kojem može svaka žena izračunati vrieme, kada je sposobna za začeće i kada nije sposobna, i prema tome kada će se uzdržati i kada obavljati bračni čin, ako hoće da začnu, a kada opet, ako hoće da izbjegnu začeće. On je sam na bezbroj slučajeva izpitao točnost te metode, pa se može sa sigurnošću tvrditi, da je u svakom slučaju izpravna, jer je Dr. Smulders riešio mnoga pitanja, koja su se u praksi pokazala kod primjene znanstvenih Ogino-Knausovih rezultata. U sliedećem poglavlju ćemo podrobnije prikazati tu metodu.

6. IZRAČUNAVANJE PLODNIH I NEPLODNIH DANA KOD ŽENE

(po Smuldersovoj metodi)

Iz gore izloženog, danas je s podpunom sigurnošću ustanovljeno, da kod žene u svakom mjesecu ima plodnih i neplodnih dana. Pod plodnim danima razumievamo one dane, u kojima je začeće moguće, i ako nije sigurno. Pod neplodnim danima razumievamo one dane, u kojima je začeće podpuno izključeno i nemoguće. Koji su to dani, kako oni dolaze i prolaze, kako se izračunavaju, sve je to ovisno o procesima, koji se događaju u organizmu žena i svaki mjesec se obnavljaju. Zato je potrebno o tome reći nekoliko rieči.

a) Proces začeća i ovulacija

Za začeće su najvažnije kod žene dvie žliezde, koje se nalaze s obadvie strane u dolnjem dielu trbušne šupljine iznad materice, a zovu se ovariji (jajinjak). O njima ovisi začeće kao i menstruacija. Ove žliezde su tako važne, da od njih žena ima sve ono što se zove ženskost t. j. sve karakteristične oznake ženskog spola kao: glas, tjelesne forme, žensku nježnost, pa i cieli ženski karakter.

U ovariju se nalazi veliki broj nezrelih stanica od kojih po jedna dozrieva u stalno vrieme. Kod dozrievanja ta stanica raste i pliva zatvorena u posebnoj tekućini, što sve ima oblik mjehurića i zove se folikul (listić). U stanovitom momentu, kad taj folikul dođe na površinu ovarija, prsne i izbaci zajedno s tekućinom t. zv. ovulum (jajašce), koje onda plivajući u istoj tekućini dospije u jajovod (ovidukt). Jajovodi su dvie cievi, koje ovarije spajaju s matericom. Od ovarija se sada ovulum spušta polako u matericu. Zrienje jajašca i prelaženje iz ovarija u jajovod događa se u stalno vrieme, u određeni dan svakog mjeseca. Cieli taj proces zove se ovulacija. Ona biva uviek između **12. i 16. dana** pred sliedeću menstruaciju. Taj je rok kod svih žena uviek stalan, bez obzira da li je vrieme od jedne menstruacije do druge 25, 28, 30 ili koliko bilo dana. Radi toga se može dogoditi da ovulacija kod nekih žena biva svakih 20, 25, 30 i t. d. dana. Sve to ovisi o cjelokupnom ustrojstvu svake pojedine žene i njezinih životnih prilika, ali ovulacija se uviek događa između 12. i 16. dana pred sliedeću menstruaciju.

Iza kako je jajašce (ovulum) izašlo iz ovarija i ušlo u jajovod, na njegovom mjestu u ovariju se stvara tako zvano žuto tielo (corpus luteum), koje ima vrlo važnu ulogu. Ono naime šalje u krv neku posebnu materiju, koja pripravlja matericu za primanje jajašca, ako bi ono bilo oplođeno t. j. ako bi se sastalo s mužkim sjemenom. Usljed ove materije napuni se unutarnja sluz materice krvlju i ona naraste i nabubri, pa se tako pripravi, da se oplođeno jajašce može u njoj zadržati i smjestiti. Žuto tielo djeluje kroz 12 do 16 dana i onda prestaje njegovo djelovanje, i prema tome prestane svaki utjecaj na matericu, ako jajašce nije oplođeno. Isto tako sva ona krv zajedno sa materičnom sluzi u materici nema svrhe, pa sve zajedno izlazi napolje preko rodnice. To je menstruacija ili perioda, mjesečno krvarenje kod žene; u narodu se zove »cviet« ili žensko vrieme.

Kod svakog spolnog čina iz mužkog spolnog organa izlučuju se milijuni životnih stanica, bez kojih ne može nastati začeće kod žene. Te stanice imaju naročitu snagu, da se mogu lako gibati, i svojom životnom snagom prodiru iz rodnice u matericu, a odavle opet u jajovod sve do ovarija. Tome gibanju pogoduje i prirodni nadražaj materice, koji nastaje, kad mužko sjeme u nju dopre. Te životne stanice iza kako su došle iz mužkog spolnog organa u rodnicu mogu po prilici kroz dva dana (48 sati) da oplode, ukoliko su inače sposobne za oplodnju, a dalje prestaje njihova oplodna moć.

Već smo spomenuli da žensko jajašce ima sposobnost da bude oplođeno samo kroz nekoliko sati iza kako se otvori folikul, odnosno kad se rastavi od ovarija. Ako se mužko sjeme prije nego prođu dva dana iza kako je izlučeno u rodnicu, upravo u ovo vrieme od nekoliko sati, iza kako je ovulum (jajašce) izpalo iz ovarija, sastane sa jajašcem, nastaje o p l o d n j a ili začeće, zajednička mužka i ženska klica novog čovjeka (embrion). Nakon oplodnje, silazi jajašce u matericu kroz jajovod, i tu se u već pripravljenu matericu smjesti i učvrsti u njezinu sluz, a krv koja se tu nalazi hrani taj embrion. Tu se dakle razvija klica novog čovjeka sve do rođenja, po prilici devet mjeseci. Razumljivo je onda zašto nema menstruacije onoga mjeseca, kad je nastalo začeće i oplodnja, i cielo vrieme dok je embrion u materici.

b) P l o d n i i n e p l o d n i d a n i k o d ž e n e

Rekli smo, da ovulacija kod žene biva 12. do 16. dana prije

sliedeće menstruacije. Vrieme od početka jedne menstruacije do početka druge menstruacije zovemo m j e s e č n i m c i k l u s o m. Mjesečni ciklus se računa po danima, i to tako da se onaj dan, kada je menstruacija počela, broji kao prvi dan mjesečnog ciklusa, a svršava danom pred novu menstruaciju. Dan, kad počima nova menstruacija ili novo krvarenje, je početak novog mjesečnog ciklusa. Ako na pr. menstruacija počne dvadeset devetog dana iza početka prošle menstruacije, mjesečni ciklus broji 28 dana. Dvadeset i deveti dan, kada je počela menstruacija, broji se kao prvi dan novog ciklusa.

Iz gore izloženog jasno nam je, da žena može začeti samo onda, ako se u vrieme ovulacije sastane njezin ovulum (jajašce) sa mužkim sjemenom, koje nije starije od dva dana. Ako se u to vrieme ne sastane s muškim sjemenom, sliedi, da kroz taj mjesec ne može začeti. Žena je dakle za začeće sposobna samo kroz nekoliko sati u mjesecu, u vrieme ovulacije. No dan i sat, kada biva ovulacija, ne zna se tačno. Sigurno se zna samo to, da ovulacija biva 12. do 16. dan prije sliedeće menstruacije. Samo na jedan od tih pet dana u ženi postoji ovulum sposoban za začeće. Sami ovulum (jajašce) nije dosta. Treba da u isto vrieme bude i mužko sjeme, i to ne starije od dva dana. Drugim riečima, da nastane začeće treba da se spolni čin obavi ili u vrieme ovulacije (12.—16. dan pred menstruaciju) ili najviše dva dana ranije, dakle 12.—18. dan pred menstruaciju. Ako se obavi u drugo vrieme, ne može doći do začeća.

Ali još nešto: Mi smo gornjim računom došli do sigurno plodnih dana kod žene, t. j. 12. do 18. dan pred menstruaciju. U ovom računu valja nuždno da uočimo još jednu okolnost, koja je vrlo važna. Kod gornjeg računanja uzimani su u obzir samo dani, a ne sati. Radi toga je moguće da račun bude pogrješan za više sati, pa i za pola dana. Moglo bi se dogoditi, da se začeće postigne i sa spolnim činom obavljenim koji sat ranije. Radi toga za sigurnost računa neplodnih dana treba dodati još jedan dan kao plodni, tim više što se i početak menstruacije ne može računati točno, po satima nego po danima. Na taj način dobivamo svega u mjesecu najviše 8 plodnih dana t. j. **od 19-tog do 12-tog** dana pred sliedeću menstruaciju. Svi su drugi dani mjesečnog ciklusa kod žene neplodni t. j. od 1. do 11. pred menstruaciju, te u dane od 19-tog dalje natrag brojeći od sliedeće menstruacije pa sve do prediduće menstruacije.

Taj račun se dobro vidi u našoj skici. Treba samo brojiti dane otraga, od sliedeće menstruacije, koja je na skici na desnoj strani. Odatle brojeći natrag je 11 dana neplodnih, zatim dalje natrag 8 dana plodnih, kao što smo gore razjasnili, a dalje su natrag opet neplodni dani. Koliko je ovih posljednjih, nije naznačeno, jer to ovisi o dužini mjesečnog ciklusa, kad je naime bila prošla menstruacija. Naglašujemo naročito, da se broji od sliedeće menstruacije, koju treba točno ustanoviti, o čemu ćemo dolje dati točne naputke.

?? 25 24 23 22 21 20	19 18 17 16 15 14 13 12	11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1
neplodni dani	plodni dani	neplodni dani

Ako uzmemo primjer, da kod neke žene znamo mjesečni ciklus, dakle znamo, kad će nastupiti sliedeća menstruacija, i koliko vremena prođe od prve do druge menstruacije, onda nam je lako prikazati plodne i neplodne dane. Na pr. ako je mjesečni ciklus 30 dana, onda će imati neplodnih dana 11 pred sliedeću menstruaciju, 19. do 12. (8 dana) plodnih, a zatim će joj ostati od 19 do 30 dana pred menstruaciju neplodnih, t. j. 11 dana. Naravno u tih jedanaest dana treba uračunati prošlu menstruaciju, koja može da traje 3, 4, 5 ili više dana.

c) Kako da se ustanovi mjesečni ciklus?

Gore smo govorili, da se kod određivanja plodnih dana mora računati od buduće, sliedeće menstruacije, a ne od prošle. Prema tome sva je stvar u tome, kako da se znadne, kada će biti sliedeća menstruacija. To se ne može unapried s podpunom tačnošću znati, jer nikada ni kod jedne žene ne dolazi menstruacija u jednako vrieme. Međutim za upotrebu ove metode određivanja plodnih i neplodnih dana dovoljno je znati zadnje granice, to jest vrieme kada najranije i kada najkasnije može biti menstruacija. Kod zdravih žena se to može ustanoviti sa sigurnošću. Te granice zovemo oblik ciklusa.

Treba ovdje naročito naglasiti, da se ni kod jedne skoro žene menstruacija ne povraća jednako, za isti broj dana. Krivo se često misli, da je mjesečni ciklus kod žena uviek jednak, da između jedne i druge menstruacije uviek prođe isti broj dana. To nije nikako točno. Takovi su slučajevi vrlo riedki, te se

s njima ne može ni računati. I kod najzdravijih žena mjesečni ciklus se za nekoliko dana mienja, i ako redovno ostaje u istim granicama. Tako na pr. neke žene imaju ovakove mjesečne cikluse: 24, 25, 24, 26, 25, tako da se kreće stalno između 24 i 26 dana. Oblik ciklusa je dakle: 24—26 dana. Nekada se dogodi da kroz nekoliko mjeseci žena ima stalno jednak ciklus, na pr. po 28 dana, ali onda se opet promieni. Tako na pr. bude ciklus ovakav: 27, 27, 27, 29, 26, 27. U ovakovom slučaju se ciklus mienja između 26 i 29 dana. Oblik ciklusa je: 26—29 dana. Radi toga, tko se hoće poslužiti ovom metodom, mora najprije ustanoviti svoj mjesečni ciklus i to točnim bilježenjem kroz nekoliko mjeseci prije nego se počne služiti ovom metodom. To vriedi i za djevojke pred udaju; a i za vrieme ženitbe žena, koja hoće da se ovom metodom služi, mora stalno da bilježi mjesečne cikluse. Ovo je vrlo važno.

Važno je također naročito iztaknuti, da i ako se ustanove jedanput mjesečni ciklusi i opazi da se oni kreću u stalnim granicama, usljed raznih okolnosti može da se i ta granica promieni. Tako na pr. žena ustanovi da joj mjesečni ciklus pada stalno između 27 i 30 dana. Najedanput može se dogoditi da se ciklusi skrate na 24 do 27 dana, ili da se produže na 29 do 32 dana. Oblik ciklusa se dakle promienio. Takova promjena redovito nastupi iza porođaja. Tada najprije podpuno izostane menstruacija kroz nekoliko mjeseci, zatim sliede posve neredoviti ciklusi, a onda se javlja novi oblik ciklusa, drugčiji nego je prije bio, dulji ili kraći. Takova promjena oblikâ ciklusâ i njihove duljine nastaje i promjenom drugih životnih prilika, kao na pr. kod promjene klime, hrane, godišnje dobi i t. d. Zato je apsolutno potrebno, da se uviek stalno bilježi i kontrolira ciklus, jer se bez toga ne može ova nova metoda upotrebljavati. Inače mogu da dođu iznenađenja, radi kojih onda žene svaljuju krivnju na samu metodu, mjesto da to pripišu same sebi i neizpravnoj uporabi metode.

No uza svu stalnost oblika ciklusa, može da se dogodi da jedanput neka menstruacija nastupi u posve drugo vrieme nego što se moglo očekivati. Svaka žena zna da menstruacija može doći nenadano zbog raznih vanjskih utjecaja i duševnih uzbuđenja, kao na pr. kod velikog straha, nenadanog velikog veselja, neobično težkog posla, a isto tako kod promjene životnih

prilika i prehrane, lakšeg oboljenja i t. d. Sve to može da djeluje tako, da iznenadno nastupi promjena, da menstruacija dođe prije nego se očekivalo, a tako isto da ne dođe, kad se očekivalo, nego mnogo dana kasnije. Ovakove izvanredne menstruacije ništa ne djeluju na oblik ciklusa, pa ih ne treba uzimati u obzir. S tim vanrednim menstruacijama računa se kao da ih nije ni bilo.

Ne treba ni to zaboraviti, da kod mnogih žena zna nastati krvarenje iza 15 dana, tako da mnoge misle, da imaju menstruaciju svakih 15 dana. To nije točno. Može se dogoditi krvarenje, ali to nije prava menstruacija, nego neka, da tako kažemo, polumenstruacija, krvarenje naime u vrieme ovulacije. Ovakove žene treba da dobro razlikuju pravu menstruaciju od prividne. Ako same ne mogu da to ustanove, neka se obrate liečniku, koji će ustanoviti, kada je prava menstruacija, a kada je prividna, odnosno ovulacijsko krvarenje. Ciklus se ima ustanoviti prema pravoj menstruaciji.

Kod raznih žena razni su oblici ciklusa, to jest različita je granica raznih mjesečnih ciklusa. Kod nekih je tri dana, kod drugih četiri, kod drugih pet dana i t. d. Drugim riečima oblik ciklusa može da iznosi četiri, pet ili tri dana, pa je ciklus trostruk, četverostruk, peterostruk i t. d. Rekli smo da pod oblikom ciklusa razumiemo granice unutar kojih se kreće mjesečni ciklus. Tako na pr. ako žena ima kroz šest mjeseci ove cikluse: 27, 29, 27, 28, 30, 29 dana, to jest: računajući menstruacije kroz šest mjeseci našlo se, da je od početka jedne menstruacije do druge prvi mjesec 27 dana, drugi mjesec 29 dana, treći mjesec 27 dana i t. d. Zadnje granice su 27 i 30 dana. Mi kažemo oblik ciklusa je 27 do 30 dana, dakle je četverostruki oblik ciklusa. Ako na pr. sliede mjesečne menstruacije ovako: 30, 28, 31, 32, 29, 32, imamo onda ovaj oblik ciklusa: 28— 32, t. j. peterostruki oblik ciklusa. Rjeđe se nađe dvostruki oblik ciklusa, kao na pr. ovako: 28, 29, 29, 28, 28. Mnogo češći je trostruki oblik ciklusa, kao na pr. 28, 29, 28, 30, 29, 30, 28. Kod zdravih žena je najčešći trostruki, četverostruki ili peterostruki oblik ciklusa. Ako je pak oblik ciklusa veći od peterostrukog, naime šesterostruk ili više, onda to već nije normalno, pa je mnogo teže upotrebiti metodu, o kojoj mi govorimo. Za takove i uobće bolesne žene dat ćemo na kraju ovog poglavlja posebne naputke.

Ovo ustanovljenje oblika ciklusa je od veoma velike važnosti. Evo zašto: Unapried se ne može znati točno dan, kada

će biti sliedeća menstruacija. Kad bi se to moglo znati, onda bi lako bilo izračunati neplodne dane, kako smo mi gore prikazali. Ali se po obliku ciklusa može sigurno znati, da će biti u obliku ciklusa kako je ustanovljen, to jest između najduljeg i najkraćeg ciklusa. Ako je na pr. oblik ciklusa 28, 29, 30, 29, 28, onda se zna sigurno da će sliedeća menstruacija početi između 28-og i 30-tog dana računajući od prijašnje menstruacije. S tim treba naročito računati, jer se od toga roka ima računati vrieme ovulacije. Vrieme pak ovulacije je između 12. do 16. dana prije menstruacije. Ako bi ovaj put menstruacija usliedila 28. dan iza prijašnje, onda bi plodni dani bili od 10. do 17. dana ciklusa (naime 12. do 19. pred menstruaciju). Ako bi pak menstruacija ovaj put bila iza 30-tog dana, onda bi plodni dani bili 12. do 19. mjesečnog ciklusa, ali jer se ne zna koji će dan biti menstruacija ovaj put, zato se mora računati, da bi mogla biti ili najranije ili najkasnije, to jest nakon 28. ili nakon 30. dana. Radi toga žena, koja ima takav oblik ciklusa, mora računati, ako hoće da ne začne, da bi mogla začeti od 10. do 19. dana iza zadnje menstruacije odnosno mjesečnog ciklusa. Ako hoće da ovaj put ne dođe do začeća, mora se uzdržavati od bračnog saobraćaja 10. do 19. dana mjesečnog ciklusa. Drugim riečima, među plodne dane (jer se ne zna točno), moraju se računati još toliko dana kolikostruki je oblik ciklusa, ili što je isto: Početak plodnih dana ima se računati od 20-og dana, a svršetak od 30-tog dana. Među plodne dane valja dakle računati više 2 dana.

Ako bi žena imala oblik ciklusa 27 do 30 dana, onda bi među plodne dane morala računati jedanput od 27, a drugi put od 30. Prema 27. imala bi plodne dane 9. do 16. dan ciklusa, a prema 30 imala bi 12. do 19. dana ciklusa. Njezini plodni dani bi bili od 9. do 19. dana ciklusa. Evo zašto: Ako bi najprije uzeli da će ciklus trajati 30 dana, onda bi izlazilo prema našem prijašnjem razlaganju ovako: 11 dana pred menstruaciju je neplodno. 8 dana prije tih 11 (t. j. 12. do 19. od menstruacije) su plodni. Ostane prije tih plodnih još 11 dana neplodnih, dakle svega 30 dana. Ali što bi se moglo dogoditi? Moglo bi se dogoditi, da ovaj put menstruacija nastupi 28. dan, a ne 31, kako smo gore računali. Prema tome ne bi imali poslije zadnje menstruacije 11 neplodnih dana, nego samo 9. Moramo dakle računati s tom mogućnošću, da bi menstruacija mogla nastupiti prema najkraćem

ciklusu i prema najduljem, da tako podpuno sigurno računamo plodne dane.

Ovaj se račun može izvesti na razne druge načine. Mi ćemo prikazati nekoliko načina ovih računanja:

α) Možemo taj račun prikazati jednom računskom formulom. Ako najdulji ciklus nekog mjesečnog oblika označimo slovom D; razliku između najduljeg i najkraćeg ciklusa dotičnog ciklusnog oblika označimo slovom R; ostatak neplodnih dana pred plodnim označimo slovom O, onda dobivamo ovakovu formulu: O + (8 + R) + 11 = D. Brojevi koji su u zagradama označuju plodne dane. Znači: Među plodne dane moramo uračunati onoliko dana, za koliko se dana razlikuje najdulji ciklus od najkraćeg u određenom ciklusnom obliku. Ako uzmemo da je ciklusni oblik 26 do 30 dana. Najdulji je dakle ciklus u ovom obliku 30 dana, a najkraći 26. Razlika između 30 i 26 je 4. Stavimo sada mjesto slova u gornjoj formuli brojeve, onda dobivamo ovakav račun, ali počevši računati od 30 t. j. od desne strane: ? + (8 + 4) + 11 = 30. Na mjesto upitnika moramo staviti broj 7, jer nam s tim brojem izlazi rezultat 30. Dakle u takovom obliku ciklusa ima, počevši od prijašnje menstruacije, 7 neplodnih dana, zatim 12 plodnih, i napokon 11 neplodnih. Ako je na pr. oblik ciklusa 29, 30, 29, 32, 31, 32, 29, 30, dakle oblik je 29 do 32. Primjenjujući gornju formulu D bi bio 32; R bi bio 32 — 29 = 3. Formula bi onda u brojevima glasila: ? + (8 + 3) + 11 = 32. 0 (t. j. mjesto ?) bi bio 10. Dakle iza početka prijašnje menstruacije bilo bi 10 neplodnih dana (računajući tu i dane menstruacije), zatim 11 plodnih, te napokon 11 opet neplodnih.

β) Zgodan način izračunavanja plodnih i neplodnih dana, ako je već oblik ciklusa sigurno ustanovljen, našao je američki liečnik Dr. Latz iz Chicaga. On polazi s ovog stanovišta: Za izračunavanje plodnih i neplodnih dana i njihova slieda dosta je znati dva broja, i to broj neplodnih dana iza prošle menstruacije i broj dana plodnih, koji iza tih neplodnih sliede. Treći broj nije potreban, jer on sliedi iza plodnih dana pa sve do sliedeće menstruacije, bez obzira koliko će ih biti, da li 11 ili više. Bit će ih 11 ako toga mjeseca bude ciklus najdulji t. j. ako menstruacija nastupi po najdužem ciklusu. Inače manje.

Prvi broj dobije se tako da se od broja najkraćeg ciklusa u ciklusnom obliku odbije broj 19 (t. j. 11 zadnjih neplodnih dana i 8 predidućih plodnih, svega 19). Ili što je isto kod brojeva između 20 i 29, ako se drugoj cifri ovoga broja doda broj 1. Na pr. neka žena ima oblik mjesečnog ciklusa 26 do 30 dana. Od manjeg broja, to jest 26 odbijem 19 dobijem broj 7. To je isto ako broju 6 (to je druga cifra najkraćeg ciklusa, naime 26) dodam 1, dakle 7. Znači u tom obliku ciklusa ima iza prediduće menstruacije 7 neplodnih dana (zajedno s danima u kojima još traje menstruacija).

Drugi broj se dobije ako se broju 8 doda razlika između najduljeg i najkraćeg ciklusa. U gornjem primjeru je ta razlika 4, naime 30 — 26. Prema tome je 12 plodnih dana kod dotične žene, koja ima oblik ciklusa između 26 i 30 dana. Zato žena koja ne će da začne, može spolno obćiti prvih sedam dana iza započete menstruacije (prvi su dani, dok traje menstruacija, neprikladni, ali se i ti dani imaju računati u onih sedam), zatim se mora uzdržavati 12 dana, a iza toga može općiti sve do sliedeće menstruacije, bez obzira da li će ona nastupiti poslije 11 ili manje dana.

γ) Na sliedećim stranicama donosimo skrižaljku raznih ciklusa, raznih naime dužina, i to od 20 do 45 dana. Ako bi ciklus bio uviek, svaki mjesec jednak (što je riedak i vanredan slučaj), onda će se naći u skrižaljki njegova dužina, i plodni dani su već u njemu označeni masnim brojevima. Na pr. ako je ciklus stalan i to od 29 dana, u skrižaljci pod rimskim brojem X naći će se plodni i neplodni dani, računajući od početka prošle menstruacije. Plodni su tiskani masnim brojevima, svi drugi su neplodni.

Ali ako je ciklus različit, onda za računanje plodnih i neplodnih dana treba uzeti najdulji i najkraći ciklus. Na pr. ako je oblik ciklusa 28 do 30 dana, uzet će se u obzir skrižaljka pod brojem IX i XI. Pod brojem IX prvi masni broj odozgor označuje početak plodnih dana, početak plodne periode, dakle 10. dan iza prošle menstruacije. Plodna perioda traje ne kako je pod br. IX označeno (17), nego kako je označeno pod br. XI, dakle do 19. dana uključivo računajući od prošle menstruacije. Svega dakle ima 10 plodnih dana. Za neplodne se ima računati 9 prvih dana iza menstruacije, i oni što ostanu iza 10-tog dana sve do sliedeće menstruacije. Ako bi sliedeća menstruacija počela 31.

Razni ciklusi (Tumačenje vidi na str. 39. i 42.)

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XV
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
d a n a															
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	**3**	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	**4**	**4**	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	**5**	**5**	**5**	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	**6**	**6**	**6**	**6**	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	**7**	**7**	**7**	**7**	**7**	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
8	**8**	**8**	**8**	**8**	**8**	**8**	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9	**9**	**9**	**9**	**9**	**9**	**9**	**9**	9	9	9	9	9	9	9	9
10	**10**	**10**	**10**	**10**	**10**	**10**	**10**	**10**	10	10	10	10	10	10	10
11	11	**11**	**11**	**11**	**11**	**11**	**11**	**11**	**11**	11	11	11	11	11	11
12	12	12	**12**	**12**	**12**	**12**	**12**	**12**	**12**	**12**	12	12	12	12	12
13	13	13	13	**13**	**13**	**13**	**13**	**13**	**13**	**13**	**13**	13	13	13	13
14	14	14	14	14	**14**	**14**	**14**	**14**	**14**	**14**	**14**	**14**	14	14	14
15	15	15	15	15	15	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	15	15
16	16	16	16	16	16	16	**16**	**16**	**16**	**16**	**16**	**16**	**16**	**16**	16
17	17	17	17	17	17	17	17	**17**	**17**	**17**	**17**	**17**	**17**	**17**	**17**
18	18	18	18	18	18	18	18	18	**18**	**18**	**18**	**18**	**18**	**18**	**18**
19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	**19**	**19**	**19**	**19**	**19**	**19**
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	**20**	**20**	**20**	**20**	**20**
	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	**21**	**21**	**21**	**21**
		22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	**22**	**22**	**22**
			23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	**23**	**23**
				24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	**24**
					25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
						26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
							27	27	27	27	27	27	27	27	27
								28	28	28	28	28	28	28	28
									29	29	29	29	29	29	29
										30	30	30	30	30	30
											31	31	31	31	31
												32	32	32	32
													33	33	33
														34	34
															35

XVII	XVIII	XIX	XX	XXI	XXII	XXIII	XXIV	XXV	XXVI
36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
d a n a									
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
19	**19**	19	19	19	19	19	19	19	19
20	**20**	**20**	20	20	20	20	20	20	20
21	**21**	**21**	**21**	21	21	21	21	21	21
22	**22**	**22**	**22**	**22**	22	22	22	22	22
23	**23**	**23**	**23**	**23**	**23**	23	23	23	23
24	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	**24**	24	24	24
25	**25**	**25**	**25**	**25**	**25**	**25**	**25**	25	25
26	**26**	**26**	**26**	**26**	**26**	**26**	**26**	**26**	26
27	27	**27**	**27**	**27**	**27**	**27**	**27**	**27**	**27**
28	28	28	**28**	**28**	**28**	**28**	**28**	**28**	**28**
29	29	29	29	**29**	**29**	**29**	**29**	**29**	**29**
30	30	30	30	30	**30**	**30**	**30**	**30**	**30**
31	31	31	31	31	31	**31**	**31**	**31**	**31**
32	32	32	32	32	32	32	**32**	**32**	**32**
33	33	33	33	33	33	33	33	**33**	**33**
34	34	34	34	34	34	34	34	34	**34**
35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
36	36	36	36	36	36	36	36	36	36
	37	37	37	37	37	37	37	37	37
		38	38	38	38	38	38	38	38
			39	39	39	39	39	39	39
				40	40	40	40	40	40
					41	41	41	41	41
						42	42	42	42
							43	43	43
								44	44
									45

dana od početka prošle, onda bi bilo 11 dana, inače manje, prema tome kad menstruacija nastupi. — Ili na pr. Ako bi oblik ciklusa bio 26 do 30 dana, trebalo bi uzeti skrižaljku pod br. VII i XI. Pod plodne dane bi se imali računati oni od 9 do 19 uključivo od prošle menstruacije. Početak dakle plodnih dana računa se prema najkraćem ciklusu (VII), a svršetak prema najduljem (XI). Tako se postupa u svakom slučaju, kad se ustanovi oblik ciklusa.

Prema ovim skrižaljkama mogu se računati plodni i neplodni dani svih žena, kod kojih oblik mjesečnog ciklusa ne prelazi 45 ili nije manji od 20. I to bez obzira da li je oblik ciklusa dvostruki, trostruki, četverostruki ili peterostruki. Vriedio bi uistinu i za šesterostruki, kad bi taj oblik ciklusa uopće bio normalan. Mi smo kazali gore, da kod žena koje imaju šesterostruki ili veći oblik mjesečnog ciklusa, nije sigurna upotreba ove metode izračunavanja plodnih i neplodnih dana. Za njih vriede posebni naputci, ali prije svega da se obrate liečniku.

c) Na strani 45—58 donosimo razne skrižaljke u kojima su označeni neplodni dani odnosno dani uzdržavanja od bračnog čina, ako se hoće da izbjegne začeće. Te skrižaljke vriede za žene, ako već poznaju oblik ciklusa, i ako je taj oblik četverostruk ili peterostruk. Ako je trostruk ili dvostruk, mogu se te skrižaljke upotrebiti, ali je tu označen za njih više jedan odnosno dva dana uzdržavanja (plodni), što za njih nije potrebno. Skrižaljke za peterostruke oblike ciklusa uzete su od J. E. Georga (Eheleben und Kindersegen), a prema njegovom uzoru smo napravili druge skrižaljke za četverostruke oblike ciklusa. Za razjašnjenje skrižaljkâ odnosno za njihovu uporabu dajemo ove naputke:

U prvom stupcu od lieva nalaze se datumi prvog dana menstruacije, i to od 1 do 31, a u četiri daljnja stupca, koja su označena slovima A, B, C, D nalaze se dani uzdržavanja, plodni dani. Naročito naglasujemo, da se skrižaljke mogu upotrebljavati samo onda, ako se tačno ustanovio oblik ciklusa, i prema tome se zna, kada može sliedeća menstruacija nastupiti; i to i ako ne tačno dan, ali barem kada najkasnije i kada najranije. U prvom stupcu se nađe dan, kada je počela menstruacija, to jest ne dan, kada se sliedeća menstruacija očekuje, nego dan, kada je menstruacija počela. Na pr. menstruacija počne 13. lipnja. Žena koja hoće da upotrebi

skrižaljku, nađe skrižaljku koja njoj odgovara i u prvom stupcu nađe broj 13. U daljna četiri stupca su, kako smo rekli, dani, koji se imaju računati kao plodni i na koje se prema tome mora uzdržavati od spolnog saobraćaja, ako se hoće da izbjegne začeće. Ti dani su razdieljeni prema raznim mjesecima u godini i to:

Ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima 31 dan, onda vriedi prvi stupac. Ako je menstruacija počela u mjesecu koji ima 30 dana, vriedi drugi stupac. Ako je menstruacija pala u veljači, i ako veljača dotične godine ima 28 dana, onda vriedi treći stupac. Ako je pak menstruacija počela u veljači prestupne godine, kada veljača ima 29 dana, onda vriedi četvrti stupac.

Prema tome prvi stupac vriedi za mjesece: siečanj, ožujak, svibanj, srpanj, kolovoz, listopad i prosinac. Drugi stupac vriedi za mjesece: travanj, lipanj, rujan i studeni. Treći stupac vriedi za veljaču, ako te godine veljača ima 28 dana. Četvrti stupac vriedi za veljaču u prestupnoj godini, kad ona ima 29 dana (dakle u godinama 1944, 1948, 1952, 1956 i t. d.).

Ako je na pr. menstruacija počela 13 lipnja, tada vriedi drugi stupac, jer mjesec lipanj ima 30 dana. Ako je menstruacija počela na pr. 30. travnja i traje do 3. svibnja, vriedi također drugi stupac, jer mjesec travanj ima 30 dana. Ne dolazi ništa u obzir, što se menstruacija nastavila u mjesecu, koji ima 31 dan. Pitanje je samo kada pada prvi dan menstruacije, da li u mjesecu, koji ima 31, ili 30, ili 28 ili 29 dana.

Kad se dakle zna oblik ciklusa, nađe se skrižaljka, koja tome odgovara. U prvom stupcu nađe se dan, na koji je menstruacija počela. U stupcima A, B, C i D (već prema tome koliko dana ima mjesec u kojem je menstruacija počela) nađu se plodni dani, na koje se ima uzdržavati od spolnog općenja, ako se hoće da izbjegne začeće.

Evo nekoliko primjera: Neka žena ustanovi kroz nekoliko mjeseci da je imala menstruaciju u ovim razmacima dana: 26, 28, 27, 29, 27, 29, 28. Njezin je dakle oblik ciklusa: 26—29 dana. Za taj oblik ciklusa vriedi skrižaljka 7. Počne, recimo, menstruacija 20. lipnja. U lievom prvom stupcu nađe se broj 20. Budući da mjesec lipanj ima 30 dana, to ovaj put vriedi stupac B. U istom redku, gdje je u prvom stupcu broj 20, naći će se dani uzdržavanja (plodni) i to: 27—7, t. j. od 27. lipnja do 7. srpnja.

Drugim riečima, žena koja ima gore navedeni oblik ciklusa (26—29 dana), i imadne menstruaciju počevši od 20. lipnja, ako hoće da izbjegne začeće za taj mjesec, mora se uzdržavati od spolnog obćenja od 27. lipnja do 7. srpnja. U drugo vrieme te periode t. j. od konca menstruacije, koja je počela 20. lipnja pa do 19. lipnja u podne, te od 8. srpnja u večer pa do sliedeće menstruacije može spolno općiti, a da kroz to vrieme ne dođe do začeća. Sliedeća menstruacija će nastupiti negdje 15., ili 16., ili 17., ili 18. srpnja. Jednoga od tih dana, kada menstruacija počne, dotična žena neka opet pogleda istu skrižaljku 7, i za sliedeći ciklus naći će dane uzdržavanja, odnosno plodne dane, ali ne u stupcu B, jer mjesec srpanj ima 31 dan, nego u stupcu A, i pod brojem prvog stupca, na koji dan počne menstruacija, naći će u stupcu A dane uzdržavanja. Ako menstruacija počne primjerice 16. srpnja, dani uzdržavanja bit će u novom ciklusu 23. srpnja do 2. kolovoza; počne li menstruacija 18. srpnja, dani uzdržavanja bit će 25. srpnja do 4. kolovoza. Nije moguće ni na koji način izračunati dane uzdržavanja odnosno plodne dane unapried za nekoliko mjeseci, jer nije moguće nikako točno u dan unapried znati, kada će početi menstruacija.

Još jedan primjer: Neka žena ustanovi za vrieme opažanja ove cikluse: 25, 27, 20, 23, 24, 25, 24, 23, 27, 25. Zadnja menstruacija počne danom 20. veljače 1943. Oblik ciklusa je dakle 23—27 dana. Onaj ciklus od 20 dana je vanredan i ne treba na njega imati obzira, kako je to već gore rečeno. Godina 1943. nije prestupna godina, pa veljača ima samo 28 dana. Dotična žena će onda naći skrižaljku, koja odgovara njezinom obliku ciklusa, naime onu pod brojem 2. Za ovaj put vriedi stupac pod C (veljača ima 28 dana). U redu broja 20 prvog stupca nalaze se u stupcu C brojevi 24—7. Dakle plodni dani za tu periodu su 24. veljače do 7. ožujka.

Opetovano naglasujemo, da ove skrižaljke vriede samo za one žene, koje su već točno ustanovile oblike ciklusa, a k tome se drže i naputaka, koje ćemo dolje još dati.

Skrižaljka 1.

Oblik ciklusa: 23-26 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	5-15			
2	6-16			
3	7-17			
4	8-18			
5	9-19			
6	1C-20			
7	11-21			
8	12-22	kao kod A	kao kod A	kao kod A
9	13-23			
10	14-24			
11	15-25			
12	16-26			
13	17-27			
14	18-28			
15	19-29		19-1	
16	20-30		20-2	20-1
17	21-31	21 1	21-3	21-2
18	22-1	22-2	22-4	22-3
19	23-2	23-3	23-5	23-4
20	24-3	24-4	24-6	24-5
21	25-4	25-5	25-7	25-6
22	26-5	26-6	26-8	26-7
23	27-6	27-7	27-9	27-8
24	28-7	28-8	28-10	28 9
25	29-8	29-9	1-11	29-10
26	30-9	30-10	2-12	1-11
27	31-10	1-11	3-13	2-12
28	1-11	2-12	4-14	3-13
29	2-12	3-13		4-14
30	3-13	4-14		5 15
31	4-14			

Skrižaljka 2.

Oblik ciklusa: 23-27 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	5-16			
2	6-17			
3	7-18			
4	8-19			
5	9-20			
6	10-21			
7	11-22			
8	12-23	kao kod A	kao kod A	kao kod A
9	13-24			
10	14-25			
11	15-26			
12	16-27			
13	17-28			
14	18-29		18-1	
15	19-30		19-2	19-1
16	20-31	20-1	20-3	20-2
17	21-1	21-2	21-4	21-3
18	22-2	22-3	22-5	22-4
19	23-3	23-4	23-6	23-5
20	24-4	24-5	24-7	24-6
21	25-5	25-6	25-8	25-7
22	26-6	26-7	26-9	26-8
23	27-7	27-8	27-10	27-9
24	28-8	28-9	28-11	28-10
25	29-9	29-10	1-12	29-11
26	30-10	30-11	2-13	1-12
27	31-11	1-12	3-14	2-13
28	1-12	2-13	4-15	3-14
29	2-13	3-14		4-15
30	3-14	4-15		
31	4-15			

Skrižaljka 3.

Oblik ciklusa: 24-27 dana

Datum prvog dana menstruacije	A — Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima: 31 dan	B — 30 dana	C — 28 dana	D — 29 dana
1	6-16			
2	7-17			
3	8-18			
4	9-19			
5	10-20			
6	11-21		kao kod A	kao kod A
7	12-22	kao kod A		
8	13-23			
9	14-24			
10	15-25			
11	16-26			
12	17-27			
13	18-28			
14	19-29		19-1	
15	20-30		20-2	20-1
16	21-31	21-1	21-3	21-2
17	22-1	22-2	22-4	22-3
18	23-2	23-3	23-5	23-4
19	24-3	24-4	24-6	24-5
20	25-4	25-5	25-7	25-6
21	26-5	26-6	26-8	26-7
22	27-6	27-7	27-9	27-8
23	28-7	28-8	28-10	28-9
24	29-8	29-9	1-11	29-10
25	30-9	30-10	2-12	1-11
26	31-10	1-11	3-13	2-12
27	1-11	2-12	4-14	3-13
28	2-12	3-13	5-15	4-14
29	3-13	4-14		5-15
30	4-14	5-15		
31	5-15			

Skrižaljka 4.

Oblik ciklusa: 24-28 dana

Datum prvog dana menstruacije	A — Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima: 31 dan	B — 30 dana	C — 28 dana	D — 29 dana
1	6-17			
2	7-18			
3	8-19			
4	9-20			
5	10-21		kao kod A	
6	11-22	kao kod A		kao kod A
7	12-23			
8	13-24			
9	14-25			
10	15-26			
11	16-27			
12	17-28			
13	18-29		18-1	
14	19-30		19-2	19-1
15	20-31	20-1	20-3	20-2
16	21-1	21-2	21-4	21 3
17	22-2	22-3	22-5	22-4
18	23-3	23-4	23-6	23-5
19	24-4	24-5	24-7	24-6
20	25-5	25-6	25-8	25-7
21	26-6	26-7	26-9	26-8
22	27-7	27-8	27-10	27-9
23	28-8	28-9	28-11	28-10
24	29-9	29-10	1-12	29-11
25	30-10	30-11	2-13	1-12
26	31-11	1-12	3-14	2-13
27	1-12	2-13	4-15	3-14
28	2-13	3-14	5-16	4-15
29	3-14	4-15		5-16
30	4-15	5-16		
31	5-16			

Skrižaljka 5.

Oblik ciklusa: 25-28 dana

Datum prvog dana menstruacije	A — Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima: 31 dan	B — 30 dana	C — 28 dana	D — 29 dana
1	7-17			
2	8-18			
3	9-19			
4	10-20			
5	11-21		kao kod A	
6	12-22	kao kod A		kao kod A
7	13-23			
8	14-24			
9	15-25			
10	16-26			
11	17-27			
12	18-28			
13	19-29		19-1	
14	20-30		20-2	20-1
15	21-31	21-1	21-3	21-2
16	22-1	22-2	22-4	22-3
17	23-2	23-3	23-5	23-4
18	24-3	24-4	24-6	24-5
19	25-4	25-5	25-7	25-6
20	26-5	26-6	26-8	26-7
21	27-6	27-7	27-9	27-8
22	28-7	28-8	28-10	28-9
23	29-8	29-9	1-11	29-10
24	30-9	30-10	2-12	1-11
25	31-10	1-11	3-13	2-12
26	1-11	2-12	4-14	3-13
27	2-12	3-13	5-15	4-14
28	3-13	4-14	6-16	5-15
29	4-14	5-15		6-16
30	5-15	6-16		
31	6-16			

Skrižaljka 6.

Oblik ciklusa: 25-29 dana

Datum prvog dana menstruacije	A — Danj uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima: 31 dan	B — 30 dana	C — 28 dana	D — 29 dana
1	7-18			
2	8-19			
3	9-20			
4	10-21			
5	11-22		kao kod A	
6	12-23	kao kod A		kao kod A
7	13-24			
8	14-25			
9	15-26			
10	16-27			
11	17-28			
12	18-29		18-1	
13	19-30		19-2	19-1
14	20-31	20-1	20-3	20-2
15	21-1	21-2	21-4	21-3
16	22-2	22 3	22-5	22-4
17	23-3	23-4	23-6	23-5
18	24-4	24-5	24-7	24-6
19	25-5	25-6	25-8	25-7
20	26-6	26-7	26-9	26-8
21	27-7	27-8	27-10	27-9
22	28-8	28-9	28-11	28-10
23	29-9	29-10	1-12	29-11
24	30-10	30-11	2-13	1-12
25	31-11	1-12	3-14	2-13
26	1-12	2-13	4-15	3-14
27	2-13	3-14	5-16	4-15
28	3-14	4-15	6-17	5-16
29	4-15	5-16		6-17
30	5-16	6-17		
31	6-17			

Skrižaljka 7.

Oblik ciklusa: 26-29 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	8-18			
2	9-19			
3	10-20			
4	11-21			
5	12-22		kao kod A	kao kod A
6	13-23	kao kod A		
7	14-24			
8	15-25			
9	16-26			
10	17-27			
11	18-28			
12	19-29		19-1	
13	20-30		20-2	20-1
14	21-31	21-1	21-3	21-2
15	22-1	22-2	22-4	22-3
16	23-2	23-3	23-5	23-4
17	24-3	24-4	24-6	24-5
18	25-4	25-5	25-7	25-6
19	26-5	26-6	26-8	26-7
20	27-6	27-7	27-9	27-8
21	28-7	28-8	28-10	28-9
22	29-8	29-9	1-11	29-10
23	30-9	30-10	2-12	1-11
24	31-10	1-11	3-13	2-12
25	1-11	2-12	4-14	3-13
26	2-12	3-13	5-15	4-14
27	3-13	4-14	6-16	5-15
28	4-14	5-15	7-17	6-16
29	5-15	6-16		7-17
30	6-16	7-17		
31	7-17			

Skrižaljka 8

Oblik ciklusa: 26-30 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	8-19			
2	9-20			
3	10-21			
4	11-22			
5	12-23	kao kod A	kao kod A	kao kod A
6	13-24			
7	14-25			
8	15-26			
9	16-27			
10	17-28			
11	18-29		18-1	
12	19-30		19-2	19-1
13	20-31	20-1	20-3	20 2
14	21-1	21-2	21-4	21-3
15	22-2	22-3	22-5	22-4
16	23-3	23-4	23-6	23-5
17	24-4	24-5	24-7	24-6
18	25-5	25-6	25-8	25-7
19	26-6	26-7	26-9	26-8
20	27-7	27-8	27-10	27-9
21	28-8	28-9	28-11	28-10
22	29-9	29-10	1-12	29-11
23	30-10	30-11	2-13	1-12
24	31-11	1-12	3-14	2-13
25	1-12	2-13	4-15	3-14
26	2-13	3-14	5-16	4-15
27	3-14	4-15	6-17	5-16
28	4-15	5-16	7-18	6-17
29	5-16	6-17		7-18
30	6-17	7-18		
31	7-18			

Skrižaljka 9.

Oblik ciklusa: 27-30 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	9-19			
2	10-20			
3	11-21			
4	12-22			
5	13-23	kao kod A	kao kod A	kao kod A
6	14-24			
7	15-25			
8	16-26			
9	17-27			
10	18-28			
11	19-29		19-1	
12	20-30		20-2	20-1
13	21-31	21-1	21-3	21-2
14	22-1	22-2	22-4	22-3
15	23-2	23-3	23-5	23-4
16	24-3	24-4	24-6	24-5
17	25-4	25-5	25-7	25-6
18	26-5	26-6	26-8	26-7
19	27-6	27-7	27-9	27-8
20	28-7	28-8	28-10	28-9
21	29-8	29-9	1-11	29-10
22	30-9	30-10	2-12	1-11
23	31-10	1-11	3-13	2-12
24	1-11	2-12	4-14	3-13
25	2-12	3-13	5-15	4-14
26	3-13	4-14	6-16	5-15
27	4-14	5-15	7-17	6-16
28	5-15	6-16	8 18	7-17
29	6-16	7 17		8-18
30	7-17	8-18		
31	8-18			

Skrižaljka 10.

Oblik ciklusa: 27-31 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	9-20			
2	10-21			
3	11-22			
4	12-23		kao kod A	kao kod A
5	13-24	kao kod A		
6	14-25			
7	15-26			
8	16-27			
9	17 28			
10	18-29		18-1	
11	19-30		19-2	19-1
12	20-31	20-1	20-3	20-2
13	21-1	21-2	21-4	21-3
14	22-2	22-3	22-5	22-4
15	23-3	23-4	23-6	23-5
16	24-4	24-5	24-7	24-6
17	25-5	25-6	25-8	25-7
18	26-6	26-7	26-9	26-8
19	27-7	27-8	27-10	27-9
20	28-8	28-9	28-11	28-10
21	29-9	29-10	1-12	29-11
22	30-10	30-11	2-13	1-12
23	31-11	1-12	3-14	2-13
24	1-12	2-13	4-15	3-14
25	2-13	3-14	5-16	4-15
26	3-14	4-15	6-17	5-16
27	4-15	5-16	7-18	6-17
28	5-16	6-17	8-19	7-18
29	6-17	7-18		8-19
30	7-18	8-19		
31	8-19			

Skrižaljka 11.

Oblik ciklusa: 28-31 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	10-20			
2	11-21			
3	12-22			
4	13-23		kao kod A	
5	14-24	kao kod A		kao kod A
6	15-25			
7	16-26			
8	17-27			
9	18-28			
10	19-29		19-1	
11	20-30		20-2	20-1
12	21-31	21-1	21-3	21-2
13	22-1	22-2	22-4	22-3
14	23-2	23-3	23-5	23-4
15	24-3	24-4	24-6	24-5
16	25-4	25-5	25-7	25-6
17	26-5	26-6	26-8	26-7
18	27-6	27-7	27-9	27-8
19	28-7	28-8	28-10	28-9
20	29-8	29-9	1-11	29-10
21	30-9	30-10	2-12	1-11
22	31-10	1-11	3-13	2-12
23	1-11	2-12	4-14	3-13
24	2-12	3-13	5-15	4-14
25	3-13	4-14	6-16	5-15
26	4-14	5-15	7-17	6-16
27	5-15	6-16	8-18	7-17
28	6-16	7-17	9-19	8-18
29	7-17	8-18		9-19
30	8-18	9-19		
31	9-19			

Skrižaljka 12.

Oblik ciklusa: 28-32 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	10-21			
2	11-22			
3	12-23			
4	13-24		kao kod A	
5	14-25	kao kod A		kao kod A
6	15-26			
7	16-27			
8	17-28			
9	18-29		18-1	
10	19-30		19-2	19-1
11	20-31	20-1	20-3	20-2
12	21-1	21-2	21-4	21-3
13	22-2	22-3	22-5	22-4
14	23-3	23-4	23-6	23-5
15	24-4	24-5	24-7	24-6
16	25-5	25-6	25-8	25-7
17	26-6	26-7	26-9	26-8
18	27-7	27-8	27-10	27-9
19	28-8	28-9	28-11	28-10
20	29-9	29-10	1-12	29-11
21	30-10	30-11	2-13	1-12
22	31-11	1-12	3-14	2-13
23	1-12	2-13	4-15	3-14
24	2-13	3-14	5-16	4-15
25	3-14	4-15	6-17	5-16
26	4-15	5-16	7-18	6-17
27	5-16	6-17	8-19	7-18
28	6-17	7-18	9-20	8-19
29	7-18	8-19		9-20
30	8-19	9-20		
31	9-20			

Skrižaljka 13.

Oblik ciklusa: 29-32 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	11-21			
2	12-22			
3	13-23			
4	14-24		kao kad A	kao kod A
5	15-25	kao kod A		
6	16-26			
7	17-27			
8	18-28			
9	19-29		19-1	
10	20-30		20-2	20-1
11	21-31	21-1	21-3	21-2
12	22-1	22-2	22-4	22-3
13	23-2	23-3	23-5	23-4
14	24-3	24-4	24-6	24-5
15	25-4	25-5	25-7	25-6
16	26-5	26-6	26-8	26-7
17	27-6	27-7	27-9	27-8
18	28-7	28-8	28-10	28-9
19	29-8	29-9	1-11	29-10
20	30-9	30-10	2-12	1-11
21	31-10	1-11	3-13	2-12
22	1-11	2-12	4-14	3-13
23	2-12	3-13	5-15	4-14
24	3-13	4-14	6-16	5-15
25	4-14	5-15	7-17	6-16
26	5-15	6-16	8-18	7-17
27	6-16	7-17	9-19	8-18
28	7-17	8-18	10-20	9-19
29	8-18	9-19		10-20
30	9-19	10-20		
31	10-20			

Skrižaljka 14.

Oblik ciklusa: 29-33 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	11-22			
2	12-23			
3	13-24		kao kod A	
4	14-25	kao kod A		kao kod A
5	15-26			
6	16-27			
7	17-28			
8	18-29		18-1	
9	19 30		19-2	19-1
10	20-31	20-1	20-3	20-2
11	21-1	21-2	21-4	21-3
12	22-2	22-3	22-5	22-4
13	23-3	23-4	23-6	23-5
14	24-4	24-5	24-7	24-6
15	25-5	25-6	25-8	25-7
16	26-6	26-7	26-9	26-8
17	27-7	27-8	27-10	27-9
18	28-8	28-9	28-11	28-10
19	29-9	29-10	1-12	29-11
20	30-10	30-11	2-13	1-12
21	31-11	1-12	3 14	2-13
22	1-12	2-13	4-15	3-14
23	2-13	3-14	5-16	4-15
24	3-14	4-15	6 17	5-16
25	4-15	5-16	7-18	6-17
26	5-16	6-17	8-19	7-18
27	6-17	7-18	9-20	8-19
28	7-18	8-19	10-21	9-20
29	8-19	9-20		10-21
30	9-20	10-21		
31	10-21			

Skrižaljka 15.

Oblik ciklusa: 30-33 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	12-22	kao kod A	kao kod A	kao kod A
2	13-23			
3	14-24			
4	15-25			
5	16-26			
6	17-27			
7	18-28			
8	19-29		19-1	
9	20-30		20-2	20-1
10	21-31	21-1	21-3	21-2
11	22-1	22-2	22-4	22-3
12	23-2	23-3	23-5	23-4
13	24-3	24-4	24-6	24-5
14	25-4	25-5	25-7	25 6
15	26-5	26-6	26-8	26-7
16	27-6	27-7	27-9	27-8
17	28-7	28-8	28-10	28-9
18	29-8	29-9	1-11	29-10
19	30-9	30-10	2-12	1-11
20	31-10	1-11	3-13	2-12
21	1-11	2-12	4-14	3-13
22	2-12	3-13	5-15	4-14
23	3-13	4-14	6-16	5-15
24	4-14	5-15	7-17	6-16
25	5-15	6-16	8-18	7-17
26	6-16	7-17	9-19	8-18
27	7-17	8-18	10-20	9-19
28	8-18	9-19	11-21	10-20
29	9-19	10-20		11-21
30	10-20	11-21		
31	11-21			

Skrižaljka 16.

Oblik ciklusa: 30-34 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	12-23	kao kod A	kao kod A	kao kod A
2	13-24			
3	14-25			
4	15-26			
5	16-27			
6	17-28			
7	18-29		18-1	
8	19 30		19-2	19-1
9	20-31	20-1	20-3	20-2
10	21-1	21-2	21-4	21-3
11	22-2	22-3	22-5	22-4
12	23-3	23-4	23-6	23-5
13	24-4	24-5	24-7	24-6
14	25-5	25-6	25-8	25-7
15	26-6	26-7	26-9	26-8
16	27-7	27-8	27-10	27-9
17	28-8	28 9	28-11	28-10
18	29-9	29-10	1-12	29-11
19	30 10	30-11	2-13	1-12
20	31-11	1-12	3-14	2-13
21	1-12	2-13	4-15	3-14
22	2-13	3-14	5-16	4-15
23	3-14	4-15	6-17	5-16
24	4-15	5-16	7-18	6-17
25	5-16	6-17	8-19	7-18
26	6-17	7-18	9-20	8-19
27	7-18	8-19	10 21	9-20
28	8-19	9-20	11-22	10-21
29	9-20	10-21		11-22
30	10-21	11-22		
31	11-22			

Skrižaljka 17.

Oblik ciklusa: 31-34 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	13-23	kao kod A	kao kod A	kao kod A
2	14-24			
3	15-25			
4	16-26			
5	17-27			
6	18-28			
7	19-29		19 1	
8	20-30		20-2	20-1
9	21-31	21-1	21-3	21-2
10	22-1	22-2	22-4	22-3
11	23-2	23-3	23-5	23-4
12	24-3	24-4	24-6	24-5
13	25-4	25-5	25-7	25-6
14	26-5	26-6	26-8	26-7
15	27-6	27-7	27-9	27-8
16	28-7	28-8	28-10	28-9
17	29-8	29-9	1-11	29-10
18	30-9	30-10	2-12	1-11
19	31-10	1-11	3-13	2-12
20	1-11	2-12	4-14	3-13
21	2-12	3-13	5-15	4-14
22	3-13	4-14	6-16	5-15
23	4-14	5-15	7-17	6-16
24	5-15	6-16	8-18	7-17
25	6-16	7-17	9-19	8-18
26	7-17	8-18	10-20	9-19
27	8-18	9-19	11-21	10-20
28	9-19	10-20	12-22	11-21
29	10-20	11-21		12-22
30	11-21	12-22		
31	12-22			

Skrižaljka 18.

Oblik ciklusa: 31-35 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	13 24	kao kod A	kao kod A	kao kod A
2	14 25			
3	15-26			
4	16-27			
5	17-28			
6	18 29		18-1	
7	19 30		19-2	19-1
8	20-31	20-1	20-3	20-2
9	21-1	21-2	21-4	21-3
10	22 2	22-3	22-5	22 4
11	23-3	23-4	23-6	23 5
12	24-4	24-5	24-7	24-6
13	25-5	25-6	25-8	25-7
14	26-6	26-7	26-9	26-8
15	27-7	27-8	27-10	27-9
16	28-8	28-9	28-11	28 10
17	29-9	29-10	1-12	29 11
18	30-10	30 11	2 13	1-12
19	31-11	1 12	3-14	2-13
20	1-12	2-13	4-15	3-14
21	2-13	3-14	5 16	4-15
22	3-14	4-15	6-17	5-16
23	4 15	5-16	7-18	6-17
24	5-16	6 17	8 19	7 18
25	6 17	7-18	9-20	8-19
26	7 18	8 19	10-21	9 20
27	8-19	9-20	11-22	10-21
28	9-20	10-21	12-23	11-22
29	10 21	11-22		12-23
30	11 22	12-23		
31	12-23			

Skrižaljka 19.

Oblik ciklusa: 32-35 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	14-24	kao kod A	kao kod A	kao kod A
2	15-25			
3	16 26			
4	17-27			
5	18-28			
6	19 29		19-1	
7	20-30		20-2	20-1
8	21-31	21-1	21-3	21-2
9	22-1	22 2	22-4	22 3
10	23-2	23-3	23-5	23-4
11	24-3	24-4	24-6	24-5
12	25-4	25 5	25-7	25 6
13	26-5	26-6	26-8	26-7
14	27-6	27-7	27-9	27-8
15	28-7	28-8	28 10	28 9
16	29-8	29-9	1-11	29-10
17	30-9	30-10	2-12	1-11
18	31-10	1-11	3-13	2-12
19	1-11	2-12	4-14	3-13
20	2-12	3-13	5-15	4-14
21	3-13	4-14	6-16	5-15
22	4-14	5-15	7 17	6-16
23	5 15	6 16	8-18	7-17
24	6-16	7-17	9-19	8-18
25	7-17	8-18	10-20	9-19
26	8-18	9-19	11-21	10-20
27	9-19	10-20	12-22	11-21
28	10-20	11-21	13-23	12-22
29	11 21	12-22		13-23
30	12-22	13-23		
31	13-23			

Skrižaljka 20.

Oblik ciklusa: 32-36 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	14-25	kao kod A	kao kod A	kao kod A
2	15-26			
3	16 27			
4	17-28			
5	18-29		18-1	
6	19 30		19-2	19-1
7	20-31	20-1	20 3	20-2
8	21-1	21-2	21-4	21-3
9	22-2	22-3	22-5	22-4
10	23 3	23-4	23-6	23-5
11	24-4	24-5	24-7	24-6
12	25-5	25-6	25-8	25-7
13	26-6	26-7	26-9	26-8
14	27-7	27-8	27-10	27-9
15	28-8	28-9	28-11	28-10
16	29 9	29 10	1-12	29-11
17	30-10	30 11	2-13	1-12
18	31-11	1-12	3-14	2-13
19	1-12	2 13	4-15	3-14
20	2-13	3-14	5-16	4 15
21	3 14	4-15	6 17	5-16
22	4-15	5-16	7-18	6-17
23	5-16	6-17	8-19	7-18
24	6-17	7-18	9-20	8 19
25	7-18	8-19	10-21	9-20
26	8-19	9-20	11-22	10-21
27	9-20	10-21	12-23	11-22
28	10-21	11-22	13-24	12-23
29	11-22	12-23		13-24
30	12-23	13-24		
31	13-24			

Skrižaljka 21.

Oblik ciklusa: 33-36 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	15-25	kao kod A	kao kod A	kao kod A
2	16 26			
3	17-27			
4	18-28			
5	19-29		19-1	
6	20-30		20-2	20-1
7	21-31	21-1	21-3	21-2
8	22-1	22-2	22-4	22-3
9	23-2	23-3	23 5	23-4
10	24-3	24-4	24-6	24-5
11	25-4	25-5	25-7	25-6
12	26-5	26-6	26-8	26-7
13	27-6	27-7	27-9	27-8
14	28-7	28-8	28-10	28-9
15	29 8	29 9	1-11	29-10
16	30-9	30-10	2 12	1-11
17	31-10	1-11	3-13	2-12
18	1-11	2-12	4-14	3-13
19	2-12	3-13	5-15	4-14
20	3-13	4-14	6-16	5-15
21	4 14	5 15	7-17	6-16
22	5-15	6-16	8-18	7-17
23	6-16	7-17	9-19	8-18
24	7-17	8-18	10-20	9-19
25	8 18	9-19	11-21	10-20
26	9-19	10-20	12-22	11-21
27	10-20	11-21	13-23	12-22
28	11-21	12-22	14 24	13-23
29	12-22	13-23		14-24
30	13-23	14-24		
31	14-24			

Skrižaljka 22.

Oblik ciklusa: 33-37 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dana	30 dana	28 dana	29 dana
1	15-26	kao kod A	15-26	kao kod A
2	16-27		16-27	
3	17-28		17-28	
4	18-29		18-1	
5	19-30		19-2	19-1
6	20-31	20-1	20-3	20-2
7	21-1	21-2	21-4	21-3
8	22-2	22-3	22-5	22-4
9	23-3	23-4	23-6	23-5
10	24-4	24-5	24-7	24 6
11	25-5	25-6	25-8	25-7
12	26 6	26-7	26-9	26-8
13	27-7	27-8	27-10	27-9
14	28-8	28-9	28-11	28 10
15	29 9	29-10	1-12	29-11
16	30-10	30-11	2-13	1-12
17	31-11	1-12	3-14	2-13
18	1-12	2-13	4-15	3-14
19	2-13	3-14	5-16	4-15
20	3 14	4-15	6-17	5-16
21	4-15	5 16	7-18	6-17
22	5-16	6-17	8-19	7-18
23	6-17	7-18	9-20	8-19
24	7-18	8-19	10-21	9 20
25	8 19	9-20	11-22	10-21
26	9-20	10-21	12-23	11-22
27	10-21	11-22	13-24	12-23
28	11-22	12-23	14-25	13-24
29	12-23	13-24		14-25
30	13-24	14-25		
31	14-25			

Skrižaljka 23.

Oblik ciklusa: 34-37 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	16-26	kao kod A	kao kod A	kao kod A
2	17-27			
3	18-28			
4	19-29		19-1	
5	20-30		20-2	20-1
6	21-31	21-1	21-3	21-2
7	22-1	22-2	22-4	22-3
8	23-2	23-3	23-5	23-4
9	24-3	24-4	24-6	24-5
10	25-4	25-5	25-7	25-6
11	26-5	26-6	26-8	26-7
12	27-6	27-7	27-9	27-8
13	28-7	28-8	28-10	28-9
14	29-8	29-9	1-11	29-10
15	30-9	30-10	2-12	1-11
16	31-10	1-11	3-13	2-12
17	1-11	2-12	4-14	3-13
18	2-12	3-13	5-15	4-14
19	3-13	4-14	6-16	5-15
20	4-14	5-15	7-17	6-16
21	5-15	6-16	8-18	7-17
22	6-16	7-17	9-19	8-18
23	7-17	8-18	10-20	9-19
24	8-18	9 19	11 21	10-20
25	9-19	10-20	12-22	11-21
26	10-20	11-21	13-23	12-22
27	11-21	12-22	14-24	13-23
28	12-22	13-23	15 25	14-24
29	13-23	14 24		15-25
30	14-24	15-25		
31	15-25			

Skrižaljka 24.

Oblik ciklusa: 34-38 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	16-27	16 27	16-27	16-27
2	17-28	17-28	17-28	17-28
3	18-29	18-29	18-1	18-29
4	19-30	19-30	19-2	19-1
5	20-31	20-1	20-3	20-2
6	21-1	21-2	21-4	21-3
7	22-2	22-3	22-5	22-4
8	23-3	23-4	23-6	23-5
9	24-4	24-5	24-7	24-6
10	25-5	25-6	25-8	25-7
11	26-6	26 7	26-9	26-8
12	27-7	27 8	27-10	27-9
13	28-8	28-9	28-11	28-10
14	29-9	29-10	1-12	29-11
15	30-10	30-11	2-13	1-12
16	31-11	1-12	3-14	2-13
17	1-12	2-13	4-15	3-14
18	2-13	3-14	5-16	4-15
19	3-14	4-15	6-17	5-16
20	4-15	5-16	7-18	6-17
21	5-16	6-17	8-19	7-18
22	6-17	7-18	9-20	8-19
23	7-18	8-19	10-21	9-20
24	8-19	9-20	11-22	10-21
25	9-20	10-21	12-23	11-22
26	10 21	11-22	13-24	12-23
27	11-22	12-23	14-25	13-24
28	12-23	13-24	15-26	14-25
29	13-24	14-25		15-26
30	14-25	15-26		
31	15-26			

Skrižaljka 25.

Oblik ciklusa: 35-38 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	17-27	kao kod A	17-27	17-27
2	18-28		18-28	18-28
3	19-29		19-1	19-29
4	20-30		20-2	20-1
5	21-31	21-1	21-3	21 2
6	22-1	22-2	22-4	22-3
7	23-2	23-3	23-5	23-4
8	24-3	24-4	24-6	24-5
9	25-4	25-5	25-7	25-6
10	26-5	26-6	26-8	26-7
11	27-6	27-7	27-9	27-8
12	28-7	28-8	28-10	28-9
13	29-8	29-9	1-11	29-10
14	30-9	30-10	2-12	1-11
15	31-10	1-11	3-13	2-12
16	1-11	2-12	4-14	3-13
17	2-12	3-13	5-15	4-14
18	3-13	4-14	6-16	5-15
19	4-14	5-15	7-17	6-16
20	5-15	6-16	8-18	7-17
21	6-16	7-17	9-19	8-18
22	7-17	8-18	10-20	9-19
23	8-18	9-19	11-21	10-20
24	9-19	10-20	12-22	11-21
25	10-20	11-21	13-23	12-22
26	11-21	12-22	14-24	13-23
27	12-22	13-23	15-25	14-24
28	13-23	14-24	16-26	15-25
29	14-24	15-25		16-26
30	15-25	16-26		
31	16-26			

Skrižaljka 26.

Oblik ciklusa: 35-39 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	17-28	17-28	17-28	17-28
2	18-29	18-29	18-1	18-29
3	19-30	19-30	19-2	19-1
4	20-31	20-1	20-3	20-2
5	21-1	21-2	21-4	21-3
6	22-2	22-3	22-5	22-4
7	23-3	23-4	23-6	23 5
8	24-4	24-5	24-7	24-6
9	25-5	25-6	25-8	25 7
10	26-6	26 7	26-9	26 8
11	27-7	27-8	27-10	27-9
12	28-8	28-9	28-11	28 10
13	29-9	29-10	1-12	29-11
14	30-10	30-11	2-13	1-12
15	31-11	1-12	3-14	2-13
16	1-12	2-13	4-15	3-14
17	2 13	3-14	5-16	4-15
18	3-14	4-15	6-17	5-16
19	4-15	5-16	7-18	6 17
20	5-16	6-17	8-19	7-18
21	6-17	7-18	9-20	8-19
22	7-18	8-19	10-21	9-20
23	8-19	9-20	11-22	10 21
24	9-20	10-21	12-23	11-22
25	10-21	11-22	13-24	12-23
26	11-22	12-23	14-25	13-24
27	12-23	13 24	15-26	14-25
28	13-24	14-25	16 27	15-26
29	14-25	15-26		16-27
30	15-26	16-27		
31	16-27			

Skrižaljka 27.

Oblik ciklusa: 36-39 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	28 dana	29 dana
1	18-28	18-28	18 28	18 28
2	19-29	19-29	19 1	19 29
3	20-30	20-30	20 2	20 1
4	21·31	21-1	21 3	21·2
5	22·1	22·2	22-4	22·3
6	23-2	23-3	23 5	23·4
7	24-3	24-4	24-6	24-5
8	25-4	25-5	25·7	25 6
9	26-5	26-6	26-8	26 7
10	27 6	27-7	27·9	27 8
11	28-7	28·8	28·10	28-9
12	29 8	29-9	1 11	29-10
13	30 9	30·10	2-12	1·11
14	31-10	1-11	3-13	2 12
15	1-11	2-12	4·14	3-13
16	2 12	3-13	5·15	4-14
17	3-13	4 14	6 16	5·15
18	4-14	5 15	7-17	6 16
19	5·15	6-16	8·18	7 17
20	6-16	7-17	9 19	8 18
21	7-17	8·18	10 20	9 19
22	8 18	9-19	11-21	10-20
23	9-19	10-20	12-22	11·21
24	10-20	11-21	13 23	12 22
25	11-21	12-22	14-24	13 23
26	12-22	13-23	15 25	14-24
27	13-23	14-24	16 26	15-25
28	14-24	15·25	17 27	16 26
29	15-25	16-26		17-27
30	16-26	17-27		
31	17-27			

Skrižaljka 28.

Oblik ciklusa: 36-40 dana

Datum prvog dana menstruacije	A	B	C	D
	Dani uzdržavanja (plodni), ako je menstruacija počela u mjesecu, koji ima:			
	31 dan	30 dana	29 dana	28 dana
1	18 29	18-29	18-1	18-29
2	19 30	19-30	19-2	19-1
3	20 31	20-1	20·3	20-2
4	21-1	21-2	21-4	21-3
5	22 2	22-3	22-5	22-4
6	23 3	23-4	23-6	23-5
7	24 4	24-5	24-7	24-6
8	25-5	25-6	25-8	25-7
9	26·6	26-7	26-9	26-8
10	27·7	27-8	27-10	27-9
11	28 8	28-9	28 11	28-10
12	29-9	29-10	1-12	29-11
13	30 10	30-11	2-13	1-12
14	31-11	1-12	3-14	2-13
15	1-12	2-13	4·15	3-14
16	2-13	3-14	5-16	4-15
17	3-14	4-15	6-17	5-16
18	4-15	5-16	7-18	6-17
19	5-16	6-17	8-19	7-18
20	6-17	7-18	9-20	8-19
21	7-18	8-19	10-21	9-20
22	8-19	9-20	11 22	10-21
23	9-20	10-21	12-23	11-22
24	10-21	11-22	13-24	12 23
25	11-22	12-23	14-25	13-24
26	12-23	13-24	15-26	14-25
27	13-24	14-25	16-27	15-26
28	14-25	15-26	17-28	16-27
29	15-26	16-27		17-28
30	16-27	17-28		
31	17-28			

d) Vrlo važni naputci za upotrebu metode periodičnog uzdržavanja

Iz gornjeg našeg izlaganja izlazi, da se prema stručnim liečničkim podatcima može kod svake zdrave žene izračunati u mjesecu, kada su joj plodni dani i kada neplodni; prema tome žena, koja hoće da ima djece treba baš da one dane izabere za spolni saobraćaj, a ako ne će, onda u te dane mora izbjegavati spolni saobraćaj. Kod praktične uporabe navedene metode, ako se radi o izbjegavanju začeća, mora se na mnoge stvari paziti, koje su od velike važnosti.

Na prvom mjestu mora se znati trajanje ciklusa, to jest vrieme od jedne do druge menstruacije. To redovito svaka žena zna. Ali ako ne bi znala, a hoće da izbjegne začeće, onda radi te sigurnosti može da obći samo kojih 5 dana pred očekivanu menstruaciju. Kroz sve drugo vrieme mora da se uzdržava od spolnog saobraćaja. Ako ne nastupi menstruacija, kako se očekivala, onda može i te dane obćiti sve do menstruacije. Taj postupak treba sliediti sve dok se ne ustanovi ciklus.

Ako se poznaje ciklus prije nego se počne spolno obćiti, ni onda se ne može sa sigurnošću ova metoda u cielosti upotrebiti. Zna se dogoditi, i to je redovito, da se oblik ciklusa i ciklus mienja, čim se počne stalno spolno obćenje. Isto tako se mienja ciklus, ako su se upotrebljavala antikoncepcionalna sredstva ili protuprirodni spolni saobraćaj prekidanjem, pa se iza toga počne normalni spolni saobraćaj. Razlog toj promjeni je vjerojatno utjecaj mužkog sjemena na organizam žene. Radi toga istom udate žene ne mogu računati, da su im neplodni svi oni dani, koje smo mi gore navodili kao neplodne, nego radi promjene oblika ciklusa morat će se dulje uzdržavati od spolnog čina, ako hoće da ne dođe do začeća. Radi toga će postupati oprezno, naime na taj način, da spolno obće samo kojih 5 do 7 dana pred očekivanu menstruaciju. Ovo vrieme moći će produljivati sve više, čim opaze da im se oblik ciklusa ustaljuje.

Ovdje treba naročito upozoriti, da svako upotrebljavanje sredstava proti začeća uzrokuje neredovitost u ovulaciji i menstruaciji, a isto tako neprirodno prekidanje bračnog čina, pa radi toga i jedno i drugo smetaju upotrebu metode periodičnog uzdržavanja. Metoda periodičnog uzdržavanja vriedi samo za one žene, koje stalno žive u spolnoj zajednici i prirodnim načinom

spolno obće, i to uviek s istim čovjekom, dakle za bračnu zajednicu. *Ne vriedi ova metoda za izvanbračne spolne saobraćaje, ne vriedi za neudate žene, koje samo prigodimično spolno obće.* Iz istih gore navedenih razloga ova metoda nije u cielosti uporabiva za bračne drugove, ako su dugo bili razstavljeni, te k tome ako promiene način života, klimu, hranu i t. d. U svim ovim slučajevima treba imati na pameti ono, što smo gore naveli o promjeni mjesečnog ciklusa. Kod ustanovljivanja oblika mjesečnog ciklusa treba velike točnosti. Početak svake menstruacije treba točno bilježiti i ne uzdati se u pamćenje. Već je rečeno da za početak ciklusa uviek treba računati prvi dan menstruacije; a istaknuto je i to, da menstruaciju, odnosno ciklus, koji se vanredno razlikuje od redovitih, ne treba uzimati u obzir kod ustanovljivanja oblika ciklusa. Takove menstruacije, kako je izkustvo dokazalo, ne stoje u užoj vezi sa ovulacijom. Može se dogoditi ili da je ovulacija bila u normalno vrieme, a menstruacija zakasnila, ili se ranije dogodila radi nekog poremećenja, ili se sama ovulacija dogodila u vanredno vrieme, pa radi toga ovulum nije sposoban za oplodnju.

Iza porođaja žene ne samo da se redovito zna promieniti oblik ciklusa, nego je poznata stvar, da kroz nekoliko mjeseci uobće ne dolazi menstruacija. Ali to ne znači, da dotična žena nije sposobna za začeće. Sam nastup prve menstruacije kaže, da se je kojih 15 dana prije toga dogodila ovulacija, dakle je bilo vrieme, kad je bila sposobna za začeće. Radi toga, ako se hoće da sigurno izbjegne novo začeće, ima se kroz ono vrieme, dok ne nastupi prva menstruacija, podpuno uzdržavati od spolnog obćenja. Ciklusi su kod žene iza porođaja u početku redovito vrlo dugi i neredoviti. Za uporabu metode periodičnog uzdržavanja kod ovakovih žena daje Dr. Smulders ovaj naputak: Prvih osam dana mjesečnog ciklusa može se spolno obćiti, ako se neće začeće. Iza tih 8 dana, ako se hoće izbjeći začeće, treba se uzdržavati od spolnog obćenja jedno 26 dana (9. do 34. dan ciklusa). Od 35. dana ciklusa dalje do sliedeće menstruacije može se opet obćiti, bez bojazni da će nastupiti začeće. Ovo vrieme se onda mienja prema tome, kako se mienja oblik ciklusa, odnosno kako se on ustaljuje.

Kako se ciklusi mienjaju kod svih slučajeva bolesti, to metoda periodičnog uzdržavanja za takove slučajeve nije uporabiva, bar ne u cielosti. Ciklusi su naime u tim slučajevima jako neredoviti, izvrgnuti promjenama, pa ih nije moguće točno izračunavati. Prema različitosti obolenja, tu se mogu računati kao neplodni zadnji dani pred menstruaciju. U svakom slučaju, treba, ako se radi o bolesti, obratiti se liečniku. To vriedi i za slučajeve, gdje se usljed bolesti stalno produžuje ili skraćuje oblik mjesečnog ciklusa, kao i za slučaj šesterostrukog ili još višestrukog oblika ciklusa.

Još jedna vrlo važna napomena: Kod računanja ciklusa mnogo puta može da dođe do neprilike, ako naime menstruacija počne u noći. Koji se dan ima onda staviti kao početak ciklusa? Ako se sa sigurnošću hoće da upotrebljava metoda periodičnog uzdržavanja, onda ne samo u ovom slučaju, nego i u svima drugim vriedi ovo pravilo: **Zadnji dan pred plodnu periodu neka se na večer nikako spolno ne opći, a pogotovo ne zadnje noći pred taj dan. Isto tako prvi dan, koji sliedi iza plodne periode, iza plodnih dana, neka se spolni čin ne obavlja izjutra ili prije podne, a najbolje nikako sve do večeri.**

Napominjemo također, da uzdržavanje kroz nekoliko dana u mjesecu nije nikako škodljivo, nego naprotiv koristno. Koristno je i za međusobne odnose između muža i žene, jer se nakon nekoliko dana uzdržavanja s više osjećaja jedno drugom predaje. Ali treba da to vrieme bude vrieme uzdržavanja, pa neka se ženitbeni drugovi ničim ne uzbuđuju kroz to vrieme. A naročito je važno naglasiti, da nikako ne upotrebljavaju antikoncepcionalna sredstva kroz te dane i tako međusobno obće.

Metoda periodičnog uzdržavanja ne samo da služi ženitbenim drugovima, koji hoće da izbjegavaju začeće, nego i onim, koji hoće da imaju djece. Neka međusobno spolno obće u dane, koji su plodni, kako je ovdje prikazano, onda će spolni saobraćaj obavljen u to vrieme, ako nema kakovih smetnja, sa svom vjerojatnošću dovesti do začeća. Najvjerojatniji dani su 14 do 16 pred sliedeću menstruaciju. Radi te vjerojatnosti treba da su bračni drugovi pripravni za začeće i to duševnim i tjelesnim razpoloženjem. Osobito neka se u to vrieme uzdržavaju od alkoholnih pića, jer to najviše može škoditi budućem djetetu.

7. METODA PERIODIČKOG UZDRŽAVANJA I KATOLIČKI MORAL

Nakon što smo izložili metodu periodičkog uzdržavanja kako je liečnička znanost prikazuje, naročito novija iztraživanja Dra Ogino, Knaus-a i Smulders-a, moramo nuždno da se pozabavimo pitanjem: kako stoji katolički moral prema toj metodi? Da li je periodičko uzdržavanje u ženitbi dopušteno ili je ono, kao i svako drugo spriečavanje poroda, u sebi zlo i prema tome griešno? Da na ovo, za kršćanske ženitbene drugove najvažnije pitanje, odgovorimo, moramo stvar ogledati sa svih strana. A prije svega moramo razjasniti neke obće pojmove, koji su predpostavka za podpuno razumievanje same stvari.

a) Razjašnjenje nekih obćih pojava o moralu

Postoje vječni Božji zakoni, prema kojima se moraju ravnati sva stvorenja, živa i neživa, razumna i nerazumna. Svako biće ima svoju svrhu i ravna se prema sebi određenim zakonima. Nerazumna bića tu svrhu postizavaju nesviestno. Čovjek ima razum i slobodnu volju, i on mora težiti za postignućem svoje svrhe i to slobodno i sviestno. Dio Božjih vječnih zakona, koji vode čovjeka prema njegovoj svrsi, zove se moralni zakoni. Ovim zakonima podložno je svako ljudsko biće, oni su dani samim stvaranjem čovjeka, oni se nalaze u samoj naravi njegovoj i po naravi se upoznaju. Djelovati prema tim zakonima znači djelovati prema razumnoj ljudskoj naravi, a to opet znači djelovati prema svojoj svrsi. A opet raditi protivno tim zakonima, znači raditi protivno naravi, protivno svojoj svrsi.

Čovjek kao slobodno biće može i ne djelovati prema tim zakonima, može djelovati protivno. Ali baš zato, jer je on razumno i slobodno biće, on je odgovoran za svoje čine, a iz istoga razloga on ima obvezu da upozna moralne zakone, koji ga vode prema njegovoj svrsi i da prema njima radi. Svaki čin, koji je u skladu s moralnim zakonom, i prema tome s ljudskom naravi kao takovom i s njegovim zadnjim ciljem, je moralno dobar; a koji nije sukladan s moralnim zakonom, on je moralno zao. No to je samo objektivna dobrota odnosno zloća čina. Baš zato što je čovjek razumno i slobodno biće i prema tome je odgovoran za svoje čine, da čin bude sa svake strane dobar, nije dosta da je on sukladan s moralnim zakonima, nego treba

da je sviestan i slobodan. Istom ako čovjek učini neki čin, koji je sukladan s moralnim zakonom, sviestno i slobodno, onda čini dobro. Učini li sviestno i slobodno neki čin, koji je s moralnim zakonom nesukladan, on čini zlo. Za moralnost dakle ljudskog čina potrebna su dva elementa: moralni zakon s jedne strane i slobodna volja s druge strane. Istom onda, ako čin proizlazi iz slobodne volje, a sukladan je s moralnim zakonom, on je dobar. Ovaj drugi elemenat, naime slobodna volja, je u prosudivanju moralnosti čina tako važan, da je i onaj čin, koji nije sukladan s moralnim zakonom dobar, ako ga čovjek dobrim smatra i radi toga ga slobodnom voljom prihvaća. A isto tako, ako je čin sukladan s moralnim zakonom, ali čovjek iz neznanja misli da nije, a ipak ga čini, on mu se ubraja kao zao čin.

Na pr. Ako čovjek dieli milostinju iz ljubavi prema bližnjemu, da pomogne siromahu, čin je sa svake strane dobar, t. j. sukladan s moralnim zakonom i slobodnom voljom. Ali ako čovjek udieli milostinju samo radi toga, da se pokaže pred ljudima, iz taštine, čin je objektivno sukladan s moralnim zakonom ljubavi, ali je subjektivno zao. Ako netko ukrade tuđu stvar, da učini milostinju u dobroj nakani, misleći, da je to dobro, čini subjektivno dobro djelo. Objektivno je pak zlo, jer se protivi zakonu pravednosti, budući da dobra svrha ne posvećuje sredstvo, ako je ono u sebi zlo.

Kako vidimo, dva su glavna elementa, o kojima ovisi moralnost čina: sam predmet t. j. sukladnost ili nesukladnost čina s moralnim zakonima, te nakana onoga, koji djeluje. Ima još jedan elemenat, a to su okolnosti, u kojima se čin događa, jer čin po predmetu i po nakani dobar, može biti prema okolnostima zao, kao na pr. dieliti milostinju protiv zapoviedi zakonitog poglavara. Ali ona prva dva elementa su glavna, pa ćemo o njima malo više da reknemo. Sva tri ova elementa: predmet, nakana ili svrha te okolnosti zovu se jednim imenom izvori ili principi moralnosti čina. Da pak čin bude dobar, mora da odgovaraju razumnoj naravi svi principi, o kojima moralnost ovisi: mora da bude dobar u sebi t. j. sukladan s moralnim zakonima naravi, mora da se učini u dobroj nakani i u okolnostima, po kojima ostaje dobar. Ako samo jedno manjka, čin je zao. Odatle ona izreka skolastikâ: bonum ex integra causa, malum ex quovis defectu, t. j. dobro je što je sa svake strane

dobro, a zlo je, ako ima bilo kakav manjak. Mi ćemo se malo pozabaviti sa predmetom i svrhom.

Predmet je dobar ako je sukladan s razumnom naravi, i prema tome sa zadnjim ciljem čovjeka. Moralni zakon traži, da se vrši ono, što je sukladno s ljudskom razumnom naravi. I ono što je sukladno s razumnom ljudskom naravi, sukladno je sa zadnjim ciljem čovjeka, ono ga vodi prema njegovoj svrsi. Odatle sliedi, da su moralni zakoni, koje je Stvoritelj dao sa samim stvaranjem čovjeka, nuždni; i kad je čovjek stvoren sa takovom naravi, koju sad ima, nuždno mora da sliedi moralne zakone, koji toj naravi odgovaraju. Zato ni sam Bog ne može čovjeka riešiti od obveza moralnih zakona, jer bi radio protivno naravi čovjeka, protivno njegovoj zadnjoj svrsi, a tako ujedno bio bi protivan sam sebi. Zato su ovi zakoni nepromjenljivi. Oni obvezuju sve ljude za sva vremena.

Predmet ljudskog čina može biti stvar, osoba ili čin, koji se može učiniti ili ne učiniti. Predmet je dobar, ako je sukladan s ljudskom razumnom naravi, a ako nije sukladan, onda je zao. Može biti u sebi dobar ili zao, ili po okolnostima. U sebi je dobar ili zao, ako je po svojoj naravi takav, po svojoj naravi sukladan ili nesukladan s razumnom naravi; po okolnostima, ono što nije po svojoj naravi dobro ili zlo, nego radi neke nadošle zapoviedi, kao na pr. jesti meso ili ne jesti. Neki su opet predmeti absolutno zli, to jest oni, koji se tako protive razumnoj naravi, da ih ni Bog u tome ne može promieniti, kao na pr. psovka, kriva zakletva i t. d., u ženitbi griesi protiv naravi. Drugi su predmeti zli radi neke okolnosti, koja je podvržena vlasti Božjoj, koju ako bi Bog uklonio, ne bi bili zli, kao na pr. ubiti čovjeka bilo bi slobodno, kad bi Bog dopustio.

Svrha ili nakana čina. Kako je u ljudskom činu bitni elemenat volja, zato on od volje, od nakane volje dobiva moralnost, biva dobar ili zao. Jer nakana može učiniti, da je čin sukladan s razumnom ljudskom naravi ili nesukladan. Čin po predmetu dobar, zao ili indiferentan može se nakanom upraviti na dobru, zlu ili indiferentnu svrhu.

Ako je čin po sebi, po svom predmetu dobar, ali je nakana, iz koje se čin obavlja, podpuno i u cielosti zla, naime tako da se čini samo iz zle nakane, cieli čin je zao. Veličina grieha u tom slučaju ovisi o tome, da li je nakana težko ili lako griešna,

kao na pr. tko nekom dadne milostinju s nakanom da ga odvrati od vjere, težko grieši, a tko mu dadne milostinju zato, da ga ljudi vide, lako grieši. — Ako je svrha samo djelomično zla tako, da se čin vrši iz dobre i zle nakane, a ova zla nakana nije težko griešna, onda je čin djelomično dobar a djelomično zao. Ako je pak ta djelomična nakana težko griešna, onda je cielo djelo griešno bez obzira na djelomičnu dobru nakanu, kao na pr. tko gasi požar da bližnjega pomogne i da ga okrade u velikoj stvari.

Ako je pak čin po svom predmetu zao, a nakana dobra, čin ostaje zao i dobra nakana ga ne može posvetiti. Svaki naime čin da bude dobar, mora sa svake strane da bude dobar, i zla sredstva ne mogu opravdati dobru svrhu: svrha ne posvećuje sredstva. Ali uza sve to, ako bi netko krivo mislio, da je ono zlo, što ga čini iz dobre nakane, uistinu dobro, ne bi mu se ubrajalo u zlo, radi gore izloženih razloga. — Napokon, ako je čin po predmetu indiferentan, ni dobar ni zao, a svrha dobra, čin sam je dobar; a ako je svrha zla, sam čin je zao. Ako je pak čin po predmetu zao, a čini se iz zle nakane, on dobiva novu zloću od zle nakane, i kolikogod je zlih nakana, tolikostruko je sam čin zao, kao na pr. tko ukrade da se opije, počinja dva grieha.

Ovo su načela katoličkog morala, koja treba imati na pameti kod prosuđivanja dopuštenosti ili nedopuštenosti metode periodičkog uzdržavanja. Mi kažemo: katoličkog morala. Ne mislimo s tim reći, da je to samo katolički, i kao da drugi moral smije biti drugčiji. Ovo su razumni izvodi iz same stvari, iz prirodnih zakona, koji vriede za sve ljude, kršćane i nekršćane, i koje mora kao izpravne da prizna svako razumno biće. Priznavali su ih uviek kršćanski filozofi i bogoslovi, a jer ih je naročito čvrsto branila katolička Crkva, koja u tome nije nikad popuštala ni pogriešila, zato ih zovemo: katolički moral. I kad taj moral nazivamo »katolički«, onda hoćemo samo naglasiti, da je to sigurna i neprevarljiva istina.

Nakon toga bi sada prema ovim načelima morali da odgovorimo na pitanje dopuštenosti i nedopuštenosti periodičkog uzdržavanja. Po redu ćemo najprije izložiti, da li je uobće uzdržavanje od bračnih čina u ženitbi dopušteno i suglasno s moralnim zakonima; a zatim, da li je uzdržavanje od bračnih čina

na određene dane, prema gore označenoj metodi, dopušteno i suglasno s moralnim zakonima.

b) Uzdržavanje od bračnih čina uobće

Za sada se kod ovoga pitanja nećemo osvrćati nikako na nakanu bračnih drugova, nego se postavlja pitanje: Da li je dopušteno bračnim drugovima uzdržavati se od bračnih čina, da li je uzdržavanje sukladno s moralnim zakonima?

Na prvi mah izgleda da je uzdržavanje od spolnog saobraćaja u ženitbi nedopušteno i protivno moralnim zakonima. Ženitba ima za glavnu svrhu rađanje i odgoj djece. Ako bi ženitbenim drugovima bilo slobodno uzdržavati se od bračnih čina, onda bi njihova zajednica, od prirode određena za tu svrhu, ostala bez glavne svoje svrhe. S druge strane, ako nema obveze na bračne čine, tko će se onda brinuti za obstanak ljudskog roda, koji, po nakani Stvoritelja, ima da se uzdržava preko ženitbe?

No uza sve ove razloge, katolički moralisti jednoglasno odgovaraju, da nema obveze moralnog zakona, da se bračni drugovi služe ženitbom, da obavljaju bračne čine, spolni saobraćaj, i da se sporazumno mogu odreći tih čina. Naravno, postoji obveza za jednog ženitbenog druga da uzvraća ženitbeni dug, ako to drugi ženitbeni drug razložno traži; ne može se uzdržavati od bračnih čina, ako obadva druga nisu u tome sporazumna. Nema moralnog zakona, koji bi ženitbene drugove obvezivao, da se služe ženitbom. Služiti se ženitbom za njih je pravo, ali nije ujedno i dužnost.

Istina je, primarna svrha ženitbe je rađanje i odgoj djece, i prema tome uzdržavanje i pomnožavanje ljudskog roda. Ali to nije jedina svrha ženitbe, pa ona može da postoji i iz drugotnih svrha. Za pomnožanje i uzdržavanje ljudskog roda se Stvoritelj pobrinuo na taj način, što je u ljudsku narav usadio nagon za spolnim saobraćajem i nagon za potomstvom, pa će baš radi toga uviek biti većina ljudi, koji će se ženitbom služiti. Tim se dovoljno Bog pobrinuo za uzdržavanje ljudskog roda. Kako nema obveze za sve ljude da se žene i udaju, tako nema ni obveze, da se ženitbom služe. Poznajemo dapače mnogo svetaca i svetica, koji su živeći u ženitbi iz viših motiva odrekli se uporabe ženitbe. Ljudski rod se radi toga nije smanjio, kao

što se nije smanjio ni celibatom katoličkih svećenika, redovnika i redovnica.

No, da se ne bi krivo shvatilo ovo izlaganje, moramo naglasiti, da je upravo radi primarne svrhe ženitbe i radi svrhe, koju joj je Bog na prvom mjestu namienio, posve normalna pojava i jedino pravo normalna, da se u ženitbi rađaju djeca i da ženitba bude rasadište novih pokoljenja. Čovjeku je Bog usadio nagon i dao mu moć rađanja. Ali bi krivo bilo ipak iz toga izvesti, da se svaki čovjek tom moću mora poslužiti. Svaki čovjek je dužan nešto doprinieti obćem ljudskom blagostanju, da si tim sam kao pojedinac osigura svoj vlastiti život i da družtvu, o kojemu je ovisan, dadne svoj udio rada. Ali zajedničko dobro kao ni pojedinačno dobro nikako ne traži, da svi ljudi vrše iste funkcije. Dapače po sebi je bolje, da se razni radovi među ljudima podiele. Bog je na pr. svima ljudima dao moć graditeljstva, snagu za vođenje bojeva, moć da vrše razne zanate, iz čega nikako ne sliedi, da svi ljudi moraju biti graditelji, da svi moraju biti vojnici, da svi moraju raditi sve zanate. Isto je tako i sa ženitbom. Bog je čovjeku dao mogućnost za to, ali se radi toga svi ne moraju ženiti, svi ne moraju rađati. Istina je i to, da bi ta obveza postojala u slučaju, kad bi došao u pogibelj obstanak ljudskog roda, kad bi broj ljudi tako spao, da bi bila pogibelj, da ga nestane.

Kako vidimo, nema obveze iz naravnog zakona, da se ženitbeni drugovi služe ženitbom i da vrše bračne čine. No moglo bi nastati pitanje: ne proizlazi li ta obveza iz samog ženitbenog ugovora? Odgovaramo, da ne dolazi ni od ženitbenog ugovora. Ženitbeni ugovor daje ženitbenim drugovima pravo na bračne čine, ali se oni tim ugovorom ne obvezuju, da će ih ujedno i vršiti. Obvezuju se jedno drugom, da će uzvraćati ženitbeni dug, ako drugi bračni drug to traži. Ali svatko se može odreći uporabe prava, ako se ne radi o primitivnim naravnim pravima. Kad bi rađanje i odgoj djece bio jedini cilj ženitbe, onda bi ženitbeni drugovi bili obvezani na bračne čine, jer bi inače takova zajednica bila besmislena. Ali, kako smo gore napomenuli, ženitbena zajednica ima i drugotnih svrha, koje ženitbene drugove ovlašćuju da stupaju u ženitbenu zajednicu. Kako svaki čovjek ima pravo na ženitbu, ali ne zato i dužnost, tako i ženitbeni drugovi imaju pravo na bračne čine, ali ne zato odmah i dužnost.

Budući dakle da naravni zakon niti zabranjuje uzdržavanje, niti ga naređuje, uzdržavanje od bračnih čina u ženitbi je indiferentno što se tiče morala. Radi svrhe ili nakane moglo bi biti ili dobro ili zlo. Ako bi se ženitbeni drugovi uzdržavali iz dobre nakane, kao na pr. iz ljubavi prema Bogu, da se bolje mogu posvetiti djelima ljubavi prema bližnjemu, bilo bi uzdržavanje dobro i Bogu ugodno djelo. Ako bi se pak uzdržavali iz zle nakane, onda bi uzdržavanje bilo zlo i grieh. Ako bi sama nakana bila težko griešna, i uzdržavanje bi bilo težko griešno; ako bi nakana bila samo lako griešna, i uzdržavanje bi bilo samo laki grieh. Ne bi pak bio grieh protiv čistoće, osim ako je u samoj nakani sadržan grieh protiv čistoće. Tako na pr. ako bi se ženitbeni drugovi uzdržavali od bračnih čina samo zato, da mogu slobodno spolno obćiti s drugim osobama, onda bi sama ta nakana bila grieh preljuba i to težki grieh, i prema tome uzdržavanje od bračnih čina bio bi preljub.

c) U z d r ž a v a n j e o d b r a č n i h č i n a u p l o d n o v r i e m e

Gore smo vidjeli, da se t r a j n o uzdržavanje od bračnih čina ne protivi naravnim zakonima, ako to ženitbeni drugovi čine sporazumno. Nije drugčije ni sa periodičnim uzdržavanjem, ako se naime bračni čini obavljaju samo u neplodno vrieme, a ne obavljaju u plodno vrieme. Jer ako je bračnim drugovima slobodno po prirodnim zakonima da se uzdržavaju podpuno i trajno od bračnih čina, onda je slobodno bez povrede prirodnih zakona da se uzdržavaju i djelomično, to jest u neko vrieme, bez obzira da li je to plodno ili neplodno vrieme. Jer kome je slobodno cielo, slobodan je i dio, jer se dio sadržava u cielom. Kome je dopušteno što je više, dopušteno mu je i manje.

Ako bi se ovom izvodu prigovorilo, da se uzdržavanjem u plodno vrieme izbjegava začeće i porod, pa da radi toda da nije dozvoljeno, odgovaramo, da se i trajnim uzdržavanjem izbjegava začeće i porod i to još više i sigurnije. Tko će moći misliti, da se kod trajnog uzdržavanja od bračnih čina može rađati? Pa ako se naravnom zakonu radi rađanja djece ne protivi trajno uzdržavanje od bračnih čina, ne može radi istoga razloga biti protivno prirodnim zakonima privremeno uzdržavanje. Jer trajno uzdržavanje zahvaća i plodno vrieme. Tim hoćemo da

kažemo, da samo uzdržavanje u sebi, po svom predmetu nije moralno zao čin.

Mogao bi netko misliti da trajno uzdržavanje nije u sebi zlo, ali da je periodičko uzdržavanje zlo, i to radi toga, što privremeno, odnosno periodičko uzdržavanje može imati za cilj samo izbjegavanje začeća. — Na ovo odgovaramo: Kod periodičkog uzdržavanja moglo bi prema predpostavci biti zlo ili spolno obćenje u neplodno vrieme, ili uzdržavanje od spolnog obćenja u plodno vrieme. Ali ni jedno ni drugo nije u sebi zlo. Nije zlo spolno obćenje u neplodno vrieme, jer su na to bračni drugovi ovlašteni i prirodnim zakonom i ženitbenim ugovorom. Priroda sama je kod svake žene tako udesila njezinu fizičku konstrukciju, da ima više neplodnih dana nego plodnih. Ženitbeni drugovi u ovo vrieme mogu da spolno obće i ako je po samoj prirodi žene izključena mogućnost začeća. Kad to ne bi bilo slobodno, onda bi sama priroda čovjeka bila u sebi protuslovna. Ali nisu spolni čini u neplodne i po prirodi određene dane bez svake svrhe, oni služe drugotnim svrhama ženitbe i baš radi drugotnih svrha ženitbe smiju se obavljati, jer ih je zato priroda i namienila. Radi toga istog razloga mogu slobodno obavljati bračne čine nerodkinje po prirodi, kao i starci i starice, za koje je sigurno, da ne mogu začeti i rađati.

Kao što nije zlo spolno obćenje u neplodno vrieme, tako nije zlo uzdržavanje u plodno vrieme. Ženitbeni drugovi uzdržavajući se od bračnih čina u plodno vrieme ne čine ništa protiv prirodnih zakona, jednako kao što ne čine ništa protiv prirodnih zakona ženitbeni drugovi, koji se trajno uzdržavaju od bračnih čina, dosljedno i u plodne dane. Sama nakana ženitbenih drugova, da nemadnu djece pa da zato ne obće u plodno vrieme, ne zahvaća sam predmet čina. Predmet sam nije po sebi zao, ako je možda nakana i zla. Uostalom o nakani ćemo kasnije obširnije govoriti. K tome, jednako takova nakana može biti i kod onih ženitbenih drugova, koji se trajno uzdržavaju od bračnih čina, pa se ipak uzdržavanje ne može okrstiti kao protivno prirodnim zakonima radi možebitne zle nakane. Mi ovdje govorimo za sada samo o predmetu, o samom uzdržavanju kao takovom, da li je ono u sebi zlo.

Mi idemo i jedan korak dalje i pitamo: Da li bi periodičko uzdržavanje bilo u sebi i po svom predmetu zlo, ako bi to bilo samo radi izbjegavanja začeća i poroda? — Uzdržavanje bi onda bilo samo sredstvo za ograničenje odnosno spriečavanje poroda. Mi smo na ovo pitanje djelomično već odgovorili. Dvie su stvari ovdje u pitanju: sredstvo i svrha. Svrha je izbjegavanje začeća i poroda, a sredstvo je uzdržavanje od bračnih čina.

Samo sredstvo nije u sebi zlo. Prije, dok nisu bila poznata novija liečnička odkrića o plodnim i neplodnim danima kod žena, ograničavanje začeća i poroda smatralo se uviek zlo i nemoralno, jer se moglo postići redovno samo nemoralnim i u sebi zlim sredstvima, naime protuprirodnim prekidanjem spolnog čina i upotrebom antikoncepcionalnih sredstava. Nije se poznavalo sredstvo, koje u sebi nije bilo nemoralno, osim jedino trajno uzdržavanje, a to je praktično bilo neprimjenljivo. Međutim sada je poznato sredstvo, koje u sebi nije nemoralno i zlo, a to je periodičko uzdržavanje. Ono se bitno razlikuje od gore navedenih sredstava. Kod periodičkog uzdržavanja se spolni čin na neplodne dane obavlja sukladno prirodi samog čina i ne čini se ništa protiv prvotne svrhe ženitbe, ništa što bi priečilo prirodni tok samog spolnog čina. Uzdržavanje od bračnog čina na druge dane je u sebi indiferentno, to jest po sebi ni dobro ni zlo. Kod prekidanja bračnog čina i upotrebe antikoncepcionalnih sredstava je posve drugčije. Tu čovjek sam hotimično i pozitivno smeta prirodni tok čina, ne obavlja ga onako kako ga sama narav čina traži, direktno radi protiv prvotne svrhe braka, a ne postizava se ni drugotna svrha. Pa kad bi se i postizavala drugotna svrha ženitbe, ipak je čin po sebi zao. Baš radi toga su ova sredstva uviek nedopuštena, uviek zla, pa činila se iz ne znam kakove svrhe. Zao predmet, kako smo gore rekli, ne može se posvetiti ni s kakvom dobrom svrhom.

Bitna dakle razlika između periodičkog uzdržavanja i gore navedenih sredstava protiv začeća ne stoji u učincima, koji su u obadva slučaja isti, naime zapriečivanja začeća, nego u upotrebljenim samim sredstvima. U prvom slučaju se drži prirodni red, sredstvo nije u sebi zlo; u drugom slučaju je sredstvo u sebi zlo, čin se obezkriepljuje umjetno, jednom riečju: čin se ne obavlja onako kako sama njegova narav traži, nego se protiv naravi čin lišava svog prirodnog učinka.

Kod periodičkog uzdržavanja sam bračni čin se obavlja posve prirodno, ženitbeni drugovi se jedno drugom podpuno predaju, postaju jedno tielo, čin je posve prirodan, on združuje ženitbene drugove posve jednako kao i inače. Prema tome obavljanje bračnog čina kod periodičnog uzdržavanja ne škodi zdravlju ni muža ni žene, nego im zdravlju pogoduje.

Periodičko dakle uzdržavanje nije u sebi zlo. Da li je pak zlo radi nakane, o tome ćemo kasnije govoriti. Međutim prije nego pređemo na to, vriedno je ovdje navesti nekoliko odluka Crkve i mišljenja katoličkih teologa o periodičkom uzdržavanju u ženitbi:

Godine 1853. stavio je amienski biskup Sv. Penitenciariji ovaj upit: »Neki ženitbeni drugovi, oslanjajući se na mišljenje liečnika, smatraju da ima više dana u mjesecu, kada ne može biti začeće... Mogu li biti mirni oni, koji se ne služe ženitbom osim u te dane...?« Odgovor Penitenciarije je ovaj: »Sv. Penitenciarija, uzevši sve u obzir, odgovara biskupu amienskom, da ne treba uznemirivati one, o kojima se govori, samo ako oni ništa ne čine da zaprieče začeće.«

Sličan odgovor dala je Penitenciarija 16. juna 1880. ovim riečima: »Ne treba uznemirivati ženitbene drugove, koji se na taj način služe ženitbom, i može izpovjednik mišljenje, o kojem se radi, ali oprezno, insinuirati onim ženitbenim drugovima, koje je uzalud kušao odvratiti od ogavnog grieha onanizma.«

Pijo XI. u svojoj okružnici o kršćanskoj ženitbi od 31. prosinca 1930. ovako govori: »Niti se može reći, da rade protiv naravnog reda oni supruzi, koji se svojim pravom služe na prav i prirodan način, makar da se odatle ne može začeti život zbog prirodnih uzroka bilo v r e m e n a bilo kakovih manjkavosti. Jer kako u samoj ženitbi, tako u izvršavanju ženitbenog prava imade i drugotnih svrha, kao što su: međusobno podpomaganje, njegovanje uzajamne ljubavi i stišavanje požude. Supruzima nipošto nije zabranjeno težiti za ovim ciljevima, samo da se uviek očuva vlastita prirodnost onog čina, koji mora da je po sebi uviek kako treba upravljen prema prvotnoj svrsi ženitbe.«

Navest ćemo i mišljenja nekih bogoslova:

B. H. Merkelbach piše: »Posve se razlikuje od onanizma praksa da se bračni čin obavlja samo u neplodno vrieme, kada se nikako ili riedko događa začeće; prema tome kod te prakse je

rađanje malo vjerojatno. Takav postupak po sebi nije griešan, jer se supruzi mogu uzdržavati koliko god hoće, a s druge strane ništa ne čine protiv svrhe braka u vrieme kad spolno obće (Sv. Penitenc. 16. juna 1880.); ali samo da to bude iz prave nakane ili opravdanog razloga i uz obdržavanje dužnih okolnosti.«[1])

Pighi J. B. — Grazioli veli: »Očito se ova praksa razlikuje od onanizma... Jer se dakle čuva bitnost čina, ovaj čin je po sebi indiferentan, i može biti dobar, ako je dobra drugotna nakana, kao što je izkazivanje međusobne ljubavi, stišavanje požude, ne drugačije nego je to kod supruga neplodnih radi dobe ili kojeg drugog razloga. Može biti dobar i radi drugog pravednog i težkog razloga, kao što je: slabost jedne strane, težka pogibelj ako bi došao novi porod, velike potežkoće hraniti i odgajati brojnu djecu itd.«[2])

J. B. Ferreres S. J. pita: »Da li je slobodno supruzima vršiti bračne čine samo u to vrieme?« I odgovara: »Dakako, jer obavljati izpravno bračni čin u to vrieme nikakav zakon ne brani, niti je igdje zabranjeno u drugo vrieme međusobnim sporazumom uzdržavati se od bračnog čina«[3]).

Piscetta A. — A. Gennaro iztiče: »Mnogi svjetuju supruzima (koji hoće da izbjegnu brojnu djecu) da obavljaju bračne čine u neplodno vrieme... U ovakovom postupku nema ništa, što bi se protivilo svrsi ženitbe. Ovamo spada odgovor sv. Penitencijarije...«[4])

J. Mausbach — P. Tischleder opaža: »Ako ženitbeni drugovi iz ćudoredno dobrih i dozvoljenih razloga (kao što su obzir prema ženi, koja je slaba, bolestna, u životnoj opasnosti ako bi začela, ekonomske neprilike, reguliranje prirodne požude, i t. d.) odgode bračni saobraćaj namjerno u ovo vrieme, koje je po fiziložkim zakonima za začeće neplodno, da si ne obterete savjest griehom protuprirodnog spolnog saobraćaja, ne čine

[1]) Summa Theologiae moralis, 2 ed., III vol., Parisiis 1936, str. 956.

[2]) Cursus theologiae moralis, Verona 1940, IV De Sacramentis, str. 450.

[3]) Compendium theologiae moralis, Barcinonae 1932, t. III, str. 643.

[4]) Elementa theologiae moralis (2), Torino 1934, Vol. III, str. 196.

ništa neurednog, jer oni spolni čin obavljaju prema njegovoj naravi i prema tome se služe samo svojim pravom. Nema nikakve pozitivne zapoviedi za rađanje djece uobće niti za rađanje izvjestnog broja djece, jer rađanje kao takovo nije uobće u moći volje ljudske, a kod ženitaba neplodnih muževa i žena te kod staračkih ženitaba je uobće nemoguće. A isto tako ne postoji nikakva pozitivna zapovied (odnosno zabrana) spolnog saobraćaja u neka određena vremena. Zapovied (Rastite i množite se) upravljena je na ljudski rod kao takav, a ne na pojedince. Budući pak k tome da svrha zakona ne pada pod zakon, ne može ništa nekoga obvezati da izpunjava zakon prema nakani zakonodavca, t. j. da kod izvršivanja spolnog čina izričito ide za njegovim objektivnim ciljem... Upravo to što izabiru ova vremena za bračni saobraćaj, pokazuju poštenu volju da drže naravne i Božje zakone. Pa ako baš radi ovog izrabljivanja fizioložke neplodnosti ostane nepostignuta glavna svrha ženitbe i bračnog saobraćaja radi toga što je sama priroda tako udesila, a ne zato što bi čovjek na griešni način križao planove prirode, postignuće drugotnih svrha (međusobna pomoć, izkazivanje bračne ljubavi, reguliranje prirodne požude) dokazuje, da namjerno obćenje upravo u ovo vrieme ipak ima smisla i da je radi toga dozvoljeno«[5]).

Gengler[6]) ovu metodu zove »sigurnom normom« u vezi s odlukom Sv. Penitenciarije od godine 1880, koju smo gore naveli.

W. Grosam na pitanje: »Da li bi... izvršivanje bračnih čina u neplodno vrieme... sa stanovišta savjesti bilo bez prigovora« odgovara: »Posve sigurno, ako inače nikakva ćudoredna zapreka ne stoji na putu«. On se poziva na okružnicu Pija XI., odgovara na prigovore te izjavljuje, da bi sa pastoralnog stanovišta bilo poželjno, da se obistine rezultati Knausovog iztraživanja[7]).

[5]) Katholische Moraltheologie, Münster i. W. 1937, III Bd., str. 175 sl.

[6]) Gedanken zur Encyklika »Casti connubii«, u: Theol. prakt. Quartalschrift 1931, str. 500 i dalje. Isti časopis u god. 1932.

[7]) Pastoraltheologische Einstellung zu den neusten Forschungen über »fakultative Sterilität«, u: Theol. prakt. Quartalschrift 1931, str. 280 i dalje. Sr. također od istog pisca: Geburtenregelung nach der Theorie von Ogino-Knaus und praktische Seelsorge, u: Theol. prakt. Quartalschrift 1933, str. 262—280.

Anonimni stručnjak u časopisu »L'ami du clergé« piše: »Uistinu, ako supruzi bez grieha mogu sporazumno trajno se uzdržavati, ako mogu izvršenje ženitbe odgoditi do vremena, kada već nema nikakve nade u začeće, zašto se ne bi mogli uzdržavati u opisanim granicama medumjesečnog ciklusa, kada je začeče moralno nevjerojatno?«[8]).

Ovo isto mišljenje sliedi jedan od najvećih novijih moralista A. Vermeersch[9]), koji je o tome napisao posebnu razpravu na poziv uredničtva njemačkog svećeničkog časopisa.

Mi smo eto naveli samo neke od brojnih teologa u tom pitanju. Tko bi se više o tom pitanju zanimao i htio znati za razprave medu katoličkim moralistima, upućujemo ga na literaturu, koju u popisu donosimo na kraju ove knjižice.

d) Nakana ženitbenih drugova

Pokazali smo, da sam čin periodičnog uzdržavanja nije u sebi zao, nego da je indiferentan, a napomenuli smo i to, da čin u sebi dobar ili indiferentan, može da bude zao radi zle nakane. U stvari periodičkog uzdržavanja ostaje nam izložiti stvar nakane, što je najglavnije.

Da čin u sebi indiferentan, kao što je periodično uzdržavanje, ne bude zao, mora da ga ne pokvari zla nakana. Ako se dakle ženitbeni drugovi odluče na periodično uzdržavanje, da im to ne bude zlo i griešno, mora da imaju za to ozbiljnih razloga, mora da ti razlozi budu u skladu sa naravnim zakonima i voljom Božjom.

Prije svega ženitbeni drugovi ne smiju imati nakanu da pozitivno izključe prvotnu svrhu braka. Njihova volja ne smije nikada biti upravljena protiv naravnog i Božjeg reda, i prema tome ne smije biti spremna da uništi plod čina u slučaju, da nastane začeće bilo radi pogrješnog računanja, bilo iz kojega drugog razloga. Druga je stvar ne željeti djece, i dozvoljenim sredstvima izbjegavati začeće, a druga je opet stvar volja i nakana svojim djelovanjem sprječavati naravni put prirode.

Nadalje, izvan svake sumnje je nedopušteno i griešno upotrebljavati periodično uzdržavanje i tim izbjegavati začeće i porod iz nižih motiva, kao što su udobnost i taština. Iz udobnosti bi bilo izbjegavanje poroda, kad bi to bilo radi toga, da se ne moradnu primiti žrtve, koje radanje i odgajanje potomstva traži. Porodajni bolovi, rad oko djeteta dok je maleno, mnoge neprospavane noći majke, sve je to nuždno za odgoj djeteta, i te se žrtve moraju primiti stupanjem u ženitbeni stalež. Tko bi radi toga upotrebljavao periodično uzdržavanje, taj ne bi imao za to opravdanih razloga, taj bi griešio ne samo protiv Boga nego i protiv svoje narodne zajednice. Nije drugčije izbjegavanje poroda radi taštine kod žena, koje hoće da tobože duže sačuvaju svoju djevojačku ljepotu, koje hoće da su slobodnije, da nisu djecom privezane za kuću, da mogu nesmetano posjećivati družtva, zabave i t. d.

To vriedi isto tako, ako bi izbjegavanje začeća proizlazilo iz sebičnih ciljeva, da im ostane imetak netaknut, da ga ne troše na uzdržavanje i odgoj djece, kao i ograničavanje poroda na jedno ili dvoje djece, da im ostane veća baština, i ako bi dotični imetak mogao pristojno uzdržavati i više djece. Tko stupa u ženitbeni stalež, nuždno mora da primi i žrtve, koje su po prirodnom redu sa ženitbenim staležom i odgojem djece skopčane, i svako izbjegavanje tih žrtava može proizlaziti samo iz neurednih clijeva. Pa je radi tih clijeva nedozvoljeno periodično uzdržavanje.

Ne opravdava upotrebu metode periodičnog uzdržavanja ni ljudski obzir, koji je u naše vrieme zavladao u nekim krajevima, gdje se obitelji sa djecom i s brojnom djecom smatraju manje vriedne, gdje se žene, koje radaju i koje imaju mnogo djece, naročito žene koje radaju u prvim godinama ženitbe manje ciene ili dapače krivo gledaju ili preziru. To je težka zabluda našeg vremena, to je propast obitelji i naroda, težki zločin protiv prirodnog reda. Zato je nedozvoljeno i griešno radi toga razloga izbjegavati začeće i upotrebljavati metodu periodičnog uzdržavanja.

Naravno, da ne može biti dopuštena upotreba periodičnog uzdržavanja ni u onim slučajevima, gdje roditelji ne će da imaju više od dvoje djece radi toga, što se izgovaraju, da im je dosta i previše odgojiti dvoje djece i pobrinuti se za njihovu budućnost. Ovakovi roditelji čine to samo iz udobnosti i straha pred žrtvama, koje bi morali na se primiti. Nije nikako normalno za obitelji obzirom na narodnu zajednicu, da se zadovolje sa dvoje ili troje djece. Po samom prirodnom toku radanjem dvoje

[8]) L'Ami du clergé, 1931, str. 194.
[9]) Aktuelle Fragen des Eherechtes und der Ehemoral, u: Theol. prakt. Quartalschrift 1936, str. 47—65.

ili troje djece ne bi se dobio nikakav prirast u narodnoj zajednici, pa bi takav postupak, kad bi bio obćenit, nuždno vodio do postepenog smanjenja naroda, a tim ujedno do njegove konačne propasti, do izumiranja. Da se postigne prirodni porast narodne zajednice, mora da svaka obitelj, koja to može po svom imućstvenom stanju, odgoji barem četvero do petero djece. To je normalna obitelj, a ne ona sa jedno, dvoje ili troje djece. A tko je u mogućnosti da odgoji i više prema svojim prilikama, ne može samo radi toga, ako inače nema opravdanih razloga, da taj broj smanjuje, pa ne bi periodično uzdržavanje ni u tom slučaju bilo dozvoljeno.

Kršćanski moral dakle ne pogoduje uživanju i egoizmu, on ne dopušta lagodnosti i udobnosti u ženitbi na račun potomstva. Ženitbeni stalež, kao uostalom i svaki stalež, traži žrtve, traži predanje samog sebe. To je prirodni red, i težko onome tko radi protiv toga prirodnog reda, tko se ne će da pokori vječnom Božjem zakonu, pa u ženitbi traži samo ugodnosti bez žrtve, uživanje bez tereta.

No ne može se niekati, da ima velikih i težkih razloga, koji opravdavaju periodično uzdržavanje i izbjegavanje začeća. Mi smo neke od tih razloga već natuknuli, kad smo gore (str. 23.) govorili o današnjim težkim obiteljskim problemima. Ovdje ćemo za primjer navesti neke od tih razloga:

α) Nekad je za žene težka životna pogibelj začeti i zanositi, a nekad bi joj porođaj gotovo sigurno donio smrt. Kada i za koje žene može da dođe takav slučaj, može samo da prosudi izkusan i dobar liečnik. Zar može biti sumnje, da za ovakove žene nije opravdan razlog dopuštenim sredstvima izbjegavati začeće i prema tome i porođaj? Kažemo dopuštenim sredstvima, jer ni ovakovim ženama nije slobodno upotrebiti sredstva, u sebi nedopuštena, kao što su sva antikoncepcionalna sredstva, a još manje smije da ubija već začeti porod. To je u sebi zlo, pa se nikakovom dobrom svrhom ne može opravdati.

β) Težke nasljedne bolesti, koje od roditelja ili i daljnjih predâ prelaze na djecu, ako bi se začela. Ima dosta takovih težkih bolesti, koje se rađanjem prenose od roditelja na potomstvo. Neke ćemo spomenuti:

Jedna od najtežih bolesti, koja se rađanjem od roditelja prenosi na djecu je s i f i l i s ili l u e s v e n e r e a. Muž koji boluje od te bolesti zarazi spolnim obćenjem ženu, a također i djecu. Bolest se može pojaviti mnogo godina iza kako je, po izgledu, izliečena. Žena zaražena sifilisom redovno nije sposobna da do kraja iznosi začeto diete, ili ga vrlo često pobaci. Nekad se dogodi, da prerano rodi i to opet ili mrtvo diete ili na pola mrtvo. Diete rođeno od zaraženih roditelja ili je zaraženo tom bolesti, ili je tako slabo, da redovno brzo umre, jer nema dovoljno životne snage, da se održi na životu. Ako i ostane živo, nosi na sebi mnogo bolesti, koje su u vezi sa sifilisom, pa ga i najmanja bolest lako svlada. Nasljednost sifilisa prelazi i u drugo pokoljenje tako, da ga djeca često ne dobiju od roditelja, nego od djedova. U svakom slučaju je mortalitet djece rođene od sifilističnih roditelja veoma velik, i po svjedočanstvu nekih liečnika, od devetero djece, koja su rođena zaražena sifilisom, umre ih najmanje šestero i to prije navršene dvie godine; od šestnaestero djece, koja su začeta u sifilisu, dvanaest ih umre već u materinoj utrobi i nastaje onda pobačaj.

S k r o f u l o z a je također nasljedna bolest, danas vrlo raširena. Može se dobiti i usljed vanjskih utjecaja, koja djecu predisponiraju za ovu bolest, kao što su: poodmakla dob roditelja, slaba i nedovoljna hrana, nezdrav stan, slab zrak i manjak svietla i t. d. Skrofulozna djeca lako dobiju rahitizam, imaju bliedu kožu, trpe od malokrvnosti. Naročiti znak ove bolesti je rast žliezda, osobito na vratu u velike gute. Lako se dobije bolest ušiju, očiju, upale kostiju, sušica možđana i pluća. Posljedice ove bolesti ostaju kroz cieli život.

S u š i c a ili t u b e r k u l o z a je također nasljedna bolest. Neki liečnici misle, da se sama klica tuberkuloze prenosi sjemenom, mužkim ili ženskim, na djecu, dok ih većina drži, da se od roditelja ne prenosi sama klica bolesti, nego samo organični poremećaji t. j. velika životna slabost radi koje ostaje u djeci velika sklonost za svaku bolest. Radi toga djeca rođena od sušičavih roditelja vrlo često boluju od grla, bronhija, pluća, a kako nemaju dovoljno odpornosti, lako dobivaju sušicu.

R a k i ako nije po sebi nasljedna bolest, od roditelja, koji boluju od raka, nasljedno se prenosi na djecu sklonost za ovu veoma težku bolset, usljed čega svaki i najmanji nadražaj, bilo obći ili lokalni, može u čovjeku, koji ima takovu sklonost ili predispoziciju, da prouzroči početak te bolesti.

Š e ć e r n a b o l e s t (diabetes) se takoder prenosi od roditelja na djecu. Isto tako se mogu od roditelja na djecu prenieti razne živčane bolesti od obične nervoze do histerije, padavice, idiotizma pa sve do ludila. Težke su takoder u djeci posljedice a l k o h o l i z m a, koje u djeci prouzrokuju poremećaj živaca, tjelesne nakaze i abnormalni tjelesni razvoj, pa radi toga nesposobnost za život i sklonost za svaku bolest. Vrlo često diete umre već u majčinoj utrobi ili kratko vrieme iza rodenja. Djeca alkoholičara lako se rode s prevelikom ili s premalenom glavom, slaboumna, sklona na zločine, histerična i t. d.

U svima ovakovim slučajevima težkih nasljednih bolesti bez sumnje je i za roditelje bolje, a takoder i za narodnu zajednicu, da se ovakova djeca ne radaju. Za obitelj prouzrokuju ovakova djeca velike nesreće i nezadovoljstvo, čine ženitbeni život nepodnosivim, a za narodnu zajednicu teret. Prema tome su težke bolesti roditelja, koje se prenose na djecu, dovoljan razlog za periodično, pa i stalno, uzdržavanje.

γ) Na trećem mjestu, kao razlog za periodično uzdržavanje sigurno su težke imovinske prilike, siromaštvo roditelja, koji nisu u stanju da prehranjuju djecu. To je sigurno u današnje vrieme najčešći razlog. Zato roditelji, koji ne poznaju metode periodičnog uzdržavanja, u najvećem dielu slučajeva upotrebljavaju nedozvoljena i moralno zla sredstva za sprječavanje začeća. Ako ne poznaju antikoncepcionalnih sredstava, onda bračni čin obavljaju protuprirodnim načinom, naime prekidanjem, ili što je još gore, nakon začeća proizvode pobačaje. Za ovakove roditelje je jedini izlaz iz njihove težke situacije upotreba metode periodičkog uzdržavanja. Ali s napomenom, da im je njena upotreba slobodna samo dotle, dok se uistinu nalaze u tako biednom stanju. Ako bi se njihovo imovinsko stanje popravilo, onda prestaje i razlog za periodično uzdržavanje. Ako bi im imovinsko stanje dopuštalo mogućnost odgoja i uzdržavanje manjeg broja djece, onda bi im bila slobodna uporaba periodičkog uzdržavanja samo djelomično, dok imaju dotični broj djece, koji mogu uzdržavati i hraniti.

Ima osim tih razloga, koji su redovito trajni, drugih razloga, koji opravdavaju samo privremeno periodičko uzdržavanje. Takovi bi razlozi bili na pr. privremena slabost majke, koja ne bi bila sposobna za začeće i nošenje djeteta. Isto tako kao privremeni razlog bez sumnje vriedi prečesto začeće. Za majku, koja je već rodila, potreban je neki odmor, dok joj sile ojačaju, dok se podpuno oporavi od jednog porodaja, a i dok diete bar donekle odraste, da ne moradne istodobno dojiti i jednako odgajati dvoje djece, što bi bio i suviše veliki teret. Radi toga je normalno, da od rodenja jednog djeteta do začeća drugog prode jedna godina. A ako je majka slabije tjelesne konstrukcije, bit će potrebno i dulje vrieme, pa i do dvie godine.

Nabrojili smo neke uzroke, koji bilo trajno ili privremeno opravdavaju periodičko uzdržavanje od bračnih čina. Sigurno se može naći i još drugih takovih razloga, sam život ih dovoljno pruža. Mi smo naveli neke od čestih i redovitih. Ali napominjemo, da ženitbeni drugovi previše lagodno i na laku ruku ne shvate te razloge, pa smatraju upotrebu periodičkog uzdržavanja dozvoljenom i iz neznatnih razloga. Za to je na mjestu da u toj stvari upitaju liečnika, ukoliko se radi o bolestima, a ukoliko se radi o pitanju dovoljnog razloga za uporabu periodičkog uzdržavanja, da se obrate dušobrižniku ili izpovjedniku, koji će kao duhovni sudac u ovoj stvari moći jedini da donese mjerodavan sud.

Ovdje bi se moglo donekle s pravom prigovoriti: da li u svim ovim slučajevima ne bi bio naravan i jedino pravi izlaz podpuno uzdržavanje od bračnih čina?

Bez sumnje ima bračnih drugova, ima plemenitih duša, koje idu ovim putem i koji se podpuno uzdržavaju. I kad ne bi bilo nikakovog drugog izlaza, kad ne bi bilo nekakovog po naravnom zakonu dopuštenog sredstva, onda bi taj način jedino i preostajao. Ali nikome ne će biti nepoznate potežkoće, koje treba svladati, da se ovim putem pode. Mnogi bračni drugovi ne mogu da taj put sliede bez štete ili za zdravlje ili za bračnu sreću. Ne treba ovdje gubiti s vida važnost drugotnih svrha ženitbe. Naravna uporaba braka stalno ujedinjuje i povezuje ženitbene drugove i čuva njihovu medusobnu harmoniju, a k tome ih čuva od nastranosti, koje bi mogli počiniti izvan ženitbe. Da li će se naći mnogo takovih duša, koje će moći izdržati kušnje, koje se na njih stavljaju, ako se stalno moraju uzdržavati od bračnih čina? Nije to posve nemoguće, jer obdržavanje Božjih zapoviedi ne može nikako biti nemoguće, i kad se ne bi našlo drugo, lakše sredstvo, onda bi se to moralo tražiti od svih ljudi, kako se i tražilo, dok nije bilo poznato novo sredstvo. Ali ako ima lakše sredstvo, koje se u mnogim slu-

čajevima može upotrebiti, a da se ne dođe u sukob s Božjim zakonom, zašto bi se to sredstvo odbacivalo, i zašto se ljudima ne bi olakšalo obdržavanje Božjeg zakona, ako se to može i ukoliko se to može?

8. VAŽNOST NOVIH ODKRIĆA

Iz naših dosadašnjih izlaganja vidi se, da su odkrića Ogino-Knaus omogućila s priličnom točnošću ustanoviti plodne i neplodne dane kod žene. Primjena pak ovih odkrića je veoma važna za pomnažanje obitelji, za povećanje prirasta naroda. Čovjek po svojoj prirodi kako ima spolni nagon, koji ga vuče prema osobi drugog spola, tako ima i nagon za potomstvom. Normalni ljudi, ukoliko ih ne spriečava kakova zapreka, žele djecu i potomstvo, i težko podnose manjak djece. Novija odkrića će tome pomoći. Zna se, naime, u koje je dane žena plodna, u koje dane može s najvećom vjerojatnošću začeti, i prema tome kada bračni čin redovito dovodi do začeća, ako nema kakove posebne zapreke. Na taj način će nova odkrića pomoći porastu pučanstva, porastu obitelji, što je sve redovito u interesu pojedinaca, a gotovo uviek u interesu narodne zajednice. Što više djece i potomstva, što veći broj mladog naraštaja, zdravog naraštaja, u normalnim gospodarskim prilikama je osiguranje budućnosti naroda.

Ali ima mnogo ženitbenih drugova, koje materialna bieda i siromaštvo prieče u rađanju djece i pomnožavanju potomstva. Mnogi ženitbeni drugovi nemaju ni toliko zarade, da prehrane sami sebe, a još manje da uzdržavaju potomstvo. I da zaprieče rađanje potomstva u najvećem broju slučajeva utječu se nemoralnim i protuprirodnim sredstvima. Za mnoge ženitbene drugove je time nastajala velika grižnja savjesti, duševna potištenost i duševni teret, kolebanje između dobra i zla, unutarnja nevolja slična onoj koju je imala da izdrži junačka Suzana i koju je opisala riečima: »Pritisnuta sam sa svih strana: jer ako ovo učinim, čeka me smrt: ako li ne učinim, neću izbjeći iz vaših ruku. Ali ipak mi je bolje bez toga čina upasti u vaše ruke, nego li sagriešiti pred licem Gospodnjim« (Dan. XIII, 22, 23). Ali nažalost ne mogu svi da učine ovako odvažnu odluku. Protiv svoga najboljeg uvjerenja odlučuju se na ono, što znaju da je grieh, da je nedopušteno, upotrebljavaju sredstva za koja dobro znaju, da su griešna i protuprirodna. Odatle onda nesuglasje

sa savješću, duševni nemir, traženje i mienjanje izpovjednikâ, mnogo puta zašućenje toga grieha kod izpoviedi. Oslabljivao je na taj način obiteljski i bračni život, nemir savjesti odražavao se na cielom radu muža i žene, a naročito se slabo odražavao na vjerskom osjećaju i jednog i drugog ženitbenog druga. Pa ako se jedan ženitbeni drug odlučio na podpuno uzdržavanje od bračnih čina, nije drugi bio s tim sporazuman, pa su onda nastajale međusobne razmirice, prigovoranja, razdor, što sve podgrizava osnove zajedničkog bračnog života. Za ovakove supruge će biti lakši izlaz upotreba metode periodičnog uzdržavanja, i dapače jedini izlaz iz njihove težke situacije. Za njih će nova odkrića plodnih i neplodnih dana biti olakšanje savjesti, povratak prirodnoj uporabi ženitbe bez uporabe antikoncepcionalnih sredstava, koja ne stoje nikako u suglasju s naravnim zakonima ženitbe. Nitko ne će moći uztvrditi, da ovakovi ženitbeni drugovi nemaju dovoljnog razloga za uporabu ove metode. Za njih bi bilo novo začeće i novi porod teret ne samo njima samima, nego i družtvenoj zajednici; trajno pak uzdržavanje za njih je velika žrtva, koju nisu mogli da nose, premda su bili uvjereni, da uporaba sredstava nije moralno dopuštena.

Nije danas riedak slučaj, da mladići i djevojke već dorasli za ženitbu i udaju moraju s vjenčanjem odgađati do poodmakle dobi iz razloga, što im materialne prilike ne dozvoljavaju da rađaju i odgajaju djecu u prvim godinama ženitbe. Oni kroz mnogo godina ženitbe moraju da nastave sa svojim poslovima, i to ne samo muž nego i žena. Kasna pak ženitba i udaja imaju opet svoje loše strane, a najglavnija je ta, što se redovito život prije ženitbe ne provede u spolnoj čistoći. To zlo postaje tim veće, što se obći s više raznih osoba drugog spola. Takav život otupljuje pravi ljubavni osjećaj, onemogućuje podpuno predanje jednoj osobi, što je potrebno za sretnu ženitbu, sve se više pada u senzualnost, koja ide za tjelesnim uživanjem i izživljavanjem. Takovi ljudi postaju gotovo nesposobni za pravu i predanu ljubav. Ženitba i udaja u normalnim mladim godinama mnogo više omogućuje međusobnu harmoniju i međusobno prilagodivanje ženitbenih drugova. Oni se mnogo lakše snalaze u novim prilikama, lakše podnose mane i pogrješke jedno drugoga, mnogo su pripravniji za žrtvu, nego osobe u poodmaklim godinama. Upravo radi toga su kasne ženitbe najčešće hladne i bez osjećaja. Zato će novija odkrića biti naravan izlaz, koji će omogućiti sklapanje ženitbe u normalnim godinama.

Za rađanje zdravog podmladka treba zdravih roditelja. Mi smo već više puta spomenuli, koliko zdravlju škodi upotreba bilo kakovih antikoncepcionalnih sredstava, što je postala skoro svagdanja stvar, osobito u gradovima, a iz gradova već pomalo prelazi i na sela. Mi ne ćemo kazati, da svi oni, koji su dosad upotrebljavali antikoncepcionalna sredstva mogu slobodno i bez daljnjega preći na metodu periodičkog uzdržavanja i da je samo to već dovoljan razlog za upotrebu te metode. Svakako je pak s moralne strane u svakom slučaju manje zlo, a može biti i podpuno dopušteno, dok upotreba antikoncepcionalnih sredstava, kakova su dosad bila u praksi, nisu nikada ni pod kakovim prilikama i uvjetima dopuštena: ona su u sebi težko zla, pa ih nikakova dobra svrha ne može učiniti ni lako dopuštenim. K tome ta sredstva jako škode zdravlju, naročito zdravlju žene, periodično pak uzdržavanje zdravlju ne škodi. Upotreba antikoncepcionalnih sredstava ni malo ne pogoduje harmoniji ženitbenih drugova, ona ne omogućuje podpunog tjelesnog i duševnog predanja, što se ne može reći za periodično uzdržavanje.

Za zdravlje žene je mnogo puta potrebno, a uviek koristno, da od jednog do drugog porođaja prođe neko primjereno vrieme, da se može podpuno oporaviti, da dobije nove snage. A o zdravlju žene ovisi mnogo zdravlje poroda. Zbog toga razloga je potrebno, da se ženitbeni drugovi kroz neko vrieme uzdržavaju od bračnih čina, a ako ne mogu da se podpuno uzdržavaju, mogu da se uzdržavaju u plodno vrieme. Samo ta činjenica je dovoljan razlog za uporabu metode periodičnog uzdržavanja, jer je to u interesu zdravlja i jakosti budućeg potomstva.

Od obitelji se sastoji narodna zajednica; zdrave obitelji sačinjavaju zdravu narodnu zajednicu. Ako imamo pred očima da uporaba antikoncepcionalnih sredstava postaje sve općenitija, da ona počima zahvaćati široke narodne mase, ako k tome uočimo koliko ta sredstva zla prouzrokuju, koliko živčanih bolesti, koliko razdora u obiteljima, onda ćemo lako shvatiti, da baš ta sredstva slabe čitav družtveni red i poredak. Naročito se uporaba tih sredstava odrazuje na moralnom osjećaju pojedinaca, koje onda prelazi na narodne mase. Tko zna da je protuprirodno spolno obćenje u sebi zlo i nemoralno, a ipak to čini i to ne samo jedanput ili dvaput nego stalno, iz dana u dan, taj sve više gubi osjećaj za moralne i etičke vrednote. Malo po malo se počima otuđivati od vjere i Crkve, zapoviedi vjere i morala počinje smatrati pretežkim teretom. Malo po malo nestaje osjećaja za bilo kakovu žrtvu, za bilo kakav rad, koji ne donosi lične koristi. Kad je u jednoj družtvenoj zajednici velik broj ovakovih ljudi, onda se to nuždno odrazuje na čitavoj zajednici. Tako dolazi, da ciela narodna zajednica postepeno gubi svoju odpornu snagu i smisao za velika narodna djela. Njom zavlada smisao za uživanjem, za lagodnim životom, a strah i nemar za bilo kakovu žrtvu. To je početak propasti naroda. Poviest nas uči, da je najviše naroda propalo upravo radi prevelikog uživanja i lagodnog života: Ili su podpuno izumrli, ili su došli i svladali ih drugi jači, pa ih je tako nestalo. Zato se nikad ne može dovoljno naglasiti potreba javnog i privatnog morala, čuvanje naravnih i pozitivnih božanskih zakona. Njihovo kršenje možda se nigdje tako težko ne osjeća kao upravo u ženitbi, jer je ženitba prva životna stanica družtvenog organizma; ako je ona trula i slaba, čitav družtveni organizam je slab i nemoćan. Nova odkrića o plodnim i neplodnim danima kod žene ili primjena metode periodičkog uzdržavanja može s jedne strane da pospješi naravni prirast pučanstva u pojedinim narodima, a s druge strane može da onemogući naravnim putem rađanje maloumnih, nezdravih i slabih individua, koji su na teret i roditeljima i družtvenoj zajednici. Za napredak naroda potreban je zdrav naraštaj i to brojan naraštaj, koji će biti sposoban za život i rad. Zdravlje i sreća ženitbenih drugova, zdravlje budućeg naraštaja, onemogućivanje rađanja slabih individua, sve to čini da narodna zajednica kao takova bude jaka, zdrava i odporna.

Moglo bi se međutim metodi periodičkog uzdržavanja prigovoriti, da će ona čovječanstvu donieti više štete nego koristi, jer će mnoge naučiti zgodan način ograničenja poroda bez štete za zdravlje, a i bez upotrebe neukusnih i griešnih antikoncepcionalnih sredstava; što bi moglo dovesti do još većeg smanjivanja porođaja. S druge strane opet moglo bi se prigovoriti, da se novim odkrićima olakšava izvanbračno spolno obćenje bez bojazni za posljedice. Mnogi misle, da bi iz spomenutih razloga bilo bolje, da se o ovim odkrićima uobće ne govori, da se o njima podpuno šuti, da se uobće nikome ne preporučuju, jer bi se na taj način mogla obćenito razglasiti.

Dopuštamo, da će mnogi ženitbeni drugovi, koji nemaju nikakvog opravdanog razloga posegnuti za metodom periodičnog uzdržavanja da izbjegnu porod. No neće li to biti baš

oni isti, koji inače upotrebljavaju mnogo loša, protunaravna i nedopuštena sredstva, koja su i tjelesno škodljiva, a duševno posvema ubitačna, da na taj način izbjegnu porod? Bez sumnje će biti takovih najviše. Ako se ovi upoznavanjem ove metode okane od protuprirodnih sredstava i mjesto toga odluče na periodičko uzdržavanje, bit će u najmanju ruku ovo posljednje manje zlo. Uostalom, ispravno primjećuje A. Živković, »ima mnogih dobara iz Božje ruke, koja ljudi na zlo upotrebljavaju. To je njihov vlastiti grieh, i pada na njihovu odgovornost. Što je jednima zasluga i sredstvo spasa, drugima je kamen smutnje i uzrok propasti.«[10])

Obzirom pak na težke obiteljske i društvene prilike, koje muče duše tolikih roditelja, tolikih biednika, obzirom na tolike griehe, koji se svaki dan počinjaju, tolike duševne borbe i muke savjesti, zar bi se smjelo šutjeti i zar bi radi nekih drugih, koji će to zlorabiti, trebalo uzkratiti ljudima sredstvo spasenja, pokazati im izlaz iz težke situacije, olakšati im život u ženitbi, a postići ujedno i to, da se rađa zdravo i jako potomstvo? Zar bi to trebalo propustiti zato, što bi netko drugi to isto sredstvo mogao zlorabiti i upotrebiti u svoje sebične i lagodne ciljeve? Kulturni napredak čovječanstva donio je mnoga nova odkrića i iznašašća u znanosti, u tehnici, u svakoj grani ljudske djelatnosti, koja su učinjena da se čovječanstvu pomogne i da mu se olakša život ovdje na zemlji. Mnoga od tih se mogu zlorabiti, pa se uistinu i zlorabe i upotrebljavaju upravo na propast čovječanstva. Ali zato nitko pametan ne pomišlja, da bi se radi toga trebalo odreći svih tekovina kulture, da bi ih trebalo uništiti. Nešto slično bi se moglo reći i za novija odkrića o plodnim i neplodnim danima kod žene.

Što se napokon tiče prigovora, da će ova nova metoda olakšati spolno izvanbračno občenje bez straha od posljedica, mi smo već rekli, da praktično ova metoda uobće nije pouzdana za takove slučajeve. Nije u cielosti pouzdana ni u prvim mjesecima ženitbe, dok se supruzi jedno drugom ne prilagode i dok se ne ustale mjesečni ciklusi. Ovo sve ne može biti kod prigodimičnog izvanbračnog spolnog saobraćaja. Metoda periodičkog uzdržavanja primjenljiva je samo u ženitbi i to samo onda, ako supruzi stalno žive zajedno.

---

[10]) Bog. Smotra XX (1932.), str. 473.

BIBLIOGRAFIJA

— La continence périodique des époux — Revue apologetique 60 (1935), 247—252.

— O istom predmetu u časopisu L'Ami du clergé 48 (1931), 193—195; 50 (1933), 269—271; 51 (1934), 731—752.

Antonelli J., Medicina pastoralis[5], Roma 1932 (4 svez.)

Capellmann-Bergmann, Pastoralmedizin[19], Paderborn 1923

Bolczyk C., Periodische Enthaltung in der Ehe und christliche Moral — Theologie und Glaube 25 (1933), 84—90

Delevoy A., Période de fécondité et de sterilité physiologique chez la femme, Paris 1935

Dorsaz A., Le contrôl rationnel des naissances, en collaboration avec les Drs en médecine R. de Guchteneere de Bruxelles, et A. Rendu de Lyon, Paris 1936

Ferreres J. B., Compendium theologiae moralis, Barcinonae 1932

Gengler N., Einige Gedanken zur Encyklika »Casti connubii« — Theol. praktische Quartalschrift 85 (1932), 500—508

Gennaro A., De periodica continentia matrimoniali, Aug. Taurinorum 1938

Georg J. E., Eheleben und Kindersegen, Ein Weg aus der Ehenot. Mit Tabellen über die unfruchtbaren Tage der Frau[4], Prag 1935

Georg J. E., Vie conjugal. Fécondité et agénèse. Nouvel exposé de la méthode du docteur Smulders. Traduit de l'allemand par R. Marinet, Paris 1940

Gester H. J., Die Empfängnisverhütung auf natürlichem Wege nach Knaus[2], Basel 1939

Grosam W., Pastoraltheologische Einstellung zu den neusten Forschungen über »fakultative Sterilität« — Theol. prakt. Quartalschrift 84 (1931), 280—287

Grosam W., Geburtenregelung nach der Theorie von Ogino-Knaus und praktische Seelsorge — Theol. prakt. Quartalschrift 86 (1933), 262—280

Heilweck, Hat sich die Methode Smulders bewährt? — Theol. prakt. Quartalschrift 87 (1934), 790—797

Hürth F., De sterilitate physiologica — Nouvelle Revue Théologique 58 (1931), 673—690

Hürth F., Der Wille zum Kind. Zur Frage der sittlich zulässigen Ausnützung der tempora ageneseos. (Sonderdruck aus Chrisologus Jhg. 72, Heft 11 u. 12), Paderborn 1932

Holt J. G. H., Marriage and periodic continence, London 1937

JustinM., Novo spoznanje, Kranj 1938

Knaus H., Die periodische Fruchtbarkeit und Unfruchtbarkeit des Weibes. Der Weg zur natürlichen Geburtenregelung, Wien 1934

Knaus H., Bestimmung des Ovulationstermines an der menschlichen Gebärmutter — Zentralblatt für Gynäkologie 56 (1932), 719 sl.

Knaus H., Über den Zeitpunkt der Konzeptionsfähigkeit des Weibes — Medizinische Welt 4 (1930), 316 sl.; također u Zentralblatt für Gynäkologie 56 (1932), 711 sl.

Lenček I., Knaus-Oginova teorija i pravna načela — Bogoslovski Vestnik 19 (1939), 23—41

Lhome P., Mariage et fécondité selon les exigenees de la loi moral, Paris 1936

Mancini A., De lege et methodo Oginensi — Palestra del Clero 15 (1935), 69—78

Marchal A., La liberté de la conception, Paris 1935

Mausbach J.—Tischleder P., Katholische Moraltheologie, Münster 1937

Mayer J., Erlaubte Geburtenbeschränkung?, Paderborn 1932

Mayer J., Zur Frage der temporären Ehe-Enthaltung — Theologie und Glaube 26 (1934), 751—752. Vidi također njegovu izjavu u Pastor bonus 1933, 57

Mayrand R. P., Un problème moral: La continence périodique dans le mariage selon la méthode Ogino, Coublevie 1934

De Muyser R., L'amour et la conception, Paris 1935

Merkelbach B. H., Summa theologiae moralis², Parisiis 1936

Merkelbach B. H., u Angelicum 11 (1934), 92—94

Niedermeyer A., Der gegenwärtige Stand der Methode Knaus-Ogino — Paulus Wiesbaden 1936

Niedermeyer A., Fakultative Sterilität ohne Verletzung der Sittenlehre, Limburg 1931

Ogino K., Ovulationstermin und Konzeptionstermin — Zentralblatt für Gynäkologie 54 (1930), 465 sl.

Ogino K., Über den Konzeptionstermin des Weibes und seine Anwendung in der Praxis — Zentralblatt für Gynäkologie 56 (1932), 721 sl.

Oldani L., La continenza periodica nel matrimonio — Scuola cattolica 63 (1935), 251—256

Pettermann J., Naturtreue Ehe. Ein Ausweg aus ihrer Gewissensnot², Regensburg 1934

Pettermann J., Matrimonio e fécondità in armonia colle leggi della natura, Berinson 1937 (prievod djela Petermannova)

Pighi J. B., Cursus theologiae moralis, Verona 1940

Piscetta A. — Gennaro A., Elementa theologiae moralis², Torino 1934

Rovella J. B., De periodo anticonceptionali mulierum — Apollinaris (1937), 107—111

Rademacher, Berechnung und Gesetz im Eheleben, Kevelaer 1932

Ruland L., Handbuch der praktischen Seelsorge, München 1930

Smulders J. N. J., Periodische Enthaltung in der Ehe, Regensburg 1932 (to je prievod s holandskog, koje je izašlo g. 1930 pod naslovom: Periodieke Onthouding in het huwelijk)

Verhamme A., De liceitate sterilitatis facultativae — Collat Brug. 34 (1934), 459—472

Vignes H. et. M. Robey, Périodes de fécondité et de sterilité chez la femme, Paris 1935

Vermeersch A., De prudenti ratione indicandi sterilitatem physiologicam — Periodica de re morali, canonica, liturgica 23 (1934), 238—248

Vermeersch A., Aktuelle Fragen des Eherechts und der Ehemoral — Theol. prakt. Quartalschrift 89 (1936), 47—65

Vermeersch A., De moralitate sic dictae abstinentiae periodicae in motrimonio — Periodica 24 (1935), 165—170

Wirtz H., Von Eros zur Ehe, Innsbruck 1938

Živković A., O vremenu fiziološke sterilnosti — Bogoslovska Smotra 20 (1932), 80—82

Živković A., Apsolutna fiziološka sterilnost? — Bogoslovska Smotra 20 (1932), 264—266

Živković A., Moralnost periodičkog uzdržavanja u braku — Bogoslovska Smotra 20 (1932), 471—478

Živković A., Periodičko uzdržavanje u braku — Bogoslovska Smotra 22 (1934), 179—180

Morality of the »Rhythm« theory — pod ovim naslovom doniela je The Ecclesiastical Review 94 (1936), 587—593 odgovore petorice najvećih teologa, a najglavnije je o dopuštenosti Ogino-Knausove metode. Svi su na to pitanje odgovorili pozitivno. To su A. Vermeersch, F. Cappello, Merkelbach, Lopez i Hürth.

KAZALO

Strana

1. Narav i uzvišenost ženitbene veze 11
2. Svrha ženitbene zajednice 15
3. Naravni i protunaravni način spolnog saobraćaja . . 18
4. Današnji težki obiteljski i družtveni problemi . . . 23
5. Izlaz iz težke situacije 28
6. Izračunavanje plodnih i neplodnih dana kod žene . 31
   a) Proces začeća i ovulacija 31
   b) Plodni i neplodni dani kod žene 32
   c) Kako da se ustanovi mjesečni ciklus 34
   d) Vrlo važni naputci za upotrebu metode periodičkog uzdržavanja 59
7. Metoda periodičkog uzdržavanja i katolički moral . 62
   a) Razjašnjenje nekih obćenitih pojmova o moralu . 62
   b) Uzdržavanje od bračnih čina uobće 66
   c) Uzdržavanje od bračnih čina u plodno vrieme . . 68
   d) Nakana ženitbenih drugova 74
8. Važnost novih odkrića 80

Bibliografija 85